

**Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om övervakad frihet på prov**

**PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL**

I denna proposition föreslås det att det stiftas en lag om övervakad frihet på prov. Det föreslås dessutom att kapitlet om fängelse i strafflagen ändras, liksom också lagen om övervakning av villkorlig frihet och fängelselagen.

Den nya lagen ska innehålla mer ingående bestämmelser om de tekniska och övriga övervakningsmetoderna vid övervakad frihet på prov. En stor del av den reglering av frihet på prov som nu finns i en statsrådsförordning ska överföras till lagnivå. Den nya lagen ska innehålla bestämmelser om bland annat förutsättningarna för övervakad frihet på prov, verkställighetsplanen för frihet på prov, verk-

samhetskyldigheten, de allmänna skyldigheterna för en person som har placerats i övervakad frihet på prov och förfarandet vid placering i övervakad frihet på prov.

I propositionen föreslås det att läkemedelsbehandling och eventuellt tillhörande psykosocial behandling och psykosocialt stöd för förebyggande av sexualbrott ska möjliggöras som en del av systemet för övervakad frihet på prov och villkorlig frihet.

Samtidigt ändras fängelselagen så att samsättning utanför fängelset kan övervakas med elektronisk utrustning.

Lagarna avses träda i kraft den 1 mars 2013.

## INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL .....	1
INNEHÅLL .....	2
ALLMÅN MOTIVERING .....	4
1 INLEDNING.....	4
2 NULÄGE .....	4
2.1 Gällande lagstiftning.....	4
2.1.1 Övervakad frihet på prov.....	4
2.2 Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp .....	6
2.3 Praxis.....	6
2.3.1 Övervakad frihet på prov.....	6
2.3.3 Behandlingsformer inom den finländska fängvården.....	7
2.4 Internationell utveckling och nordisk lagstiftning .....	8
2.4.1 Övervakad frihet på prov.....	8
Sverige.....	8
Norge.....	8
Danmark.....	9
Estland.....	9
2.4.2 Behandlingsprogram och läkemedelsbehandling för sexualbrottslingar .....	9
2.4.3 Behandling av sexualbrottslingar i andra nordiska länder.....	10
Sverige.....	10
Norge.....	11
Danmark.....	11
2.5 Bedömning av nuläget .....	13
2.5.1 Övervakad frihet på prov.....	13
2.5.2 Behandling för sexualbrottslingar .....	14
2.5.3 Elektronisk övervakning vid övervakning av sysselsättning utanför fängelset .....	14
3 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN .....	15
4 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER .....	17
4.1 Övervakad frihet på prov .....	17
Ekonomiska konsekvenser .....	17
Konsekvenser för myndigheternas verksamhet.....	18
Samhälleliga konsekvenser .....	18
4.2 Läkemedelsbehandling för sexualbrottslingar .....	19
5 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN .....	19
6 SAMBAND MED ANDRA PROPOSITIONER.....	20
DETALJMOTIVERING .....	21
1 LAGFÖRSLAG .....	21
1.1 Strafflagen.....	21
2 c kap. Om fängelse .....	21
1.2 Lag om övervakad frihet på prov .....	22
1 kap. Allmänna bestämmelser .....	22
2 kap. Utredning av förutsättningarna för övervakad frihet på prov och beredning .....	28

3 kap.	Skyldigheter för den som har placerats i frihet på prov och övervakning av att skyldigheterna fullgörs .....	31
4 kap.	Brottspåföljdsmyndighetens tjänstemans uppgifter, biträdande övervakare samt beslutsprocessen .....	37
5 kap.	Särskilda bestämmelser .....	42
1.3	Lagen om övervakning av villkorlig frihet .....	44
1.4	Fängelselagen .....	46
8 kap.	Sysselsättning .....	46
20 kap.	Ändringssökande .....	46
21 kap.	Frigivning .....	46
2	NÄRMARE BESTÄMMELSER OCH FÖRESKRIFTER .....	46
3	IKRAFTTRÄDANDE .....	46
4	FÖRHÅLLANDE TILL GRUNDLAGEN OCH LAGSTIFTNINGSORDNING .....	46
4.1	Verkställighet av övervakad frihet på prov .....	46
4.2	Läkemedelsbehandling i påföljdssystemet .....	49
	LAGFÖRSLAG .....	52
	Lag om ändring av 2 c kap. strafflagen .....	52
	Lag om övervakad frihet på prov .....	54
	Lag om ändring av lagen om övervakning av villkorlig frihet .....	66
	Lag om ändring av fängelselagen .....	68
	BILAGA .....	70
	PARALLELLEXT .....	70
	Lag om ändring av 2 kap. i strafflagen .....	70
	Lag om ändring av lagen om övervakning av villkorlig frigivning .....	74
	Lag om ändring av fängelselagen .....	78

## ALLMÄN MOTIVERING

### 1 Inledning

Övervakad frihet på prov infördes i det finländska påföljdssystemet år 2006 som ett nytt steg i den stegvisa frigivningen från fängelset. Bestämmelser om förutsättningarna för övervakad frihet på prov togs in i kapitel 2 c i strafflagen (89/1889). Enskilda bestämmelser om förfarandet ingår även i lagen om förfarandet vid frigivning av långtidsfångar (781/2005) och fängelselagen (767/2005). Regleringen av innehållet i verkställigheten av övervakad frihet på prov finns huvudsakligen på förordningsnivå.

Erfarenheterna från övervakad frihet på prov visar att friheten på prov väl motsvarar de mål som sattes upp för denna då den infördes. I praktiken har man dock upptäckt att det finns ett behov av att precisera lagstiftningen om frihet på prov. Det är även motiverat att flytta den allmänna regleringen gällande beredningen av och innehållet i frihet på prov från statsrådets förordning till lagnivå.

När antalet personer som har försatts i frihet på prov ökar är avsikten även att ta i bruk nya tekniska övervakningsmetoder, vilket förutsätter mer exakt lagstiftning än förut.

Lagstiftningen om övervakningsstraff trädde i kraft den 1 november 2011. Även om övervakningsstraff är en självständig påföljd och övervakad frihet på prov är en verkställighetsperiod i slutet av ett fängelsestraff, finns det många paralleller mellan verkställigheten och övervakningen av övervakningsstraffet och den övervakade friheten på prov. Därför borde regleringen vara enhetlig.

Att fången förbinder sig till den läkemedelsbehandling som förordnas för att förebygga sexualbrott ska intas som ett nytt villkor för övervakad frihet på prov. En sådan läkemedelsbehandling syftar till att förhindra ett nytt sexualbrott.

Sexualbrott medför ofta långvarigt lidande för dem som har blivit offer för gärningarna och deras anhöriga. Därför är det viktigt att man i påföljdssystemet överväger alla ändamålsenliga metoder för att minska antalet

brott av detta slag. Läkemedelsbehandlingen ska fortsätta under den villkorliga friheten.

### 2 Nuläge

#### 2.1 Gällande lagstiftning

##### 2.1.1 Övervakad frihet på prov

Om övervakad frihet på prov föreskriv i kapitel 2 c i strafflagen, i lagen om förfarandet vid frigivning av långtidsfångar och i statsrådets förordning om fängelse (509/2006, nedan fängelseförordningen).

Enligt 2 c kap. 8 § i strafflagen kan en fånge för att fångens anpassning i samhället ska främjas placeras i med tekniska anordningar eller på annat sätt särskild övervakad frihet på prov utanför fängelset tidigast sex månader före den villkorliga frigivningen. Övervakad frihet på prov förutsätter att det med stöd av fångens uppförande under strafftiden och den information som har inhämtats om fångens person och brottslighet kan anses sannolikt att villkoren för friheten kommer att iaktas. Övervakad frihet på prov är en del av fängelse tiden.

I samma 2 kap. 8 § föreskrivs även att den övervakade friheten på prov ska främja planen för fångens strafftid, att fången ska förbinda sig att iaktta förpliktelsen att hålla kontakt under friheten på prov och att iakttagandet av villkoren för friheten på prov ska kunna övervakas på lämpligt sätt. I villkoren för friheten på prov ingår bland annat att fången förbinder sig att avstå från berusningsmedel eller dopningsmedel under friheten på prov och även samtycker till kontroll av drogfriheten. Om villkoren för övervakad frihet på prov inte längre uppfylls efter att beslutet fattats återkallas friheten.

I friheten på prov ingår sysselsättningsplikt, som liksom de övriga villkoren för friheten på prov fastställs i den skriftliga verkställighetsplanen. I verkställighetsplanen för frihet på prov bestäms enligt 74 § i fängelseförordningen bland annat innehållet i fångens sysselsättningsplikt, begränsningar för rörelse utanför bostaden eller sysselsättningsplat-

sen, övervakningssättet under friheten på prov och begränsningar för tillbringandet av fritiden under friheten på prov.

Bestämmelser om avtjänande av hela strafftiden i fängelse finns i 2 c kap. 11 § i strafflagen. Domstolen kan på de grunder som närmare fastställs i paragrafen och som anknyter till att brottet är grovt eller upprepat besluta att den dömd ska frigges från fängelset först när han eller hon har avtjänat hela den ådömda strafftiden.

Enligt 2 c kap. 12 § 3 mom. i strafflagen ska den som har förordnats att avtjäna hela strafftiden frigges villkorligt efter att ha avtjänat fem sjättedelar av straffet, om han eller hon inte längre ska anses vara synnerligen farlig för någon annans liv, hälsa eller frihet. Om den som har förordnats att avtjäna hela strafftiden inte frigges villkorligt, ska han eller hon försättas i övervakad frihet på prov tre månader före frigivningen.

Enligt 2 c kap. 10 § i strafflagen kan också en fånge som avtjänar ett fängelsestraff på livstid försättas i övervakad frihet på prov innan han eller hon frigges villkorligt. En livstidsfånge kan frigges villkorligt tidigast när det har förflutit 12 år av fängelsetiden, vilket innebär att den sex månader långa friheten på prov tidigast kan inledas efter 11 år och sex månader. En fånge som dömts till fängelse på livstid för ett brott som han eller hon begått före 21 års ålder kan försättas i frihet på prov när det har förflutit nio år och sex månader av straffet.

Ärenden som gäller villkorlig frigivning av en fånge som har dömts till livstids fängelse eller som har förordnats att avtjäna hela straffet i fängelse behandlas i Helsingfors hovrätt. Bestämmelser om förfarandet finns i lagen om förfarandet vid frigivning av långtidsfångar.

Bestämmelserna i 16 kap. 7 § i fängelselagen, som gäller kontroll av drogfrihet, förpliktar fången att på begäran lämna urin-, sälliv- eller utandningsprov. Enligt 2 c kap. 8 § i strafflagen gäller samma skyldighet även fångar som har försatts i övervakad frihet på prov. Fängelselagen innehåller även bestämmelser om omnämmandet av övervakad frihet på prov i planen för strafftiden (4 kap. 6 §), ändringssökandet i ärenden som gäller övervakad frihet på prov (20 kap. 9 §), be-

stämmandet av tidpunkten för frigivning (21 kap. 1 §) samt beslutanderätten i ärenden som gäller frihet på prov (21 kap. 2 §) och behörigheten att utfärda närmare bestämmelser (21 kap. 3 §).

Kapitel 10 i fängelseförordningen innehåller bestämmelser om övervakad frihet på prov. I fängelseförordningen föreskrivs bland annat om beredningen av övervakad frihet på prov, verkställighetsplanen, fångens samtycke som ett villkor för övervakad frihet på prov samt förfarandet vid beredning av övervakad frihet på prov.

### 2.1.2 Deltagande i sysselsättning utanför fängelset

I 8 kap. 9 § i fängelselagen finns bestämmelser om deltagande i sysselsättning utanför fängelset. En fånge kan ges tillstånd att bedriva studier utanför fängelset (*studietillstånd*).

En fånge som har drogproblem eller som bedöms ha särskilda svårigheter att klara sig i frihet kan för en viss tid placeras i en anstalt utanför fängelset eller någon motsvarande enhet där han eller hon deltar i missbrukarvård eller i någon annan målinriktad sysselsättning som främjar hans eller hennes möjligheter att klara sig (*placering i anstalt utanför fängelset*). En fånge kan beviljas tillstånd att utanför fängelset under tillräcklig övervakning delta i någon sysselsättning som ordnas eller godkänns av fängelset och som stöder fångens rehabilitering, kontakter och anpassning i samhället (*tillstånd till sysselsättning under övervakning utanför fängelset*).

Enligt 8 kap. 6 § i fängelselagen kan en fånge ges tillstånd att under ordinarie arbetstid arbeta eller delta i arbetspraktik utanför fängelset (*civilt arbete*).

Enligt 8 kap. 10 § i fängelselagen kan tillstånd till civilt arbete och ett beslut om studietillstånd, placering i anstalt utanför fängelset eller deltagande i sysselsättning under övervakning utanför fängelset fattas om

1) tillståndet eller placeringen främjar genomförandet av planen för strafftiden,

2) det med stöd av fångens uppförande under strafftiden samt information om fångens

person och brottslighet kan anses sannolikt att de tillståndsvillkor som avses i 3 mom. kommer att iakttas.

3) det på lämpligt sätt kan utövas tillsyn över att de tillstånds- eller placeringsvillkor som avses i 3 mom. kommer att iakttas, och

4) fången samtycker till att fängsvårdsmyndigheterna vid behov står i kontakt med myndigheter samt privata sammanslutningar och enskilda för att utreda tillstånds- eller placeringsvillkoren eller utöva tillsyn över hur villkoren iakttas.

Ett villkor för placering i en anstalt utanför fängelset är enligt 8 kap. 10 § 2 mom. i fängelselagen att fängelset, förläggningsplatsen och fången har ingått ett skriftligt placeringsavtal. Placeringen kräver också att fången samtycker till att fängsvårdsmyndigheterna får lämna förläggningsplatsen de uppgifter som är behövliga för placeringen och att förläggningsplatsen får underrätta fängsvårdsmyndigheten om brott mot villkoren.

Tillståndet eller placeringen kräver dessutom att

1) fången förbinder sig att avstå från berusningsmedel och sådana dopningsmedel som avses i 44 kap. 16 § i strafflagen och förbinder sig att genomgå kontroll av drogfrihet enligt 16 kap. 7 § 3 mom., och

2) fången förbinder sig att iaktta andra nödvändiga skriftliga villkor som hänför sig till vistelsen utanför fängelset och deltagandet i sysselsättning.

## 2.2 Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp

I Finland sattes Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp (FördrS 88/2011) i kraft den 11 oktober 2011. Konventionen innehåller bestämmelser om behandlings- och rehabiliteringsprogram för dem som gjort sig skyldiga till sexualbrott samt om andra verksamhetsmetoder. Enligt konventionen ska varje konventionsstat genom sin nationella lagstiftning säkerställa att alla sexualbrottslingar som gjort sig skyldiga till brott mot barn erbjuds rehabiliteringsprogram och rehabiliteringsmetoder som förebygger och

minskar återfallsbrottslighet. Konventionen innehåller en förpliktelse att både i och utanför fängelset ordna program som förebygger och minskar återfallsbrottslighet. I den promemoria som hänför sig till konventionen nämns antihormonell behandling som en form av medicinsk behandling.

## 2.3 Praxis

### 2.3.1 Övervakad frihet på prov

Brottspåföljdsverket (numera Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet) har utfärdat en anvisning om förfarandet vid verkställighet av övervakad frihet på prov (6/011/2008). Anvisningen behandlar bland annat beredningen av övervakad frihet på prov, rätten till sociala förmåner för en person som har försatts i frihet på prov samt övervakningen av frihet på prov, innehållet i sysselsättningen och begränsningarna av rörelsefriheten. Genom anvisningen har man försökt förenhetliga placeringen av fångar i frihet på prov i de olika regionfängelserna och precisera de detaljerade förfarandena i fråga om bland annat övervakning, hälsovård, ändringar i villkoren för friheten på prov samt åtgärder med anledning av brott mot villkoren för friheten på prov.

Det vanligaste sättet att övervaka fångar som har försatts i frihet på prov har varit att hålla kontakt per telefon och att lokalisera den mobiltelefon som den övervakade personen disponerar. Tjänstemännen på Brottspåföljdsmyndigheten gör även besök i hemmet hos den som har frigivits på prov eller på dennes sysselsättningsplats, men på grund av resursbrist kan sådana besök inte genomföras i tillräcklig omfattning. Övervakningen har dock effektiviserats efter att det år 2012 infördes särskilda övervaknings- och stödpatruller inom brottspåföljdsregionerna.

Sysselsättningsskyldigheten under den övervakade friheten på prov fastställs individuellt. Sysselsättningen kan bestå av till exempel arbete, studier, rehabilitering, vård av en anhörig eller annan motsvarande sysselsättning som ökar livshanteringskunskaperna och funktionsförmågan. En fånge som är beroende av berusningsmedel kan även place-

ras i rehabilitering på anstalt under den övervakade friheten på prov.

I april 2010 publicerade Rättspolitiska forskningsinstitutet en undersökning om övervakad frihet på prov (Verkställigheten och tillämpligheten av övervakad frihet på prov, Rättspolitiska forskningsinstitutets undersökningar 249). Enligt undersökningen är erfarenheterna av övervakad frihet på prov positiva. De mål som har satts upp för övervakad frihet på prov anses vara realistiska, men det vore enligt undersökningen nödvändigt att precisera tillämpningen av målsättningarna i praktiken.

Enligt undersökningen hade två tredjedelar av de personer som försatts i frihet på prov haft arbete eller studier som huvudsaklig sysselsättningsplikt. Annan sysselsättning har dock också godkänts som innehåll i friheten på prov, till exempel drogrehabilitering, frivilligarbete eller vård av anhöriga. Kvinnliga fångar har varit klart överrepresenterade bland dem som har beviljats frihet på prov. Dessutom är gifta, personer som gjort sig skyldiga till brott mot liv och förstagångsfångar vanligare bland dem som beviljats frihet på prov än bland övriga fängelsefångar.

Den praxis som iakttas vid beredningen och verkställigheten av frihet på prov varierar i nuläget från ett fängelse till ett annat, vilket enligt undersökningen orsakar problem med tanke på den jämlika behandlingen av fångarna. Dessutom råder det okunskap om den ändamålsenliga målgruppen för frihet på prov. I vissa fångelser har man tolkat målsättningen med frihet på prov på ett sådant sätt att frihet på prov endast skulle vara avsedd för fångar som lider av allvarigare problem än normalt. Beredningsprocessen för frihet på prov har i nuläget även bedömts bestå av för många moment.

Användningen av övervakad frihet på prov har ökat avsevärt under systemets giltighetstid. År 2007 hade 22 fångar frihet på prov varje dag, medan i genomsnitt 113 fångar hade övervakad frihet på prov varje dag år 2011. Den 1 september 2012 hade 172 fångar övervakad frihet på prov. Av dessa var 20 kvinnor.

Det statistiska material som har ackumulerats om övervakad frihet på prov visar att systemet i huvudsak fungerar väl. År 2011 slut-

fördes 85 procent av de inledda friheterna på prov framgångsrikt. Den vanligaste orsaken till att friheten på prov återkallas har varit brott mot skyldigheten att avstå från berusningsmedel.

### 2.3.2 Övervakning av sysselsättning utanför fängelset

Den 1 september 2012 utförde 45 fångar civilt arbete utanför fängelset, medan 65 fångar studerade utanför anstalten. Nio fångar hade placerats i en anstalt utanför fängelset.

lakttagandet av villkoren för civilt arbete, studietillstånd, placering i anstalt utanför fängelset och deltagande i sysselsättning utanför fängelset övervakas förutom genom direkt övervakning av tjänstemännen på Brottspåföljdsmyndigheten även med hjälp av den mobiltelefon som fången får tillgång till.

### 2.3.3 Behandlingsformer inom den finländska fångvården

Ett förändrings- och rehabiliteringsprogram för fångar som dömts för sexualbrott, STOP, inleddes i Kuopio fängelse år 1999. Programmet var det första i sitt slag inom den finländska fångvården. Programmet genomförs i grupper och består av 170 sessionstimmor som hålls under nio månader.

För närvarande är det fängelset i Riihimäki som ser till att programmet ordnas. Målet är att personer som har gjort sig skyldiga till sexualbrott ska få medveten kontroll över de tankar som har lett till brott, få motivation att ändra sitt beteende och lära sig att leva utan att skada andra.

Resultaten av STOP-programmet kan anses vara goda. Den 23 april 2012 hade totalt 194 fångar genomgått programmet. Av dessa hade 169 frigivits. Av de fångar som hade genomgått programmet och frigivits hade endast sex fångar återfallit till sexualbrott, två av dem för andra gången. Totalt 15 fångar har avbrutit programmet. Den låga återfallsfrekvensen förklaras åtminstone delvis av att de fångar som har valts ut till programmet har motivation för vården.

Brottspåföljdsmyndigheten håller som bäst på att utveckla ett individuellt program för fångar som har dömts för sexualbrott. Programmet, som heter Uusi suunta (En ny inriktning), skulle pågå i två till fyra och en halv månad och även passa kvinnliga fångar. Programmet skulle omfatta 10–15 en timme långa sessioner, som leds av tjänstemän vid Brottspåföljdsmyndigheten. Programmet har inletts på prov i augusti 2012. Efter att programmet har genomförts på prov beslutar Brottspåföljdsmyndighetens ackrediteringsgrupp om det ska godkännas.

Frivillig läkemedelsbehandling av sexualbrottslingar är möjlig också i nuläget, även om det inte finns någon reglering av hur den ska ordnas. I praktiken har det varit mycket sällsynt att söka sig till läkemedelsbehandling på eget initiativ. Endast någon enstaka fånge som har dömts för sexualbrott har önskat få läkemedelsbehandling i fängelset.

## 2.4 Internationell utveckling och nordisk lagstiftning

### 2.4.1 Övervakad frihet på prov

#### Sverige

I Sverige trädde ny lagstiftning om frigivning från fängelse i kraft i början av år 2007. I denna lagstiftning ses elektronisk övervakning inte längre som ett separat steg i frigivningen. Den stegvisa övergången till ett normalt liv i slutet av fängelsetiden genomförs nu mer individuellt än tidigare, och den kan innehålla många typer av övervakning och olika boendeformer som ger stöd före den slutgiltiga frigivningen.

För den som avlägger den sista tiden av straffet hemma planeras ett individuellt dagsprogram, som kan bestå av till exempel arbete, utbildning eller rehabilitering. Drogfrihet ingår alltid i villkoren för frihet på prov av detta slag. Att villkoren gällande vistelse i hemmet iaktas övervakas med ett fotband som bygger på radiofrekvensteknik. I slutet av friheten på prov kan man även helt avsluta övervakningen med hjälp av fotband och övergå till andra övervakningsmetoder. En fånge kan försättas i frihet på prov som över-

vakas på olika sätt för att avtjäna straffet i hemmet när han eller hon har avlagt halva straffet, dock minst tre månader. Man kan endast försättas i frihet på prov från en öppen anstalt. En förutsättning är även att fången prickfritt har genomfört en permission över natten.

En fånge som behöver särskilt stöd eller särskild övervakning i slutskedet av straffet kan överföras från en öppen anstalt till en frigivningsenhet, där vistelsen är något friare än på en öppen anstalt. Efter att en fånge har överförts till en frigivningsenhet kan han eller hon övervakas på olika sätt, också med fotband.

#### Norge

I Norge kan fångar som har dömts till högst fyra månaders fängelsestraff bli aktuella för elektronisk övervakning. Fångar som avtjänar ett längre straff än så kan komma i fråga för elektronisk övervakning högst fyra månader före den villkorliga frigivningen. Övervakningen ska dessutom anses vara ändamålsenlig för att förhindra återfallsbrottlighet och trygga en positiv utveckling för gärningsmannen.

Elektronisk övervakning ska övervägas för en gärningsman under 18 år oberoende av de ovannämnda begränsningarna beträffande straffets längd.

En person som döms till övervakning ska ha en fast bostad och regelbunden sysselsättning, till exempel arbete eller studier. En person som har dömts för ett sexualbrott eller ett allvarligt våldsbrott ställs i allmänhet inte under övervakning. Brott som har begåtts hemma eller som har riktat sig mot en familjemedlem utgör i allmänhet också ett hinder för övervakning. I elektroniskt övervakad frihet på prov ingår ovillkorlig drogfrihet, som övervakas.

En person som står under elektronisk övervakning eller som annars avtjänar sitt straff utanför fängelset kan även åläggas särskilda övervakningsvillkor, om det är nödvändigt för att straffet ska kunna verkställas på ett säkert sätt. Dessa villkor kan gälla en förbindelse att genomgå missbrukarvård, deltagande i ett sysselsättningsprogram, användning av ordinerad medicinering – till exempel an-

tabus, den övervakade personens vistelseort samt avslutat umgänge med de personer som nämns i villkoren.

#### Danmark

I det danska systemet används inte elektronisk övervakning i slutskedet av fängelsetiden. Elektronisk övervakning kan användas för att ersätta korta fängelsestraff, dvs. man använder endast en s.k. ytterdörrsmodell. En fånge kan placeras i en frigivningsenhet i slutet av strafftiden för att underlätta anpassningen till samhället och stödja fångens självständiga liv.

#### Estland

I Estland blev det möjligt att avtjäna den sista tiden av ett straff genom elektronisk övervakning år 2007. Elektronisk övervakning används vid övervakningen av villkorlig frihet. För att kunna friges villkorligt borde en fånge i normalfallet avtjäna hälften eller två tredjedelar av sin dom i fängelse, men om elektronisk övervakning används kan han eller hon friges när antingen en tredjedel eller hälften av straffet har avtjänats. Hur lång tid av domen som ska avtjänas i fängelse beror på om domen är kortare eller längre än fem års ovillkorligt fängelse.

#### 2.4.2 Behandlingsprogram och läkemedelsbehandling för sexualbrottslingar

Det har utvecklats flera olika behandlingsformer för sexualbrottslingar, och syftet med dessa är att förebygga återfallsbrottslighet. Hormonella läkemedelsbehandlingar och psykologiska behandlingsformer som syftar till att förändra brottslingens beteende har använts i olika länder sedan 1960-talet.

Med begreppet ”behandling” avses i detta sammanhang oftast förändring av beteendet och tankemodellerna, inte egentlig botande vård. Behandling är dock ett etablerat begrepp som även används för att beskriva olika stöd- och verksamhetsprogram.

I psykoterapier och behandlingsprogram för sexualbrottslingar används modeller som bygger på olika teoretiska referensramar, bland annat psykodynamiskt, beteendetera-

peutiskt och lösningscentrerat tillvägagångssätt. Behandlingen eller övervakningen av sexualbrottslingar kan också innefatta sedvanligt psykosocialt stöd, som inte kan sägas ingå i någon teoretisk modell.

Beteendeterapierna går ut på att det handlande som upplevts som skadligt upphör genom att tankesättets och känslornas betydelse förändras. När man lär sig att känna igen de tankar och känslor som påverkar beteendet eller en reaktion är det möjligt att ifrågasätta den invanda handlingsmodellen. Till exempel bygger STOP-programmet för sexualbrottslingar på detta tillvägagångssätt. Avsikten är att brottslingen ska lära sig att se sambandet mellan sitt tänkande och sitt skadliga handlande.

Inom de beteendeterapeutiska programmen kan man även försöka förbättra brottslingens förmåga att hantera ilska eller hans eller hennes sociala färdigheter, om det bedöms vara till nytta vid rehabiliteringen. Inom programmen kan man dessutom träna relationsfärdigheter och att leva i ett parförhållande.

Effekten av de behandlingsprogram som är avsedda för sexualbrottslingar har undersökts i någon mån. Forskningsresultaten ger numera anledning till optimism när det gäller behandlingens inverkan, men resultaten är fortfarande något motstridiga. De goda resultaten tycks framför allt bygga på brottslingens personliga lämplighet för en viss behandlingsform och den individuella planeringen av behandlingen.

Enligt dagens kunskap tycks sådan behandling vara effektivast där man fäster uppmärksamhet vid såväl brottslingens förflutna som nuet och framtiden. Genom behandlingen försöker man i mån av möjlighet påverka de kriminogena faktorerna, dvs. de faktorer som förorsakar brottslighet.

Genom de beteendeterapier som har visat sig vara effektivast försöker man utveckla brottslingens medvetenhet om sitt eget handlande och ge honom eller henne praktisk beredskap för ett liv utan brott.

Också de tekniker som har utvecklats för behandling av drogberoende och för att förhindra återfall har visat sig användbara vid behandlingen av sexualbrottslingar. En kombination av individuell terapi och grupperapi enligt brottslingens personliga behov är i

många fall en bra lösning. Om behandlingsprogrammet genomförs i grupp är det viktigt att gruppen är rätt sammansatt med tanke på målen med behandlingen. Det väsentliga är att man till behandlingsprogram för sexualbrottslingar väljer ut de brottslingar som behandlingsformen i fråga enligt forskningsrön lämpar sig för och vilkas medverkan i gruppen är meningsfull med tanke på bearbetningen av brotten.

Den verkningsfulla mekanismen vid läkemedelsbehandling för sexualbrottslingar bygger på sambandet mellan testosteron och sexuell lust: mängden testosteron i blodet kan sänkas genom hormonbehandling och på så sätt kan sexualbrottslingens behov av att fortsätta med sitt beteende dämpas. Den läkemedelssubstans som vanligtvis använts i olika länder har varit cyproteronacetat. Vid sidan av detta har man använt leuprolid, som också sänker testosteronhalten i kroppen. Båda de ovannämnda substanserna används vanligtvis som läkemedel för att behandla prostatacancer. Till samma grupp av läkemedelssubstanser som leuprolid hör bland annat triptorelin, som också har prövats på sexualbrottslingar. Både leuprolid och cyproteronacetat finns att få i injektionsform, så det går att effektivt övervaka att behandlingen följs.

Förutom med hormonella läkemedelsbehandlingar har man försökt påverka risken för återfall hos sexualbrottslingar med selektiva serotoninåterupptagshämmare (SSRI), som vanligtvis används för att behandla bland annat depression och tvångssyndrom. Inverkan av SSRI-behandling på tvångsartat sexuellt beteende har hittills undersökts i rätt liten utsträckning, men de resultat som har erhållits har i huvudsak varit lovande. Den dåliga sidan med dessa läkemedel med tanke på minskad risk för sexualbrottslingar att återfalla är att de finns att få endast i oral form, vilket gör det svårare att övervaka användningen av dem. SSRI-läkemedel kan även användas av kvinnor som har begått sexualbrott. Dessutom är biverkningarna vanligtvis lindrigare än vid hormonella läkemedel.

I behandlingen av sexualbrottslingar på 2000-talet har man med tämligen goda resultat prövat även naltrexon, som är mera vanligt inom behandlingen av alkoholism och

annat beroende. Olika kombinerade behandlingar är också möjliga. Till exempel betraktas en kombination av leuprolid och någon läkemedelssubstans som hör till SSRI-gruppen numera som en lovande behandlingsform för sexualbrottslingar. Om det finns ett samband mellan sexualbrotten och gärningsmannens användning av berusningsmedel kan även disulfiram, dvs. Antabus, som används för att behandla alkoholism, eller ersättningsbehandling med metadon avsedd för narkomaner vara tänkbara läkemedel.

Sexuella tvångstankar kan även påverkas med läkemedel som vanligtvis används vid behandling av affektiva störningar. Som läkemedelsbehandling skulle man även kunna använda till exempel medicinering som används mot tvångsbeteenden, humörsväxningar, depression, ångest eller psykotiska sjukdomar.

#### 2.4.3 Behandling av sexualbrottslingar i andra nordiska länder

##### Sverige

Inom den svenska fängsvården används ingen läkemedelsbehandling för sexualbrottslingar. I Sverige används tre typer av program för sexualbrottslingar. Syftet med *informationsprogrammet* är att ge fången ny information. Syftet med motiveringsprogrammen är att utöka fångens kunskap om sexualitet, könsroller, människans psykosexuella utveckling, sexualitet och droger, sexualitet och våld, sexualitet i olika kulturer, psykoterapeutisk behandling och läkemedelsbehandling. Motiveringsprogrammet är obligatoriskt och ska ingå i planen för verkställigheten av straffet. Målet är att motiveringsprogrammet ska nå alla fångar som har dömts för sexualbrott. Genom programmet försöker man motivera fången till behandling, till exempel psykoterapi.

Syftet med behandlings- och verksamhetsprogrammen är att få till stånd en förändring hos fången. Alla sexualbrottslingar ska erbjudas behandling. En särskild målgrupp är förstagångsfångar. Det är frivilligt att delta i programmet. Som program används ett kognitivt program med namnet "Relation och

samlevnad", dvs. ROS, som även är psyko-dynamiskt och beteendeterapeutiskt. Programmet togs i bruk år 2002. ROS är avsett för män som har begått alla typer av sexualbrott. Programmet genomförs både i form av gruppssessioner och individuellt.

Under de senaste åren har man i Sverige också utvecklat behandling av sexualbrottslingar utanför fängsvården. På Karolinska universitetssjukhuset i Huddinge öppnades ett sexualmedicinskt centrum i april 2006. Läkarcentrets tjänster är bland annat avsedda för personer med tvångsmässigt sexuellt beroende och olika sexuella avvikelser samt för personer som riskerar att begå sexualbrott eller som redan har begått sådana brott. På centret finns flera specialläkare, psykologer, psykoterapeuter, kuratorer och sjukskötare. Man kan söka sig till behandlingen själv eller med läkarremiss. Syftet med centrets verksamhet är att förebygga sexuellt våld, och det samarbetar med bland annat socialmyndigheterna och fängsvården.

#### Norge

I Norge bygger behandlingen av sexualbrottslingar på läkemedelsfria diskussionsterapier. Hormonbehandling har använts i mycket liten utsträckning, och inställningen till läkemedelsbehandling har varit motstridig.

Frivillig hormonbehandling i kombination med kognitiv terapi vid behandlingen av sexualbrottslingar har dock sedan år 2004 prövats i fängelset i Trondheim. Resultaten av denna kombinationsbehandling beskrivs i artikeln *Behandling av seksuelle overgripere med leuprorelin*, som publicerades år 2006.<sup>1</sup> Gruppen som prövade läkemedelsbehandling var inte stor: den hormonbehandling som behandlas i artikeln hade påbörjats av fem fångar, av vilka tre hade slutfört programmet. Alla deltagare avtjänar långa domar för sexualbrott.

Det behandlingsprogram som använts i Trondheim är tudelat. Den första delen av programmet bygger på ett engelskt program inom kognitiv terapi (*Sex Offender Treatment Programme, SOTP*) som i Norge har

tillämpats i fängelset i Bergen sedan år 1998. Den andra delen av behandlingsprogrammet kan kombineras med frivillig hormonbehandling. Genom att kombinera terapi och medicinering försöker man säkerställa att programmet också påverkar orsakerna till brottslingens beteende, inte enbart symptomen. Medicinering som enda behandlingsform skulle innebära att man enbart tar tag i symptomen. I Trondheim används komprimerade versioner av det engelska SOTP-programmet.

Av de läkemedel som står till buds valde man i Trondheim att använda leuprolid. Enligt artikeln har också cyproteron och medroxyprogesteron, dvs. gulkroppshormon, i allmänhet visat sig vara effektiva vid behandling av sexualbrottslingar, men i enstaka fall har de inte alltid haft den eftersträlvade verkan. Behandlingsresultaten för patienter som tidigare har använt cyproteron, men som har bytt till leuprolid har enligt undersökningar förbättrats. Leuprolid hör till de så kallade gonadotropinfrisättande hormonantagonisterna, vars biverkningar vanligtvis är lindrigare än biverkningarna av cyproteron eller gulkroppshormon. Till problemen med cyproteron hör dessutom att ett stort antal patienter avbryter behandlingen. Hos de fångar som genomförde hela programmet låg biverkningarna av hormonbehandlingen på en skäligh nivå.

De fångar som slutförde programmet var mycket nöjda med behandlingen. Resultaten av försöket anses i artikeln vara goda, och det konstateras att möjligheten till hormonbehandling alltjämt kvarstår som en behandlingsform för sexualbrottslingar i Norge.

#### Danmark

En brottsling som gjort sig skyldig till ett allvarligt sexualbrott och som fortfarande bedöms som farlig kan i Danmark dömas till s.k. preventivt fängelse. De som har dömts till preventivt fängelse rekommenderas läkemedelsbehandling som dämpar könsdriften för att villkorlig frigivning ska vara möjlig. Beslut om frigivning fattas av en domstol som bedömer övriga faktorer som den kan pröva, t.ex. hur farlig brottslingen är, gär-

<sup>1</sup> Tidsskr Nor Lægeforen 2006

ningens karaktär och längden på frihetsberövandet.

I Danmark kan den som dömts för sexualbrott i stället för ovillkorligt fängelse få en villkorlig dom, som inbegriper en två år lång psykiatrisk behandling som påverkar det sexuella beteendet. Målgruppen för behandlingen är personer som annars skulle ha dömts till ovillkorligt fängelse för sexualbrott i mellan fyra månader och ett år och sex månader. Brottet får inte ha inbegripit våld eller tvång.

Det har ställts flera villkor för att man ska få behandling. Den dömda ska vara motiverad att delta i behandlingen. Den dömda ska erkänna att han eller hon är skyldig och uttrycka sitt behov av vård. Ytterligare ett villkor är att risken för ett nytt sexualbrott under behandlingen bedöms vara låg.

Herstedvester är en vårdanstalt för hela Danmark och är specialiserad på behandling av fångar som har dömts för allvarliga sexual- och våldsbrott. Herstedvester har 153 platser, av vilka 15 finns på en öppen avdelning. På anstalten placeras fångar i behov av psykiatrisk och psykologisk behandling, hjälp och observation samt fångar som dömts till icke tidsbestämda straff. Herstedvester är inte ett egentligt sjukhus, och man placerar inte psykiskt sjuka personer där.

Sedan år 1989 har man på anstalten gett farliga sexualbrottslingar läkemedelsbehandling som dämpar könsdriften, om man utifrån en helhetsbedömning har kommit fram till att enbart psykoterapi inte är ett tillräckligt sätt att förhindra framtida sexualbrott. Flera av dem som behandlas har även gjort sig skyldiga till andra våldsbrott. Ungefär två eller tre dömda påbörjar en behandling av detta slag varje år.

En förutsättning för läkemedelsbehandling är att den dömda har gjort sig skyldig till ett allvarligt sexualbrott som äventyrat en annan persons säkerhet eller begått på nyt ett sådant brott och att det bedöms föreligga risk för att personen ska göra sig skyldig till nya brott. Dessutom förutsätts att det är fråga om en brottsling beträffande vilken risken för återfallsbrottslighet inte kan minskas tillräckligt med terapi, missbrukarvård eller någon annan medicinsk behandling.

Läkemedelsbehandling som dämpar sexualdriften ges i fall där alla andra möjligheter bedöms som otillräckliga att förebygga återfall i allvarliga sexualbrott. Om den dömda inte går med på behandlingen kan detta leda till att han eller hon inte blir villkorligt frigiven eller att han eller hon inte ges tillstånd att avlägsna sig, eftersom risken för nya brott är för hög.

För närvarande är målgruppen för behandlingen framför allt sådana som avtjänar långa straff. Syftet med läkemedelsbehandlingen är att tillsammans med psykoterapi befria den dömda från tvångsmässiga sexuella föreställningar och dämpa sexualdriften.

Ordinationen av läkemedelsbehandling är en lång process på Herstedvester. I den första fasen för den dömda långa diskussioner med en psykiater eller psykolog. Denna fas varar i allmänhet i mellan ett halvt år och två år. Därefter hålls en överläggning, utifrån vilken ett beslut om att erbjuda läkemedelsbehandling kan fattas.

Om man beslutar sig för att erbjuda läkemedelsbehandling behandlas ärendet ännu i rättsläkarrådet (Retslægerådet). Rådet är ett oberoende organ som består av 10–12 medicinska experter, som erbjuder myndigheterna medicinsk och farmaceutisk hjälp i frågor med anknytning till enskilda medborgares rättsliga ställning. Om rådet godkänner läkemedelsbehandlingen, bestämmer den behandlande psykiatern att blodprov ska tas och benstommen röntgas. Därefter går anstaltens invärtesläkare igenom eventuella biverkningar av läkemedelsbehandlingen tillsammans med fången, varefter behandlingen kan påbörjas. Den dömda får en injektion cyproteron varannan vecka och en injektion leuprolid var tredje månad.

Under behandlingen får fången lämna blodprover var sjätte vecka. Med hjälp av blodproverna undersöks njurarnas och leverns funktion samt kalciumhalten i blodet. Var tolfte vecka görs dessutom en hormonanalys. Dessutom vägs den dömda regelbundet. Om något avvikande framkommer i resultaten utreds detta av både en allmänläkare och en endokrinolog. De kan låta bli att rekommendera att behandlingen fortsätter, varvid den avslutas omedelbart. Fången samtalar även regelbundet med en endokrinolog och

en sjukskötare. Samtalen med psykiatern fortsätter också regelbundet, i början varannan vecka och senare var tredje månad.

I Danmark kan det bestämmas att behandlingen ska pågå endast den tid som den dömde är villkorligt frigiven. Om en fånge frigges efter att ha avtjänat hela sitt straff kan inget villkor som gäller läkemedelsbehandling ställas.

Villkorlig frigivning är möjlig när en fånge har avtjänat två tredjedelar av sitt straff eller 12 år av ett livstidsstraff, om fången bland annat förbinder sig att iaktta de föreskrifter som meddelas honom eller henne. Psykiatrisk vård och läkemedelsbehandling som dämpar sexualdriften kan vara ett sådant beslut.

Beredningen av villkorlig frigivning vid preventivt frihetsberövande inleds på initiativ av fängvårdsmyndigheten och åklagaren. Den dömde och de sociala myndigheterna kan också lämna in en ansökan i ärendet. Den dömde kan lämna in en sådan ansökan också i det fallet att åklagaren och fängvårdsmyndigheterna anser att villkorlig frigivning inte kan rekommenderas på grund av att den dömde har vägrat att underkasta sig läkemedelsbehandling. Om ansökan som inlämnas av den dömde eller de sociala myndigheterna inte bifalls kan en ny ansökan lämnas in tidigast sex månader efter den förra.

## 2.5 Bedömning av nuläget

### 2.5.1 Övervakad frihet på prov

Den gällande regleringen på lagnivå av övervakad frihet på prov är mycket knapphändig. Det finns endast några bestämmelser om övervakad frihet på prov på lagnivå. Den grundläggande bestämmelsen om placering i övervakad frihet på prov och förutsättningarna för detta finns i strafflagen, där den i fråga om innehållet passar dåligt in.

Enligt den i avsnitt 2.3.1 nämnda undersökningen som Rättspolitiska forskningsinstitutet har genomfört varierar den praxis som iakttas vid beredningen och verkställigheten av frihet på prov mellan olika fängelser. Detta är problematiskt med tanke på den jämlika behandlingen av fångarna. Dessutom

har det funnits tolkningsskillnader i fråga om vilken målgrupp övervakad frihet på prov är avsedd för. I praktiken har det även framkommit andra tolkningsproblem, bland annat i situationer som gäller återkallande av friheten på prov och inräkning av friheten på prov i strafftiden. Förfarandet vid placering i frihet på prov ansågs enligt undersökningsresultaten också bestå av många moment och vara tidskrävande.

Det är nödvändigt att upphöja den reglering av övervakad frihet på prov som finns i statsrådets förordning till lagnivå och samtidigt precisera regleringen.

Den tekniska övervakningen vid övervakad frihet på prov genomförs i nuläget så att den som har försatts i frihet på prov disponerar en mobiltelefon. Denna övervakning är inte lika heltäckande som övervakningen vid övervakningsstraff, som bygger på en övervakningsanordning som fästs vid den dömdes vrist eller handled. Om övervakningen bygger på den mobiltelefon som den övervakade personen disponerar, måste man särskilt säkerställa att mobiltelefonen är i rätt persons besittning. Identifiering av den person som övervakas kräver personalresurser.

Om övervakningen bygger på samma teknik som vid övervakningsstraff kan man hela tiden vara säker på att övervakningen riktas mot rätt person. Detta beror på att en anordning som är fäst vid fotleden inte kan tas bort utan att åtgärden ger upphov till ett larm. När antalet personer som övervakas till följd av att de har placerats i övervakad frihet på prov ökar blir det nödvändigt att införa effektivare övervakningsformer.

Bakom författningsförslaget gällande olika sätt att ordna den tekniska övervakningen ligger även ett ställningstagande som ingår i riksdagens lagutskotts betänkande (LaUB 9/2005 rd) om en totalreform av fängelselagstiftningen (RP 262/2004 rd). I sitt betänkande underströk lagutskottet att 2 c kap. 8 § i strafflagen, som gäller övervakad frihet på prov, ovillkorligen måste preciseras om samförstånd senare nås om vilket slag av tekniska anordningar som ska användas för övervakning av frihet på prov.

En tjänsteman vid Brottsförhållningsmyndigheten har med stöd av 18 kap. 6 § i fängelselagen rätt att använda maktmedel vid syssel-

sättning som äger rum utanför fängelset och som övervakas av Brottspåföljdsmyndigheten samt under fängstransport. Eftersom fängelselagen tillämpas på verkställigheten av ovillkorliga fängelsestraff, behövs en separat, exakt bestämmelse om användningen av maktmedel vid övervakad frihet på prov. Om en person som har försatts i frihet på prov ska förpassas till fängelse medan återkallande av friheten på prov eller ett brott mot skyldigheterna utreds, uppstår det i praktiken oklarheter kring när transporten av personen till fängelset inleds så att användning av maktmedel är tillåten med stöd av fängelselagen. För att säkerställa en trygg arbetsmiljö för tjänstemännen vid Brottspåföljdsmyndigheten och åstadkomma en ändamålsenlig fördelning av befogenheterna mellan polisen och Brottspåföljdsmyndigheten krävs att den nuvarande regleringen ses över så att regleringen av Brottspåföljdsmyndighetens tjänstemäns användning av maktmedel preciseras. Det kan inte anses vara en förnuftig användning av resurserna att Brottspåföljdsmyndigheten i händelse av att en person som har placerats i frihet på prov gör motstånd tvingas be polisen om handräckning för att få in personen i fråga i Brottspåföljdsmyndighetens fordon, varefter Brottspåföljdsmyndighetens egen rätt att använda maktmedel börjar.

Systemet gällande obligatorisk frihet på prov för fångar som avtjänar hela straffet har i praktiken visat sig vara mycket problematiskt i situationer där fången absolut vägrar att delta i beredningen av friheten på prov och vägrar att förbinda sig till målsättningarna för friheten på prov. Det är inte ändamålsenligt att placera en fånge i frihet på prov mot hans eller hennes uttryckliga vilja, när han eller hon vägrar att på något sätt förbinda sig till de villkor som föreskrivs för honom eller henne. Därför vore det mer motiverat att övervakad frihet på prov vore behovsprövat också för personer som avtjänar hela straffet.

### 2.5.2 Behandling för sexualbrottslingar

Erfarenheter av läkemedelsbehandling för sexualbrottslingar finns i Norge och Danmark. Enligt en undersökning som kom ut i Danmark år 2006 (Behandling af Saedlig-

hedskirminelle i Anstalten Hedstedsvester) är antihormonell behandling i kombination med psykoterapi mycket effektiv. Ingen gjorde sig skyldig till sexualbrott under behandlingen. Även efter behandlingen förekom avsevärt färre återfall inom den behandlade gruppen än inom jämförelsegruppen. Resultaten är mycket uppmuntrande, även om de måste ses som riktgivande på grund av att materialet är så litet.

Inom den finländska fångvården används ett behandlingsprogram för sexualbrottslingar. En redogörelse för programmet finns i avsnitt 2.3.3. Sexualbrott medför ofta långvarigt lidande för brottsoffren och deras anhöriga. Därför är det viktigt att man i påföljdssystemet överväger alla ändamålsenliga metoder för att minska antalet sexualbrott.

För närvarande finns ingen reglering av läkemedelsbehandling för sexualbrottslingar som en del av påföljdssystemet. Det är nödvändigt att också i Finland inkludera läkemedelsbehandling som syftar till att förebygga sexualbrott och annan behandling som hänför sig till denna i påföljdssystemet.

Den Europarådskonvention som avses i avsnitt 2.2 ovan förpliktar också till att både i och utanför fängelset ordna program som förebygger och minskar återfallsbrottsligheten bland personer som har begått sexualbrott mot barn. I den promemoria som hänför sig till konventionen nämns antihormonell behandling som en form av medicinsk behandling.

### 2.5.3 Elektronisk övervakning vid övervakning av sysselsättning utanför fängelset

I 8 kap. 10 § 1 mom. i fängelselagen föreskrivs om förutsättningarna för och övervakningen av sysselsättning utanför fängelset. Enligt 1 mom. 3 punkten i paragrafen ska man på lämpligt sätt kunna utöva tillsyn över att villkoren kommer att iakttas. Bestämmelsen är inexakt och möjliggör inte till exempel den elektroniska övervakning som i nuläget används vid övervakningen av övervakningsstraff och som skulle kunna användas för att märkbart effektivisera tillsynen av att tillståndsvillkoren iakttas. I praktiken sker till-

synen huvudsakligen i form av övervakning som bygger på mobiltelefonen.

### 3 Målsättning och de viktigaste förslagen

I propositionen föreslås att en lag om övervakad frihet på prov ska stiftas och att man i denna ska samla bestämmelserna om målen med, förutsättningarna för och verkställigheten av övervakad frihet på prov. Strafflagen ska därefter endast innehålla en kortfattad bestämmelse om att friheten på prov infaller i slutet av ett straff, före frigivningen.

De bestämmelser som i nuläget finns på förordningsnivå upphöjs till lag. Samtidigt preciseras regleringen till många delar. Utgångspunkten för den föreslagna regleringen är att bestämmelserna i så stor utsträckning som möjligt ska motsvara bestämmelserna om verkställighet av övervakningsstraff, dock med beaktande av skillnaderna mellan verkställighetsformerna för dessa straff.

Syftet med övervakad frihet på prov preciseras, så att det tydligare än förr framgår att den övervakade friheten på prov är en del av det planmässiga och stegvisa frigivningsförfarandet. Syftet preciseras också, så att man i bestämmelsen betonar upprätthållande och främjande av fångens kunskaper för att underlätta anpassningen i samhället efter att straffet har avtjänats.

Innehållet i övervakad frihet på prov preciseras också till att innefatta skyldighet att stanna i bostaden och verksamhetsskyldighet. Eftersom övervakad frihet på prov är den sista fasen av den planmässiga fångenskapsprocessen före frigivning till villkorlig frihet, kan skyldigheten att stanna i bostaden och verksamhetsskyldigheten fastställas på ett smidigare sätt än vid övervakningsstraff. Bestämmelserna om förutsättningarna för frihet på prov preciseras. Enligt förslaget definieras innehållet i den verksamhetsskyldighet som ingår i övervakad frihet på prov noggrannare än i nuläget. Verksamheten kan utöver arbete och studier bestå av många typer av verksamhet som upprätthåller eller främjar den funktionsförmågan och de sociala färdigheterna.

Ett centralt förslag gäller möjliggörande av elektronisk övervakning vid tillsynen av övervakad frihet på prov. Den i Brottsåtgärdsmyndighetens strategi godkända målsättningen att öka den övervakade friheten på prov innebär att antalet fångar som har försatts i frihet på prov och som behöver mycket stöd och övervakning för att friheten på prov ska vara framgångsrik kommer att vara större än i nuläget. Att öka de tekniska övervakningsmöjligheterna och göra dem mångsidigare är ett sätt att effektivisera övervakningen. I propositionen föreslås att man vid övervakningen av frihet på prov ska kunna använda anordningar som fästs på den övervakades kropp. Det finns inte några bestämmelser om sådana i den gällande lagen. Exempel på en sådan anordning som fästs kring vristen eller handleden på den person som försatts i övervakad frihet på prov är ett fotband som bygger på användning av radiofrekvensteknik eller satellitpositionering och med hjälp av vilket man kan följa med hur personen som övervakas rör sig.

Till skillnad från förfarandet vid övervakningsstraff definieras innehållet i övervakningen individuellt utifrån fångens uppskattade behov av övervakning.

Noggranna bestämmelser utfärdas om utredning av förutsättningarna för och beredning av övervakad frihet på prov. För att öka användningen av övervakad frihet på prov stärks fångelsens skyldighet att utreda förutsättningarna. Fängelset är skyldigt att utreda förutsättningarna om strafftiden inte är så kort att det vore uppenbart onödigt. Vad som utgör en kort strafftid definieras dock inte i lagen, utan Brottsåtgärdsmyndighetens centralförvaltningsenhet styr tillämpningspraxisen. Brottsåtgärdsmyndighetens centralförvaltningsenhet ges befogenhet att utfärda närmare bestämmelser om saken.

Innehållet i verkställighetsplanen anges i en detaljerad bestämmelse, som styr verkställigheten av en enskild fånges frihet på prov. Det föreslås även att lagen ska inkludera ingående bestämmelser om skyldigheterna för en person som har försatts i frihet på prov och övervakningen av att skyldigheterna iakttas. Skyldigheten att avstå från berusningsmedel och tillsynen av att denna skyldighet iakttas utgör en central del av verkställigheten av

frihet på prov. Lagen innehåller även bestämmelser som gäller brott mot skyldigheterna och klarläggande av skyldigheterna, hinder för verkställighet, verkan av att samtycket återkallas och inräkning i strafftiden.

I praktiken är det ganska vanligt att den som placerats i frihet på prov får ett nytt straff som ska verkställas, oftast förvandlingsstraff för böter. Det är inte motiverat att sådana korta straff automatiskt ska utgöra hinder för fortsatt verkställighet av övervakad frihet på prov. Det är ofta slumpen som avgör i vilken ordning straffen ska verkställas. Ett system som inte inkluderar prövningsrätt kan i praktiken leda till oskäliga situationer. Ofta skulle påföljden vara att den omsorgsfullt planerade, stegvisa frigivningsprocessen avbryts. Det kan också hända att den som placerats i övervakad frihet på prov mister sin arbets- eller studieplats. I lagen föreslås därför en bestämmelse om att ett sådant nytt straff som ska verkställas inte automatiskt hindrar fortsatt verkställighet av övervakad frihet på prov.

Bestämmelsen ska gälla korta fängelsestraff och förvandlingsstraff för böter. Den längsta tiden i övervakad frihet på prov ska dock vara sex månader. Om ett nytt straff medför att friheten på prov överskrider sex månader, ska friheten på prov återkallas. Obligatorisk återkallelse ska dock inte gälla förvandlingsstraff för böter. Detta beror på att förvandlingsstraff för böter ursprungligen har varit en påföljd som anknyter till ekonomisk ställning och som dessutom utdöms för lindriga brott. Att böterna inte har betalats har ofta berott på att den dömda har avtjänat fängelsestraff och därför inte haft råd att betala böter. Återförpassning till fängelset kan också i dessa fall ha oskäliga följder för den dömda, som t.ex. kan mista sin arbets- eller studieplats. I värsta fall äventyras återanpassningen i samhället och då har allt arbete för en frigivning under kontrollerade former varit förgäves.

Pågående rättsärenden ska inte heller automatiskt utgöra hinder för övervakad frihet på prov.

Påföljden vid brott mot skyldigheterna är vid lindriga förseelser en muntlig anmärkning eller en skriftlig varning. Vid grova och uppsåtliga förseelser återkallas friheten på

prov helt eller delvis, dock högst för den tid av friheten på prov som inte har avtjänats.

Den föreslagna lagen innehåller dessutom bestämmelser om tjänstemän vid Brottsåpföljdsmyndigheten och biträdande övervakare samt deras uppgifter. Lagen innehåller även en bestämmelse om beslutanderätten som är mer exakt än i nuläget. Beslutanderätten beträffande placering i frihet på prov delegeras från bedömningscentrumen till fängelsedirektören för att förenkla och påskynda förfarandet. Genom att överföra beslutanderätten till direktören strävar man även efter att minska den anmärkningsvärt stora arbetsmängden vid bedömningscentrumen. Om det är fråga om en långtidsfänge, dvs. en fänge som avtjänar hela straffet eller livstidsstraff, innehas beslutanderätten beträffande placering i frihet på prov av Brottsåpföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet, precis som i nuläget. Fängelsedirektören har dock beslutanderätt beträffande alla beslut om att återkalla friheten på prov.

Lagen innehåller även bestämmelser om användning av maktmedel, ersättning av resekostnader, handräckning av polisen och ändringssökande.

Användningen av maktmedel är betydligt mer begränsad än användningen av maktmedel med stöd av 18 kap. 6 § i fängelselagen. Detta beror på att det handlar om en del av ett straff som ska verkställas i frihet, vilket innebär att det är motiverat att användningen av maktmedel är skarpt avgränsad och inskränkt. Enligt förslaget ska användning av maktmedel vara tillåten endast för avvärjning av ett brott mot liv och hälsa eller en annan gärning eller händelse som hotar en persons hälsa, fasttagning av den som har placerats i frihet på prov, transport till fängelset, utförande av övervaknings- och kontrolluppgifter och borttagning av övervakningsanordningarna.

Lagstiftningen gällande övervakningsstraff trädde i kraft den 1 november 2011. Det är fråga om en ny samhällspåföljd som verkställs i frihet. Övervakad frihet på prov påminner till många delar om övervakningsstraffet. Vid beredningen av propositionen har man strävat efter att bestämmelserna som gäller övervakad frihet på prov ska vara enhetliga med bestämmelserna om övervak-

ningsstraff alltid när det med beaktande av skillnaderna i fråga om straffens verkställighetsformer är möjligt.

I propositionen föreslås även att läkemedelsbehandling för sexualbrottslingar ska möjliggöras som en del av påföljdssystemet. Läkemedelsbehandlingen genomförs som en del av verkställigheten av övervakad frihet på prov och villkorlig frihet. Fången får läkemedelsbehandlingen genom att samtycka till en förmån – övervakad frihet på prov – men samtidigt blir han eller hon tvungen att samtycka till att läkemedelsbehandlingen fortsätter också under den villkorliga friheten.

Läkemedelsbehandling borde alltid bygga på brottslingens samtycke. Läkemedelsbehandling som genomförs utan brottslingens samtycke är ett kroppsstraff som strider mot grunderna för det straffrättsliga påföljdssystemet i Finland. Läkemedelsbehandling ska bygga på samtycke också enligt den konvention som avses i avsnitt 2.2 ovan.

I propositionen föreslås dessutom att iakttagandet av de tillståndsvillkor som avses i 8 kap. 10 § i fängelselagen och som har utfärdats för sysselsättning utanför fängelset ska kunna övervakas med de elektroniska hjälpmedel som används inom tillsynen av övervakningsstraffet. Förslaget gäller övervakningen av civilt arbete, studietillstånd, placering i en anstalt utanför fängelset och deltagande i sysselsättning utanför fängelset.

## 4 Propositionens konsekvenser

### 4.1 Övervakad frihet på prov

#### Ekonomiska konsekvenser

I propositionen föreslås att den tekniska övervakningen av frihet på prov ska kunna genomföras på fler sätt än i nuläget och dessutom att innehållet i den övervakades verksamhetsskyldighet ska bli mer strukturerat. Elektronisk övervakning som bygger på övervakning med hjälp av en övervakningsanordning i hemmet, ett övervakningsband som fästs kring vristen och en uppföljningsanordning effektiverar och systematiserar den nuvarande övervakningen. Elektronisk övervakning möjliggör ökad användning av

övervakad frihet på prov i enlighet med Brottspåföljdsmyndighetens strategi.

Kostnaderna för de nya sätten att genomföra den tekniska övervakningen beror på hurdan övervakningsapplikation man väljer.

Den tvådelade satellitpositioneringsapparaten eller GSM/GPS-positioneringsapparaten utan övervakningsband som fästs vid vristen eller handleden kostar två euro per dygn per person som har placerats i frihet på prov. Om man till detta lägger till det övervakningsband som förslaget möjliggör uppgår de tekniska kostnaderna för den elektroniska övervakningen till 3,80 euro per dygn. Om man dessutom lägger till röstigenkänning i systemet blir kostnaden ytterligare en euro per dygn per person som har placerats i frihet på prov.

Övervakning med hjälp av en övervakningsanordning i hemmet är billigare än övervakning som bygger på positionering. Övervakningsanordningen i hemmet kostar 1,80 euro per dygn och bandövervakningen kostar 1,10 euro per dygn. De totala kostnaderna är alltså 2,90 euro per dygn per person som har placerats i frihet på prov.

I och med den nya tekniska övervakningen kan fler fångar än tidigare placeras i övervakad frihet på prov, varvid besparingar uppstår till följd av att de dagliga kostnaderna för övervakad frihet på prov är betydligt lägre än kostnaderna för ett fängelsedygn. Kostnaderna för ett fängelsedygn uppgick år 2011 till 205 euro i slutet fängelse, 159 euro vid öppen anstalt och 59 euro vid övervakad frihet på prov.

Eftersom tillsynen av övervakningsstraff och övervakad frihet på prov kan arrangeras genom arbete av samma tjänstemän och samma övervaknings- och stödpatruller och eftersom den centrala övervakningen kan genomföras vid samma enhet vid Brottspåföljdsmyndigheten ger genomförandet av den tekniska övervakningen inte upphov till merkostnader.

Utgångspunkten är att de personer som har placerats i frihet på prov själva sörjer för sin utkomst under tiden i övervakad frihet på prov. Ytterligare en huvudregel är att de ska ha en arbets- eller studieplats. En person som har placerats i frihet på prov kan dock även delta i sysselsättning som består av verksam-

hetsprogram som ordnas av Brottspåföljdsmyndigheten. En utökad användning av övervakad frihet på prov orsakar till denna del i viss mån kostnader för Brottspåföljdsmyndigheten.

Brottspåföljdsmyndigheten betalar även de resekostnader som hänför sig till övervakningen av verkställigheten. Dessutom kan resekostnader som hänför sig till utförande av sysselsättningsplikten betalas i enskilda fall, om det är motiverat med tanke på medellösheten hos den som har placerats i frihet på prov eller av annan jämförbar orsak. Resekostnaderna ger i viss mån upphov till merkostnader när antalet personer som har placerats i frihet på prov ökar.

Förslaget gällande övervakad frihet på prov kan genomföras inom de nuvarande anslagsramarna.

#### Konsekvenser för myndigheternas verksamhet

Rätten att besluta om placering i frihet på prov överförs från bedömningscentrumet till fängelsedirektören, vilket förenklar och påskyndar beredningsprocessen för frihet på prov. Genom ändringen minskas även bedömningscentrumens arbetsmängd, som har vuxit sig stor. Ett undantag till detta är besluten om övervakad frihet på prov för fångar som avtjänar livstids fängelse och hela straffet. Dessa beslut kommer fortfarande att fattas av Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet. Återkallande av friheten på prov ska i alla händelser ingå fängelsedirektörens beslutanderätt, vilket förenklar och påskyndar förfarandet.

En omsorgsfull beredning av den övervakade friheten på prov förutsätter tillräckliga personalresurser. Det kan uppskattas att den effektiviserade övervakningen i viss mån ökar antalet framkomna fall av förseelser mot skyldigheterna. Utredningen av förseelserna ökar i viss mån Brottspåföljdsmyndighetens arbete. Att bestämmelserna om beredning och verkställighet av frihet på prov samt om ändringssökande i ett ärende som gäller frihet på prov är mer detaljerade än den nuvarande lagstiftningen ökar också Brottspåföljdsmyndighetens arbete. Brottspåföljdsmyndigheten kan genom en omallokering av personalre-

surserna se till att beredningen och övervakningen av övervakad frihet på prov kan skötas utan att antalet årsverken utökas.

Propositionen har inga övriga betydande konsekvenser för myndigheternas verksamhet.

#### Samhälleliga konsekvenser

Den praxis som iakttas när övervakad frihet på prov verkställs är i nuläget ganska brokig, vilket innebär att en ny, exakt lagstiftning förbättrar rättsskyddet och den jämlika behandlingen av personer som har placerats i frihet på prov. Rättsskyddet förbättras även av bestämmelserna om ändringssökande. Familjemedlemmarnas rättsskydd förbättras också av att bestämmelserna om givande och återkallande av samtycke är mer exakta än i den nuvarande lagstiftningen.

Den nya dygnetruntövervakningen effektiviserar övervakningen och ökar på så sätt även tryggheten i samhället. Till exempel kan man utifrån erfarenheterna i Sverige bedöma att elektronisk övervakning är ägnad att förebygga att nya brott begås. Också enligt den utredning som Brottspåföljdsmyndigheten har gjort ser återfallsbrottligheten ut att vara nästan hälften mindre bland personer som har frigivits via övervakad frihet på prov än bland personer som har frigivits direkt ur fängelset. Det bör dock observeras att resultatet påverkas av att de som får möjlighet till övervakad frihet på prov i någon mån är utvalda. De är oftare förstagångsförbrytare när man ser till alla fångar. Också kvinnorna är överrepresenterade med tanke på deras relativa antal. Undersökningar visar att de första månaderna efter frigivningen är av avgörande betydelse för fångens anpassning i samhället. Övervakad frihet på prov som innefattar stöd och övervakning och som har beretts utifrån respektive fånges behov främjar anpassningen i samhället för personen som har försatts i övervakad frihet på prov, vilket kan minska antalet återfallsbrott.

Målet vid verkställigheten av straffen är att förskjuta tyngdpunkten för straffen från anstaltspåföljder till samhällspåföljder som verkställs i frihet och från slutna fängelser till öppna anstalter. En ökad användning av övervakad frihet på prov är ett sätt att uppnå

detta mål. Genom användning av övervakad frihet på prov kan man även kontrollera antalet fångar. Målet är att antalet personer i övervakad frihet på prov i medeltal ska uppgå till 200 personer per dag år 2016.

#### 4.2 Läkemedelsbehandling för sexualbrottslingar

Det har uppskattats att högst 10 fångar per år skulle delta i läkemedelsbehandling. En del av dem skulle vara fångar som inte annars skulle ges möjlighet till övervakad frihet på prov.

Eftersom målgruppen är liten har propositionen inga betydande ekonomiska konsekvenser. Kostnaderna för medicinerna varierar från 80 euro till 3 000 euro per deltagare per år beroende på det valda läkemedlet. Även övervakningen i anslutning till läkemedelsbehandlingen ger upphov till merkostnader. Den hormonella medicineringen ska utvärderas med cirka en månads mellanrum. Kostnaderna för tagning och analys av proverna varierar mellan 40 och 100 euro beroende på testet. Övervakningen av läkemedelsbehandlingen genomförs i huvudsak på universitetssjukhusen och i andra enheter inom den specialiserade sjukvården i överensstämmelse med vad Brottspåföljdsmyndigheten särskilt avtalar. Kostnaderna för testning och annan uppföljning av en deltagare i läkemedelsbehandling är cirka 1 500–2 000 euro om året. Årskostnaderna för den psykosociala behandlingen är cirka 5 000–15 000 euro om året per deltagare i läkemedelsbehandlingen beroende på vårdbehovet och hur ofta vården genomförs.

De totala kostnaderna för läkemedelsbehandlingen och psykosocial behandling och psykosocialt stöd är således cirka 20 000 euro om året per deltagare i läkemedelsbehandlingen och i sin helhet högst 200 000 euro om året.

Kostnaderna för både läkemedelsbehandlingen och psykosocial behandling och psykosocialt stöd under övervakad frihet på prov och övervakningen av en villkorligt frigiven ska enligt förslaget betalas med statens medel. Detta är motiverat därför att behandlingen uttryckligen strävar efter att minska

återfall i sexualbrott. När kostnaderna för läkemedelsbehandlingen uppskattas bör det också beaktas att behandlingen ökar tryggheten i samhället och minskar eventuella senare kostnader när iakttagandet av läkemedelsbehandlingen och annan behandling och stöd förebygger återfall i sexualbrott.

Primärvården av dem som är placerade i övervakad frihet på prov och dem som står under övervakning ska fortfarande skötas av den kommunala hälso- och sjukvården. Den psykosociala behandling som ordnas som stöd för läkemedelsbehandlingen anknyter till minskande av risken för återfall i brott, och vårdtiden i anslutning till verkställigheten av straffpåföljden är vanligen högst ett år.

Brottspåföljdsmyndighetens hälsovårdshets psykiatriska sjukhus för fångar föranleder kostnader för de undersökningsperioder som fångarna behöver. Även utbildning av personalen medför kostnader i någon mån. När antalet gärningsmän som får läkemedelsbehandling är högst 10 per år och de övervakade befinner sig i olika delar av Finland kräver genomförandet av läkemedelsbehandlingen inga nya resurser och kan genomföras inom ramarna för de fastställda anslagen.

#### 5 Beredningen av propositionen

Lagförslagen har beretts vid justitieministeriet. Beredningen har skett i en arbetsgrupp i nära samarbete med Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet.

Förslaget gällande läkemedelsbehandling för sexualbrottslingar bygger på betänkandet från den arbetsgrupp som har utrett ärendet (justitieministeriets arbetsgruppsbetänkande 2009:1) och på regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagar om ändring av fängelselagen, lagen om övervakning av villkorlig frihet och 2 c kap. i strafflagen (RP 310/2010 rd). Regeringens proposition förföll i riksdagen när mandatperioden tog slut våren 2011.

Justitieministeriet begärde yttrande om förslaget av sammanlagt 48 myndigheter och organisationer, av vilka 31 yttrade sig. Den allmänna bedömningen av förslaget var övervägande positiv: möjligheten till läkemedelsbehandling för sexualbrottslingar ansågs väl motiverad och nödvändig. I yttran-

dena betonades särskilt att den behandling som arbetsgruppen föreslagit förebygger återfallsbrottslighet.

I responsen ingick även negativ bedömning. I den ingick både principiell kritik av läkemedelsbehandling som genomförs inom påföljdssystemet och enstaka anmärkningar som gällde till exempel ordnandet av läkemedelsbehandlingen. Flera remissinstanser betonade användningen av läkemedelsfria behandlingsmetoder vid sidan av läkemedelsbehandlingen. I vissa yttranden ansågs att äktheten hos den behandlades samtycke kan ifrågasättas. På grundval av responsen har förslaget ändrats bland annat så att till förslaget har fogats en ny paragraf om återkallande av samtycke.

Efter att regeringens proposition förföll har ha de föreslagna bestämmelserna om läkemedelsbehandling för sexualbrottslingar inkluderats i bestämmelserna om övervakad frihet på prov.

Yttranden om förslaget har begärts av justitieministeriet, inrikesministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet, Brottspåföljdsmyndighetens hälsovårdsenhet, Psykiatriska sjukhuset för fångar, Helsingfors hovrätt, Polisstyrelsen, Institutet för hälsa och välfärd, Södra, Västra samt Östra och Norra Finlands brottspåföljdsregion, dataombudsmannen, juridiska fakulteten vid Helsingfors universitet och Åbo universitet, Stiftelsen för kriminalvårdens främjande, Vapautuvien tuki ry och Brottsofferjouren.

Sammanlagt inkom 11 begärda yttranden. Dessutom inkom 3 andra yttranden. I 3 yttranden konstaterades att det inte fanns något att yttra. I flera yttranden ansågs lagstiftningsprojektet förenhetliga procedurerna och vara värt att stödja. En överföring av beslutsfattandet till direktören understöddes.

I flera yttranden ansågs det att verkställigheten vid övervakad frihet på prov bör vara smidigare än vid övervakningsstraff. Det föreslogs bland annat att arbete som innefattar resor och över 50 timmars verksamhetsskyldighet ska tillåtas och flexibilitet i verkställigheten. I några yttranden tog man ställning till regleringen och påföljderna av brott mot

skyldigheterna. I några yttranden föreslogs också att insjuknande inte ska utgöra hinder för fortsatt verkställighet av övervakad frihet på prov. Det föreslogs också tillägg till bemyndigandet att utfärda närmare bestämmelser. I några yttranden föreslogs att en bestämmelse ska tas in i lagen om förfarandet i de fall att den som placerats i frihet på prov får ett nytt bötesförvandlingsstraff eller ett nytt kort fängelsestraff som ska verkställas.

Inrikesministeriet och Polisstyrelsen understödde den föreslagna rätten att använda maktmedel, men föreslog att bestämmelser om maktmedelsredskapen ska utfärdas genom förordning. De fäste också uppmärksamhet vid den anmälan som ska göras till polisen. I dataombudsmannens yttrande fäste man uppmärksamhet vid att det måste finnas exakta bestämmelser om behandlingen av de personuppgifter som uppkommer i samband med elektronisk övervakning. I yttrandena föreslogs också en del andra preciseringar i paragraferna och motiveringstexten.

Vid den fortsatta beredningen av propositionen har största delen av de ändringar som föreslogs i yttrandena beaktats. Dataombudsmannens påpekande har beaktats i riksdagen vid behandlingen av den regeringsproposition (RP 2/2012 rd) som gäller en lag om behandling av personuppgifter vid Brottspåföljdsmyndigheten.

Det nya utkastet till regeringsproposition, som omarbetats utgående från yttrandena, skickades på nytt på remiss till Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet och några andra enheter vid Brottspåföljdsmyndigheten samt till försvarsministeriet. De förslag som inkom har beaktats i den fortsatta beredningen.

## **6 Samband med andra propositioner**

Den ovannämnda regeringsproposition som gäller en lag om behandling av personuppgifter vid Brottspåföljdsmyndigheten behandlas som bäst i riksdagen. Propositionen har inga andra beröringspunkter med de regeringspropositioner som för närvarande behandlas i riksdagen.

## DETALJMOTIVERING

**1 Lagförslag****1.1 Strafflagen****2 c kap. Om fängelse**

**8 §. Övervakad frihet på prov.** Bestämmelserna om förutsättningarna för övervakad frihet på prov, brott mot villkoren, återkallelse, inräknande i strafftiden och sökande av ändring i 2 c kap. 8 § 2–6 mom. i den gällande strafflagen ska inkluderas i den nya lagen om övervakad frihet på prov till vilken bestämmelserna med tanke på innehållet närmast hör.

Enbart en bestämmelse om tidsläggningen och längden av den övervakade friheten på prov ska lämnas kvar i 2 c kap. 8 § i strafflagen. Övervakad frihet på prov ska förläggas till slutet av fängelsestraffet antingen före villkorlig frigivning eller frigivning efter avtjänande av hela straffet.

Det föreslås också att definitionen av syftet med övervakad frihet på prov ska överföras till lagen om övervakad frihet på prov. Samtidigt ska syftet specificeras så att bestämmelsen förutom det nuvarande främjandet av anpassningen i samhället också tar upp upprätthållandet och främjandet av färdigheterna för anpassningen i samhället. Mer exakta bestämmelser om syftet med och förutsättningarna för övervakad frihet på prov ska inkluderas i 2 och 3 § i lagen om övervakad frihet på prov.

En ändring enligt vilken fången ska övervakas med hjälp av tekniska anordningar och på andra sätt ska också inkluderas i paragrafen. Enligt den gällande bestämmelsen är de nämnda övervakningsmetoderna alternativa.

**10 §. Villkorlig frigivning från fängelse på livstid.** Enligt det tillägg som på grund av skälen som nämns i avsnitt 2.5.2 i allmänna motiveringen föreslås i paragrafens 2 mom. kan, när frågan om villkorlig frigivning från fängelse på livstid prövas, hänsyn tas till huruvida fången förbinder sig att iaktta villkoren för läkemedelsbehandling och eventuellt

tillhörande annan behandling och stöd. Syftet med en individuellt ordinerad läkemedelsbehandling är att förbättra en livstidsfänges förutsättningar för ett liv utan brott i frihet, och därför är tillämpningen av en sådan motiverad även i denna grupp. De faktorer som ska beaktas vid prövningen av frigivning ska i övrigt förbli oförändrade.

I paragrafens 3 mom. inkluderas en bestämmelse om en situation där en livstidsfänge återkallar sitt samtycke till läkemedelsbehandling, dvs. i praktiken avslutar läkemedelsbehandlingen före villkorlig frigivning, men Helsingfors hovrätt redan tidigare har beslutat om den frivilliga frigivningen. I detta fall kan Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet enligt prövning på nytt föra ärendet om villkorlig frigivning till hovrätten för beslut.

I paragrafen ska dessutom inkluderas en bestämmelse om att Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet kan handla på samma sätt också i situationer där den som placerats i övervakad frihet på prov gör sig skyldig till ett grovt eller uppsåtligt brott mot skyldigheterna (26 § 1 mom.), vilket leder till att tidpunkten för den villkorliga frigivningen måste prövas på nytt. Detta är en ny bestämmelse, eftersom Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet enligt den gällande lagen enbart på grund av ett brott kan föra ett ärende om villkorlig frigivning till hovrätten för ny prövning. I ärendet ska Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet dock ha prövningsrätten. Vid prövningen ska hänsyn tas till att påföljden av brottet mot skyldigheterna varit att den övervakade friheten på prov har återkallats.

Också hänvisningsbestämmelsen i paragrafens 3 mom. ska ändras så att den hänvisar till 28 § i lagen om övervakad frihet på prov utöver 3 kap. 7 § i fängeslagen. I den föreslagna 28 § föreskrivs om inräkning i strafftiden vid brott mot skyldigheten att stanna i bostaden. Bestämmelserna i 3 kap. 7 § i fängeslagen kan fortsättningsvis bli tillämpliga till exempel i situationer där hovrätten har bestämt om villkorlig frigivning av en fänge, men fången inte ännu eller inte längre

är placerad i övervakad frihet på prov. Fång-  
en kan ha blivit på permission, vilket på  
grund av att tiden inte inräknas i strafftiden  
inverkar vid beräkandet av tider på 10 och  
12 år.

**12 §. Ny domstolsbehandling.** Det föreslås  
att paragrafens 1 mom. ska ändras på samma  
sätt som 10 §, så att prövningen av villkorlig  
frigivning för en person som avtjänar hela  
straffet kan ske med hänsyn till huruvida  
fången förbinder sig att iaktta villkoren för  
läkemedelsbehandlingen och eventuellt till-  
hörande annan behandling och stöd. Bortsett  
från det ovan nämnda tillägget förblir grun-  
derna för prövningen av frigivning oföränd-  
rade. I paragrafens 2 mom. föreslås i fråga  
om dem som avtjänar hela straffet motsva-  
rande ändringar som i 10 § 3 mom. i fråga  
om dem som avtjänar ett fängelsestraff på  
livstid. Om ett samtycke till läkemedelsbe-  
handling återkallas och grova eller uppsåtliga  
brott mot skyldigheterna begås under friheten  
på prov, kan Brottspåföljdsmyndighetens  
centralförvaltningsenhet föra ärendet om  
villkorlig frigivning till hovrätten för behand-  
ling. Detta gäller situationer där hovrätten  
redan har fattat beslut om villkorlig frigiv-  
ning. Paragrafens 2 mom. ändras dessutom så  
att en hänvisning till 28 § i lagen om överva-  
kad frihet på prov tas in. På detta sätt kan  
Brottspåföljdsmyndighetens centralförvalt-  
ningsenhet föra ärendet om villkorlig frigiv-  
ning till Helsingfors hovrätt för ny prövning,  
om den som placerats i frihet på prov bryter  
mot skyldigheten att stanna i bostaden så att  
friheten på prov inte räknas in i strafftiden på  
det sätt som avses i 28 §. Av de orsaker som  
nämns ovan i motiveringen till 10 § 3 mom.  
kvarstår hänvisningen till 3 kap. 7 § i fängel-  
selagen.

För närvarande innehåller paragrafens 3  
mom. en bestämmelse om placering av en  
fånge som avtjänar hela strafftiden i obligato-  
risk övervakad frihet på prov tre månader in-  
nan strafftiden löper ut. På grund av de skäl  
som avses i punkt 2.5.1 i allmänna motiver-  
ingen föreslås det att bestämmelsen ska upp-  
hävas.

## 1.2 Lag om övervakad frihet på prov

### 1 kap. Allmänna bestämmelser

**1 §. Lagens tillämpningsområde.** I paragra-  
fen föreslås en bestämmelse om lagens till-  
ämpningsområde. Den föreslagna lagen ska  
innehålla bestämmelser om verkställigheten  
av övervakad frihet på prov. För tydlighetens  
skull ska paragrafen också innehålla en hän-  
visning till 2 c kap. 8 § i strafflagen.

**2 §. Syftet med och innebörden av överva-  
kad frihet på prov.** Paragrafen ska innehålla  
en bestämmelse om syftet med övervakad  
frihet på prov. Genom bestämmelsen betonas  
tillämpningen av övervakad frihet på prov  
som en del av en planmässig och gradvis fri-  
givning. Friheten på prov ska vara den sista  
fasen av en planmässig fängelseprocess före  
villkorlig frigivning.

Syftet med friheten på prov ska vara att  
upprätthålla och främja fångens färdigheter  
för anpassning i samhället. Friheten på prov  
ska omfatta stöd och övervakning för att  
främja anpassningen i samhället för den som  
har placerats i frihet på prov. Med färdigheter  
avses framför allt sociala färdigheter, men  
begreppet omfattar också till exempel psy-  
kiska färdigheter. I synnerhet efter en lång  
strafftid är frihet på prov en period då den  
som placerats i frihet på prov vänjer sig vid  
att fungera i samhället och sköta sina ären-  
den.

Paragrafens 2 mom. ska innehålla bestäm-  
melser om den huvudsakliga innebörden av  
friheten på prov. Enligt den föreslagna para-  
grafens centrala skyldigheter av den som  
har placerats i övervakad frihet på prov om-  
fatta en skyldighet att stanna i sin bostad på  
det sätt som föreskrivs i verkställighetsplan-  
en och delta i den verksamhet som anvisas  
honom eller henne. En person som har place-  
rats i frihet på prov ska också iaktta de andra  
skyldigheterna i den föreslagna lagen. Dessa  
skyldigheter omfattar till exempel den skyl-  
dighet att iaktta drogfrihet som avses i 18 §,  
iakttagandet av den läkemedelsbehandling  
och eventuellt tillhörande annan behandling  
och stöd som avses i 4 § samt den övervaka-  
des allmänna skyldigheter i 17 §. De perso-  
ner som placeras i frihet på prov har olika  
problem och behov, och därför ska villkoren

för frihet på prov fastställas individuellt för varje person som placeras i frihet på prov i den verkställighetsplan för friheten på prov som avses i 14 §. Fångnen kunde t.ex. förpliktas att stanna i bostaden kvälls- och nattetid.

Med bostad avses en bostad som ägs eller hyrs av den person som placeras i frihet på prov eller dennes make/maka eller sambo eller annan närstående person. Det ställe där friheten på prov verkställs kan också vara en bostad eller en del av en bostad som den som har placerats i frihet på prov enligt ett förhållande som underhyresgäst, bostadsrätt eller något annat motsvarande besitter.

Enligt förslaget kunde friheten på prov också verkställas på ett annat lämpligt ställe där den person som placeras i frihet på prov uppehåller sig på grund av vård, rehabilitering eller någon annan motsvarande orsak. Detta kunde vara till exempel ett internat eller en inrättning för drogrehabilitering. Då ska de bestämmelser som gäller bostaden iakttagas i tillämpliga delar. Till exempel vid placering i en inrättning för drogrehabilitering behöver samtycke av de övriga i samma inrättning inte begäras.

I paragrafens 3 mom. ska tillsynen tas upp, eftersom också denna är central vid verkställigheten av övervakad frihet på prov. De viktigaste bestämmelserna om tillsynen ska inkluderas i 7–8, 19 och 20 §.

**3 §. Förutsättningar för placering i övervakad frihet på prov.** Paragrafen ska innehålla detaljerade bestämmelser om förutsättningarna för att placera en fånge i övervakad frihet på prov. Den grundläggande bestämmelsen om den maximala längden och tidsläggningen av frihet på prov ska finnas kvar i 2 c kap. 8 § i strafflagen.

De förutsättningar som föreslås är till stor del de samma som i gällande lag. I paragrafen svarar 1 mom. 1 punkten mot 2 c kap. 8 § 2 mom. 1 punkten i den nuvarande strafflagen. Friheten på prov ska bidra till att planen för strafftiden förverkligas. Planen för strafftiden regleras i 4 kap. 6 § i fängelselagen. Bestämmelsen ska preciseras genom ett omnämmande av att fången samtycker till den övervakning som avses i 7 §.

I paragrafen svarar 1 mom. 2 punkten mot 2 c kap. 8 § 2 mom. 2 punkten i strafflagen med några smärre språkliga ändringar.

Enligt paragrafens 1 mom. 3 punkt skulle frihet på prov förutsätta att en bostad eller något annat ställe som lämpar sig för verkställigheten av friheten på prov står till fångens förfogande. Bestämmelser om bostaden ska inkluderas i 2 § 2 mom.

I den föreslagna paragrafen är 4 punkten i 1 mom. en ny punkt. Den gäller sådan läkemedelsbehandling och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd som avses i 4 §. Denna förutsättning gäller enbart fångar för vilka förordnanden om läkemedelsbehandling är en förutsättning för friheten på prov.

I paragrafen svarar 1 mom. 5 punkten i fråga om innehållet mot 2 c kap. 8 § 2 mom. 6 punkten i den nuvarande strafflagen. Bestämmelsen ska preciseras så att de parter som man håller kontakt med anknyter till friheten på prov. För tydlighetens skull ska det i bestämmelsen också tas upp att de parter som anges i paragrafen kan anmäla brott mot villkoren.

Paragrafens 1 mom. 6 punkt svarar mot 2 c kap. 8 § 2 mom. 4 punkten i den nuvarande strafflagen smärre språkliga ändringar.

Den föreslagna 7 punkten gäller iakttagandet av drogfrihet under frihet på prov. Bestämmelsen ska också gälla dopningsmedel, precis som den gällande 2 c kap. 8 § 3 punkten. Enligt 44 kap. 16 § i strafflagen omfattar dopningsmedel bland annat syntetiska anabola steroider, testosteron och tillväxthormoner. Användningen av dessa ämnen har orsakat problem i fängelserna, och därför är ett absolut förbud mot användning också under frihet på prov motiverat.

I paragrafen är förutsättningen i 1 mom. 8 punkten ny. Enligt den föreslagna bestämmelsen ska en förutsättning för övervakad frihet på prov vara att fången samtycker till att en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten reder ut att den bostad som planerats för verkställigheten av friheten på prov lämpar sig för det avsedda syftet. Utredningen skulle förutsätta att tjänstemannen vid Brottspåföljdsmyndigheten får möjlighet att besöka bostaden. I praktiken är ett förhandsbesök av denna typ en absolut förutsättning för bedömningen av bostadens lämplighet. Paragrafen ska dessutom innehålla en bestämmelse om att Brottspåföljdsmyndigheten

också kan reda ut om stället för deltagande i verksamhet är lämpligt.

I paragrafens 2 mom. föreslås en bestämmelse enligt vilken en förutsättning för frihet på prov också är att de myndiga personer som bor i samma bostad ger sitt skriftliga samtycke till att friheten på prov verkställs i bostaden. För att säkerställa att samtycket är genuint krävs det att samtycket har getts av bostadspartnerns egen bestämda vilja. Det föreslagna 2 mom. svarar i fråga om innehållet mot bestämmelsen i 8 § 3 mom. i lagen om övervakningsstraff. Också minderårigas åsikt ska redas ut, och bestämmelser om detta finns i 9 §, som gäller förberedelserna för frihet på prov.

**4 §. Läkemedelsbehandling och psykosocial behandling som villkor för friheten på prov.** I paragrafen föreslås nya bestämmelser enligt vilka ett villkor för övervakad frihet på prov kan vara att fången förbinder sig att följa ordnanden om läkemedelsbehandling för förebyggande av återfall i sexualbrott. Läkemedelsbehandlingen kan också omfatta förordnanden om psykosocial behandling och psykosocialt stöd. Läkemedelsbehandlingen kan vara en förutsättning för frihet prov antingen med eller utan psykosocial behandling. Beslut om innehållet i läkemedelsbehandlingen och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd ska fattas av en läkare vid Brottspåföljdsmyndigheten, i praktiken en läkare vid Psykiatriska sjukhuset för fångar.

Genom ändamålsenlig medicinering kan sannolikheten för att en person gör sig skyldig till ett sexualbrott minskas på det sätt som redogjorts i avsnitt 2.4.2 i allmänna motiveringen. För detta syfte används i allmänhet en hormonell medicinering som minskar mängden könshormoner och därigenom dämpar både den sexuella förmågan och lusten. Sexuella tvångssymtom kan också påverkas med hjälp av läkemedel som är vanligare i behandlingen av affektiva störningar. Till exempel antabusbehandling som är avsedd för att förhindra alkoholbruk eller medicinering mot tvångsbeteende, humörsvingningar, depression, ångest eller psykosjukdomar kunde också användas som läkemedelsbehandling.

Medicineringen skulle inledas på Psykiatriska sjukhuset för fångar några månader in-

nan fången placeras i övervakad frihet på prov. Detta skulle förutsätta att fången för bedömningen av medicineringen vistas på Psykiatriska sjukhuset för fångar några veckor. Om medicineringen bedöms vara möjlig, fattar Psykiatriska sjukhuset för fångar beslut om huruvida läkemedelsbehandlingen ska påbörjas. Under några veckor följs verkningarna av medicineringen upp på Psykiatriska sjukhuset för fångar. Därefter kunde fången förflyttas tillbaka till fängelset för att avtjäna den återstående delen av sitt straff. Före frigivningen ska fången vid behov återvända för uppföljning till Psykiatriska sjukhuset för fångar där verkningarna av behandlingen bedöms.

Med psykosocial behandling och psykosocialt stöd avses olika terapiformer som stöder och kompletterar läkemedelsbehandlingen, till exempel psykoterapi, grupperapi och intensiv psykosocial terapi.

Läkemedelsbehandling i kombination med beteendeterapi förebygger återfall i sexualbrott effektivare än enbart läkemedelsbehandling. Målet vore också att läkemedelsbehandling inte tillämpas som enda terapiform. Psykosocial behandling och psykosocialt stöd bör finnas tillgängliga som stöd för den övervakades medicinering under frihet på prov och villkorlig frigivning.

Om det STOP-program som beskrivs i allmänna motiveringen har genomförts i fängelset, ger det efter fängelsetiden en god utgångspunkt för tillämpningen av medicineringen som förebygger återfall i sexualbrott. Psykosocial behandling och psykosocialt stöd kunde också inkluderas i läkemedelsbehandlingen för fångar som har deltagit i STOP-programmet i fängelset. Också i dessa fall kunde behovet av psykosocial behandling och psykosocialt stöd bedömas individuellt.

Bestämmelsen om läkemedelsbehandling skulle avvika från de övriga villkoren för övervakad frihet på prov så att en person som placerats i frihet på prov är skyldig att delta i läkemedelsbehandlingen också under den villkorliga frigivningen efter frihet på prov. På detta sätt kunde sannolikheten för återfall i brott minskas på längre sikt än genom att enbart inkludera läkemedelsbehandlingen i övervakad frihet på prov. Också om läkeme-

delsbehandlingen avslutas under villkorlig frigivning, skulle detta leda till påföljder.

Paragrafens 2 mom. innehåller bestämmelser om samtycket till vård. Fången ska ge sitt skriftliga samtycke till en läkare vid Brottspåföljdsmyndigheten. I paragrafen åläggs läkarna uttryckligen att för fången reda ut de medicinska verkningarna av läkemedelsbehandlingen innan fången ger sitt samtycke till behandlingen. Med läkare avses en läkare vid Brottspåföljdsmyndigheten, i praktiken en läkare vid Psykiatriska sjukhuset för fångar. Utredningen av verkningarna gäller förutom de eftersträvade verkningarna av läkemedelsbehandlingen också de eventuella biverkningarna av medicineringen.

Enligt paragrafens 3 mom. ska Brottspåföljdsmyndigheten reda ut de följder i anslutning till verkställigheten av straffet som ett upphörande av läkemedelsbehandlingen eventuellt orsakar fången. Fången ska också få dessa uppgifter innan medicineringen inleds så att han eller hon har all nödvändig information om ärendet när beslutet om läkemedelsbehandlingen fattas. Det väsentliga i fråga om påföljderna är att friheten på prov kan återkallas, dvs. att fången kan förpassas tillbaka till fängelset, om läkemedelsbehandlingen eller eventuellt tillhörande stöd försummas eller samtycket återkallas.

**5 §. Verksamhetsskyldighet.** Paragrafen ska innehålla bestämmelser om verksamhetsskyldighet under frihet på prov. Verksamhetsskyldigheten kunde omfatta olika verksamheter, och det närmare innehållet fastställs i den verkställighetsplan som avses i 14 §. Innehållet i och omfattningen av verksamhetsskyldigheten ska fastställas individuellt. I paragrafen fastställs inte exakt vilken typ av verksamhet skyldigheten omfattar. I 41 § föreslås dessutom att närmare bestämmelser om verksamhet som godkänns som verksamhetsskyldighet ska utfärdas genom förordning av statsrådet.

Verksamhetsskyldigheten kan omfatta till exempel arbete, studier, rehabilitering och övervakarmöte. På samma sätt som för närvarande kan till exempel moderskapsledighet eller föräldraledighet ingå i verksamhetsskyldigheten. Skyldigheten kan också omfatta olika delar, till exempel studier och deltagande i missbrukarrehabilitering eller miss-

brukarvård. Enligt bestämmelsen ska verksamheten dock alltid upprätthålla eller främja funktionsförmågan och de sociala färdigheterna hos den som placerats i frihet på prov. Minimimålet ska vara att upprätthålla de färdigheter och den funktionsförmåga som den som har placerats i frihet på prov redan har. Om den person som placeras i frihet på prov bedöms ha förmåga att ta hand om sig själv och sina skyldigheter, strävar man i varje fall efter att upprätthålla dessa färdigheter.

Verksamhetsskyldigheten kunde också omfatta distansarbete eller annat arbete som utförs hemma. Arbete som utförs hemma kunde också vara någon annan typ av förvärvsarbete, till exempel barnavård.

Med annan verksamhet som upprätthåller eller främjar funktionsförmågan avses till exempel deltagande i verksamhetsprogram som ordnas eller godkänns av Brottspåföljdsmyndigheten. Detta kan innefatta många typer av målinriktad och planerad verksamhet, till exempel besök på Arbetskraftsbyrå eller Akliniken, eller motion, till exempel simhallsbesök. Till sin natur ska verksamheten ändå alltid vara sådan att den kan övervakas på ett tillförlitligt sätt.

Det föreslås att en bestämmelse om minimitiden per vecka, fem timmar, för verksamhetsskyldigheten ska inkluderas i 2 mom. i paragrafen. Den tid som reserveras för skötsel av personliga ärenden ska inte räknas in i tiden för verksamhetsskyldigheten. Av de orsaker som nämns i avsnitt 3 i allmänna motiveringen föreslås det ingen maximitid i paragrafen. I detta avseende skiljer sig den föreslagna bestämmelsen från den verksamhetsskyldighet som föreskrivs i 3 § i lagen om övervakningsstraff. I fråga om övervakad frihet på prov föreslås det att den nedre gränsen är fem timmar, medan den i fråga om övervakningsstraff är tio timmar. Omfattningen av verksamhetsskyldigheten kan således i fråga om övervakad frihet på prov bestämmas på ett flexibla sätt än vid verkställigheten av ett övervakningsstraff. Skillnaden är motiverad på grund av att övervakad frihet på prov förläggs till slutet av strafftiden, vilket innebär att något mer flexibla förfaranden i verkställigheten av denna bör kunna iaktas för att stödja en gradvis och planmässig frigivning.

Eftersom en väsentlig del av övervakad frihet på prov utgörs av skyldighet av den som har placerats i frihet på prov att stanna hemma eller i någon annan bostad som har godkänts för verkställigheten under de tider som har fastställts i verksamhetsplanen, lämpar sig ett arbete som inkluderar resor i regel inte som verksamhetsskyldighet om det medför behov av att övernatta utanför hemmet. Om övervakningen dock kan ordnas effektivt t.ex. som övervakning som grundar sig på satellitbaserad positionsbestämning, kan också arbete som inkluderar resor godkännas. För sådan annan sporadisk övernattningsplan utanför hemmet som arbetet förutsätter kan dock också beviljas tillstånd enligt 21 § att tillfälligt avvika från skyldigheten i verksamhetsplanen.

Det föreslås att bestämmelser om tidsläggningen av verksamhetsskyldigheten ska inkluderas i paragrafens 3 mom. Man bör sträva efter att fastställa skyldigheten så att den kan fullgöras dagtid mellan klockan 6 och 21. Avvikelser från dessa tider kunde dock göras i verksamhetsplanen, om fullgörandet av verksamhetsskyldigheten i ett enskilt fall kräver detta. Skiftarbete utgör ett exempel på en situation av denna typ.

**6 §. Skyldighet att stanna i bostaden.** Paragrafen ska innehålla bestämmelser om skyldigheten att stanna i bostaden. Utgångspunkten ska vara att bestämmelser om de tider under vilka personen som har placerats i frihet på prov får avlägsna sig från bostaden inkluderas i den verkställighetsplan och det veckoschema som avses i 14 § i den föreslagna lagen. Utgångspunkten ska vara att skyldigheten att stanna i bostaden ska gälla under kvällar och nätter, dvs. mellan klockan 21 och 6.

I enskilda fall kan avvikelser från bestämmelsen om tiden för skyldigheten att stanna i bostaden göras på grund av arbete eller annan verksamhet. Med detta avses t.ex. skiftarbete som innefattar nattarbete. I enskilda fall kan avvikelser från skyldigheten att stanna i bostaden tillåtas också i de situationer som avses i 21 §. Skyldigheten att stanna i bostaden ska övervakas med hjälp av teknik som grundar sig på automatiska larm, och därför ska målet vara få avvikelser från skyldigheten.

I fråga om innehållet avviker bestämmelsen från 4 § i lagen om övervakningsstraff. Utgångspunkten vid verkställigheten av ett övervakningsstraff är att fången alltid stannar i bostaden, om inget annat följer av verkställighetsplanen för straffet. Syftet med övervakad frihet på prov är att förbereda fången för frihet efter tiden på anstalten, och därför är det inte nödvändigt att begränsa rörelsefriheten lika strikt som i fallet med övervakningsstraff.

**7 §. Övervakning.** Det föreslås att bestämmelser om övervakningssätten för friheten på prov införs i denna paragraf. Paragrafens 1 mom. svarar mot 6 § 1 mom. i lagen om övervakningsstraff med smärre preciseringar.

De vanligaste formerna av elektronisk övervakning omfattar radiofrekvensteknik, GPS-övervakning som grundar sig på satellitbaserad positionsbestämning samt GSM-övervakning som förverkligas med hjälp av stödstationer ovan jord för mobiltelefoner. Dessa övervakningsformer kan också kombineras. Vid tillämpning av radiofrekvensteknik fästs en övervakningsanordning på den övervakades vrist eller handled. Satellitövervakningen kan förverkligas till exempel med hjälp av en lokalisator som fästs på den övervakades kropp eller installeras i en mobiltelefon som han eller hon bär med sig.

Den tekniska utvecklingen är snabb, och därför föreslås inget specificerat eller utslutande tekniskt övervakningssätt i lagen. Enligt förslaget kunde övervakningen ordnas med hjälp av tekniska anordningar som installeras i bostad av den som placerats i frihet på prov, överlämnas till hans eller hennes förfogande eller fästs vid hans eller hennes handled, vrist eller midja, eller en kombination av dessa. Bestämmelsen skulle tillåta enbart anordningar som fästs på kroppen, vilket uttryckligen ska slås fast i paragrafens ordalydelse. Bestämmelsen skulle således inte tillåta till exempel att ett mikrochip eller någon annan motsvarande övervakningsanordning förs in under hud. Vid tillämpning av radiofrekvensteknik ska utgångspunkten vara att den person som har placerats i övervakad frihet på prov bär ett fast band på sin vrist eller handled och att det i personens lägenhet finns en mottagare som registrerar att skyldigheten att stanna i bostaden iakttas.

Med en kombination av anordningarna avses att den övervakade personen förutom ett vristband kunde bära med sig en övervakningsanordning som grundar sig på GPS- eller GSM-teknik då han eller hon befinner sig utanför sin bostad. En närmare beskrivning av de olika alternativa övervakningslösningar som också kan övervägas för frihet på prov finns i regeringens proposition med förslag till lagstiftning om övervakningsstraff och elektronisk övervakning i öppna anstalter (RP 17/2010 rd).

Det skydd för hemfrid och privatliv som tryggas genom 10 § 1 mom. i grundlagen kräver att övervakningsanordningen inte möjliggör den typ av teknisk avlyssning eller optisk övervakning som avses i 5 a kap. 1 § i tvångsmedelslagen inom ett område som omfattas av hemfriden. Den föreslagna paragrafen ska innehålla en uttrycklig bestämmelse om detta. Samma typ av bestämmelse finns också i 6 § 1 mom. i lagen om övervakningsstraff.

I paragrafens 2 mom. föreslås bestämmelser om att både det tekniska genomförandet av övervakningen och innehållet i övervakningen av friheten på prov ska definieras individuellt utifrån det uppskattade behovet av övervakning för varje fånge som placeras i frihet på prov. Det finns ett brett utbud av tekniska lösningar som kan användas på ett mångsidigt sätt och väl möjliggör ett individuellt genomförande av övervakningen. Till exempel en övervakad person som sannolikt kan antas iaktta villkoren för frihet på prov och klara sig i frihet och som inte heller tidigare begått allvarliga brott, kunde övervakas till exempel med hjälp av positionsbestämning av mobiltelefon och telefonsamtal. I regel ska dock övervakningen vara striktare än så och grunda sig på anordningar som den övervakade själv inte kan avlägsna utan att larmet utlöses. Övervakningen ska dimensioneras så att den möjliggör övervakning av att villkoren iakttas.

Verkställighetsmyndighetens besök i den övervakade personens bostad och på det ställe där verksamhetsskyldigheten fullgörs ska utgöra en väsentlig del av övervakningen. En allmän bestämmelse om övervakningsbesöken ska ingå i 3 mom. i paragrafen. Också tillräckligheten av denna typ av kontakt ska

bedömas individuellt enligt det uppskattade behovet av övervakning och stöd för personen som placerats i frihet på prov.

I paragrafens 3 mom. föreslås bestämmelser om att verkställighetsmyndigheten och den biträdande övervakaren ska ha rätt att få tillträde till den i frihet på prov placerade personens bostad eller annat ställe där friheten på prov verkställs. Ett sådant övervakningsbesök förutsätter också samtycke av de andra som bor i bostaden och av verkställighetsstället, t.ex. av arbetsgivaren. För tydlighetens skull föreslås det också i 17 § 1 mom. 6 punkten separata bestämmelser om den övervakades skyldighet att ge Brottspåföljdsmyndighetens tjänsteman och den biträdande övervakaren tillträde till sin bostad.

I paragrafens 3 mom. föreslås dessutom en bestämmelse om övervakningsbesök till det ställe där verksamhetsskyldigheten fullgörs. Dessutom ska 3 mom. innehålla en bestämmelse som tillåter tillträde till bostaden för installation, reparation eller avlägsnande av tekniska övervakningsanordningar.

I paragrafens 4 mom. föreslås dessutom en allmän bestämmelse om den princip om fin känslighet som ska iaktas vid övervakningen. Den föreslagna bestämmelsen som ska innehålla en förpliktelse att undvika oskäligt väckande av uppmärksamhet är den samma som i 6 § 2 mom. i lagen om övervakningsstraff, bortsett från att också försvarbarheten ska tas upp i momentet. Till denna del ska andra meningen i 4 mom. innehållsmässigt svara mot 1 kap. 6 § 3 mom. i fängelselagen. Försvarbarheten anknyter i väsentlig grad till användningen av maktmedel som en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten i begränsade fall som fastställs i lagen ska ha befogenheter till vid verkställigheten av frihet på prov.

I paragrafen motsvarar 3 och 4 mom. i huvudsak bestämmelserna i 6 § 2 mom. i lagen om övervakningsstraff.

**8 §. Ordnande av den centrala övervakningen.** I paragrafen föreslås en hänvisningsbestämmelse till 33 § i lagen om övervakningsstraff. Den centrala övervakningen av övervakningsstraff och övervakad frihet på prov ska organiseras inom samma enhet och enligt samma principer.

2 kap. **Utredning av förutsättningarna för övervakad frihet på prov och beredning**

**9 §.** *Utredning av förutsättningarna för övervakad frihet på prov.* Paragrafen ska innehålla bestämmelser om hur övervakad frihet på prov bereds i fängelset.

Paragrafens 1 mom. ska innehålla bestämmelser om bedömningen av förutsättningarna för övervakad frihet på prov i fängelset. Innehållsmässigt ska bestämmelsen svara mot 70 § 1 mom. i fängelseförordningen, bortsett från ett tillägg om strafftidens kortvarighet i den föreslagna bestämmelsen. Förutsättningarna för frihet på prov ska således alltid redas ut, om det inte är uppenbart onödigt med tanke på strafftidens kortvarighet. Syftet med bestämmelsen är att allt starkare betona att utredningen av förutsättningarna för friheten på prov ska utgöra en del av den normala verkställigheten av planen för strafftiden, bortsett från mycket korta strafftider.

Det vore inte ändamålsenligt att i lagen definiera vilka strafftider som ska anses vara så korta att beredningen av frihet på prov kan betraktas som uppenbart onödig. Definitionen vore problematisk också på grund av att man vid fastställandet av frågan också borde beakta antalet intagningar. Om det är fråga om en återfallsförbrytare, kunde övervakad frihet på prov vara motiverad för att stödja anpassningen i samhället, även om strafftiden är kort.

I syfte att trygga fångarnas jämlikhet är det ändå viktigt att vid tillämpningen av lagen iaktta så lika praxis som möjligt inom de olika brottspåföljdsområdena. Av denna orsak föreslås i 41 § en bestämmelse om att Brottspåföljdsmyndigheten ska kunna meddela föreskrifter som möjliggör en styrning av den praxis som iakttas inom brottspåföljdsområdena.

Enligt paragrafens 2 mom. ska man vid beredningen av frihet på prov reda ut att de som bor i samma bostad samtycker till att friheten på prov verkställs samt övervakningsbesök i anknytning till verkställigheten görs i bostaden. Ovan har det i motiveringarna till 3 § 2 mom. i den föreslagna lagen konstaterats att en förutsättning för övervakad frihet på prov ska vara att de personer som bor i samma bo-

stad samtycker till denna. Möjligheten att få bostadspartnerns samtycke ska av praktiska skäl redas ut redan i ett tidigt skede, eftersom en fortsatt beredning av frihet på prov inte vore intressant, om ett samtycke sannolikt inte kan inhämtas. Samtycket ska innehålla en försäkran om att det har getts av egen bestämd vilja.

Utredningen av förutsättningarna för övervakad frihet på prov ska också inkludera det ställe där verksamhetsskyldigheten fullgörs och dess lämplighet för verkställigheten av friheten på prov.

I paragrafen föreslås också bestämmelser om hur minderåriga personer som bor i samma bostad ska beaktas vid beredningen av frihet på prov. Enligt den föreslagna bestämmelsen ska en minderårig persons åsikt redas ut och han eller hon vid behov höras i samarbete med barnskyddsmyndigheterna på det sätt som föreskrivs i 20 § i barnskyddslagen (417/2007). Enligt den nämnda bestämmelsen ska barnets önskemål och åsikt redas ut på det sätt som barnets ålder och utvecklingsnivå förutsätter. Barnets åsikt ska redas ut på ett finkänsligt sätt så att det inte orsakar onödig skada i förhållandena mellan barnet och barnets föräldrar eller andra närstående personer. Det sätt på vilket barnets åsikt har retts ut och det huvudsakliga innehållet ska antecknas i handlingarna om barnet. I frågor som gäller barn ska Brottspåföljdsmyndigheten vid behov stå i kontakt med barnskyddsmyndigheterna. Bestämmelsen motsvarar 8 § 3 mom. i lagen om övervakningsstraff, utom att skyldigheten att samarbeta med barnskyddsmyndigheterna i högre grad är beroende av prövning än vid beredningen av övervakningsstraff. Skillnaden beror på skillnaden i dessa påföljders innebörd. Bestämmelsen grundar sig också på tillämpad praxis. Barnen kan höras och deras åsikter redas ut och de anhöriga kan höras på ett lika smidigt sätt som för närvarande, också t.ex. kvällstid. Då behöver man inte störa barnens skolgång eller de anhörigas arbete i samma utsträckning som vid beredningen av övervakningsstraff, där samarbetet med barnskyddsmyndigheterna i praktiken sker under tjänstetid. Det föreslås ett bemyndigande för Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet att meddela föreskrifter om i hur-

dana situationer barnens åsikter ska redas ut och barnen höras i samarbete med barnskyddsmyndigheterna.

Paragrafen ska också innehålla en bestämmelse enligt vilken frihet på prov inte ska verkställas, om en minderårig motsätter sig verkställigheten och i fråga om sin ålder och utvecklingsnivå är mogen att bedöma frågan. Bestämmelserna om utredningen av en minderårig persons åsikt ska i fråga om innehållet svara mot bestämmelserna i 8 § 3 mom. i lagen om övervakningsstraff.

**10 §. Fångens samtycke.** Bestämmelser om fångens samtycke till verkställighet av frihet på prov finns för närvarande i 71 § i fängelseförordningen. Den bestämmelse som föreslås ska i övrigt ha samma innehåll, men enligt förslaget ska de frågor som definieras i fångens skriftliga samtycke preciseras.

Förutom samtycket till övervakad frihet på prov ska också de förbindelser och samtycken som avses i 3 § tas upp i det skriftliga samtycket. Dessa omfattar att fången förbinder sig till läkemedelsbehandling, samtycker till att Brottspåföljdsmyndigheten vid beredningen och verkställigheten av friheten på prov står i kontakt med de parter som nämns i lagen, förbinder sig till drogfrihet och kontroll av denna samt samtycker till att Brottspåföljdsmyndigheten reder ut bostadens lämplighet för verkställigheten av friheten på prov.

**11 §. Utredning av förutsättningarna för frihet på prov på fångens initiativ.** I praktiken kan det uppkomma situationer där frihet på prov inte nämns i planen för strafftiden, trots att det vore motiverat att ta denna under prövning. Enligt Brottspåföljdsmyndighetens gällande anvisning förs ett ärende som gäller frihet på prov till placeringsenheten (idag bedömningscentrumet) för behandling, om fången önskar frihet på prov trots att frågan inte nämns i planen eller en plan inte har gjorts. För tydlighetens skull föreslås det att en bestämmelse om detta förs in i lagen.

Bestämmelsen ska vara avsedd som en undantagsbestämmelse, eftersom grundregeln vore att myndigheterna tar initiativ till utredningen av förutsättningarna. I syfte att begränsa ogrundade ansökningar föreslås det i paragrafens 2 mom. en bestämmelse om att en ny ansökan av fången inte behöver be-

handlas förrän två månader har förflutit sedan föregående beslut, om det inte har skett några väsentliga förändringar i förhållandena. En sådan väsentlig förändring kan till exempel vara att en bostad som lämpar sig för verkställigheten av frihet på prov hittas eller att innehållet i verksamhetskyldigheten klarnar.

**12 §. Beredning av övervakad frihet på prov.** Paragrafen ska innehålla bestämmelser om beredningen av frihet på prov och sammanställningen av verkställighetsplanen för frihet på prov i fängelset. Beredningen ska genomföras i samarbete med fången. Denna bestämmelse ska iaktas i annan beredning än beredning av frihet på prov för långtidsfångar. En specialbestämmelse om beredning av frihet på prov för fångar som avtjänar straff på livstid och hela straffet ska föras in i 13 §.

**13 §. Beredning av övervakad frihet på prov för långtidsfångar.** I paragrafen föreslås bestämmelser om förfarandet vid beredningen av frihet på prov för långtidsfångar, dvs. fångar som avtjänar straff på livstid eller hela sitt straff. Förfarandet skiljer sig från det som tillämpas på andra fångar, eftersom det är Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet som på framställning av bedömningscentrumet fattar beslut om övervakad frihet på prov för dessa fångar.

Beredningen ska delas in i tre faser. Först ska frihet på prov beredas i fängelset på det sätt som förutsätts i 12 §. I dessa fall ska dock inte verkställighetsplanen fastställas, utan enbart ett förslag till verkställighetsplan. Till förslaget ska de handlingar som avses i 14 § fogas, bland annat fängelsets utlåtande i ärendet.

Därefter ska beredningen av frihet på prov fortsätta vid bedömningscentrumet med en utredning av huruvida förutsättningarna för frihet på prov uppfylls och huruvida friheten på prov upprätthåller och främjar en långtidsfånges färdigheter för anpassning i samhället.

Också bedömningscentrumet kan vid beredningen och verkställigheten stå i kontakt med de nödvändiga parterna. En bestämmelse om detta föreslås i 13 § 2 mom. Beredningen avslutas med att bedömningscentrumet sänder sitt förslag till verkställighetsplan, sitt eget utlåtande samt andra nödvändiga handlingar till Brottspåföljdsmyndighetens

centralförvaltningsenhet som ska besluta om placeringen av en långtidsfånge i frihet på prov. I detta skede krävs det i allmänhet att Helsingfors hovrätt har fattat beslut om villkorlig frigivning för fången. Frigivningen föregås av övervakad frihet på prov.

**14 §. Verkställighetsplan.** I paragrafens 1 mom. 1–9 punkt föreslås bestämmelser om bostad, verksamhetsskyldighet, övervakning, skyldighet att stanna i bostaden, vistelse inom ett visst område och begränsningar i fråga om möten med vissa personer, kontakter, utkomst, stödåtgärder som främjar en ändamålsenlig verkställighet av friheten på prov, den tid som ska reserveras för att uträtta personliga ärenden samt andra motsvarande villkor som är nödvändiga för verkställigheten av frihet på prov. Planen ska således inkludera ett exakt innehåll för den övervakade friheten på prov.

Den föreslagna bestämmelsen ska i många avseenden grunda sig på den nuvarande bestämmelsen om verkställighetsplanen för frihet på prov i 74 § i fängelseförordningen. Innehållet i bestämmelsen har dock preciserats så att det svarar mot 9 § i lagen om övervakningsstraff. Utgångspunkten ska vara att verkställighetsplanen och det veckoschema som sammanställs utifrån denna är så detaljerade att den som har placerats i övervakad frihet på prov exakt och noggrant känner till sin dagsordning och sina skyldigheter.

Som ny punkt införs 1 mom. 5 punkten i paragrafen. I verkställighetsplanen kunde fången förbjudas att röra sig inom ett visst område eller att träffa specificerade personer under den övervakade friheten på prov. Bestämmelser av denna typ kunde till exempel innehålla förbud mot att träffa brottspartner. Bestämmelsen kunde också innehålla ett förbud mot att röra sig inom ett visst område. Ett förbud av denna typ kunde gälla till exempel det ställe där brottet har begåtts. Förbudet skulle dock inte innehålla ett besöksförbud som övervakas av polismyndigheterna.

I paragrafens 1 mom. 9 punkt föreslås en bestämmelse om att planen också kunde innehålla andra villkor som är nödvändiga för verkställigheten. Dessa villkor kunde omfatta till exempel bestämmelser om hur den person som placerats i övervakad frihet på prov till

Brottspåföljdsmyndigheten ska anmäla byte av bostadsort, förändring i förhållandena i den bostad som är avsedd för genomförandet av friheten på prov, insjuknande eller annan motsvarande situation som påverkar uppfyllandet av villkoren.

I 2 mom. föreslås en bestämmelse om att verkställighetsplanen också ska innehålla uppgifter om försörjning. En motsvarande bestämmelse finns i 74 § 1 mom. 7 punkten i fängelseförordningen

I paragrafens 3 mom. föreslås en specialbestämmelse om läkemedelsbehandling och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd och övervakningen av dessa. Om sådan behandling har ställts som villkor för övervakad frihet på prov, ska verkställighetsplanen innehålla nödvändiga bestämmelser om behandlingen. Sådana är t.ex. bestämmelser om var och på vilket sätt läkemedelsbehandlingen ska övervakas.

Paragrafens 4 mom. ska innehålla bestämmelser om det skriftliga samtycke till verkställigheten av friheten på prov som lämnas av minderåriga personer som bor i samma bostad som personen i frihet på prov och som fogas till verkställighetsplanen. Av denna handling som fogas till verkställighetsplanen ska innehållet i samtycket exakt framgå på det sätt som föreskrivs i 9 §.

I paragrafens 5 mom. finns ett omnämnande av veckoschemat.

**15 §. Fastställande av verkställighetsplanen.** Fängelsedirektören ska fastställa verkställighetsplanen. Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet ska dock fastställa verkställighetsplanen för en fånge som avtjänar ett straff på livstid eller hela straffet. Idag finns det en bestämmelse om detta i 74 § i fängelseförordningen. Omnämmandet av generaldirektören i bestämmelsen ska ändras till ett omnämnande av Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet.

**16 §. Ändring av verkställighetsplanen.** Utgångspunkten ska vara att verkställighetsplanen för friheten på prov inte ändras under verkställigheten. I praktiken kan det ändå uppkomma situationer där verkställighetsplanen på grund av förändrade förhållanden eller av annan grundad anledning måste ändras.

Denna förändring i förhållandena kunde till exempel vara att personen som placerats i frihet på prov blir uppsagd eller permitterad från sin anställning eller att hyreskontraktet för bostaden löper ut. Annan grundad anledning som kan jämföras med förändrade förhållanden skulle avse en situation som personen i frihet på prov själv orsakat, till exempel byte av anställning eller flytt till en annan ort. Fängelsedirektören eller någon annan tjänsteman som fastställs i arbetsordningen ska besluta om ändring av verkställighetsplanen. En bestämmelse om beslutanderätten ska inkluderas i 32 §.

3 kap. **Skyldigheter för den som har placerats i frihet på prov och övervakning av att skyldigheterna fullgörs**

**17 §.** *Allmänna skyldigheter för den som har placerats i frihet på prov* Det förslås att bestämmelser om skyldigheterna för en person som har placerats i frihet på prov ska inkluderas i 17–20 §. Den föreslagna 17 § ska behandla de allmänna skyldigheterna, 18 § skyldigheten att iaktta drogfrihet, 19 § kontrollen av drogfriheten och 20 § övervakningen av läkemedelsbehandlingen.

Paragrafens 1 mom. 1 punkt ska innehålla en bestämmelse om skyldigheten att stanna i bostaden och skyldigheten att delta i verksamhet. Bestämmelsen svarar mot 13 § 2 punkten i lagen om övervakningsstraff.

Paragrafens 1 mom. 2 punkt ska innehålla en allmän bestämmelse enligt vilken den övervakade är skyldig att iaktta den verkställighetsplan för frihet på prov som avses i 14 §. I 14 § finns en förteckning över de frågor som fastställs i verkställighetsplanen. Avsikten är att närmare bestämmelser om innehåll i handlingarna ska utfärdas genom förordning av statsrådet med stöd av 41 §.

I paragrafens 1 mom. 3 punkt ska den som placerats i frihet på prov åläggas två skyldigheter i anknytning till kontakterna och övervakningen. För det första vore den som placerats i frihet på prov skyldig att hålla kontakt med Brottsförhållningsmyndigheten på det sätt som fastställs i verkställighetsplanen. Denna bestämmelse skulle svara mot 13 § 5

punkten i lagen om övervakningsstraff. Den som placerats i frihet på prov kunde också åläggas en skyldighet att vid särskilt angivna tidpunkter anmäla sig hos en enhet vid Brottsförhållningsmyndigheten eller en polisinsättning. Enheterna kan vara till exempel fängelser eller enheter för samhällspåföljder. Anmälningsskyldigheten ger myndigheterna bättre möjligheter för övervakning av att friheten på prov förverkligas på behörigt sätt.

Till Brottsförhållningsmyndigheten ska den som har placerats i frihet på prov lämna de uppgifter om sin medicinering som är nödvändiga för verkställigheten av friheten på prov. Bestämmelser om detta ska inkluderas i 4 punkten i paragrafen. Uppgifter om de ordinerade läkemedlen och doseringen av dessa skulle behövas, eftersom ett missbruk av läkemedel vore i strid med skyldigheten att iaktta drogfrihet enligt 18 §. I syfte att säkerställa uppdateringen av uppgifterna ska den övervakade lämna in nya uppgifter, om medicineringen ändras.

I den föreslagna paragrafen ska 1 mom. 5 punkten innehålla en aktsamhetsplikt enligt vilken den som placerats i frihet på prov är skyldig att iaktta aktsamhet vid hanteringen av övervakningsanordningarna och följa anvisningarna om hur de ska användas. En person som har placerats i frihet på prov ska få handledning om hur anordningarna används på rätt sätt, trots att övervakningsanordningarna är lätta att använda. Det vore bra att ge anvisningarna i skriftlig form. Bestämmelsen skulle svara mot 13 § 6 punkten i lagen om övervakningsstraff.

Med tanke på övervakningen av friheten på prov är 1 mom. 6 punkten i paragrafen en viktig bestämmelse som förpliktar personen som placerats i övervakad frihet på prov att ge en tjänsteman vid Brottsförhållningsmyndigheten som utför sin övervakningsuppgift tillträde till sin bostad. Det kan vara fråga om en tjänsteman vid Brottsförhållningsmyndigheten som också svarar för till exempel installationen av övervakningsanordningarna. I paragrafen föreslås en särskild bestämmelse om att den som har placerats i frihet på prov också ska ge den biträdande övervakaren av friheten på prov tillträde till sin bostad, om denna anländer i sällskap av en tjänsteman vid Brottsförhållningsmyndigheten.

I 2 mom. föreslås skyldighet att iaktta de bestämmelser som gäller läkemedelsbehandling och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd. Denna bestämmelse gäller endast dem för vilka sådan behandling har ställts som villkor för friheten på prov

**18 §. Drogfrihet.** En väsentlig del av den övervakades frihet på prov vore den skyldighet som åligger personen som placerats i frihet på prov att avhålla sig från användning av berusningsmedel. Berusningsmedlen som tas upp i paragrafen ska omfatta narkotika som avses i 3 § 1 mom. i narkotikalagen, alkohol och andra berusningsmedel. Drycker som avses i 3 § (1/2001) 3 punkten i alkohollagen och som innehåller mindre än 2,8 volymprocent etylalkohol skulle också räknas som alkohol. Bestämmelsen ska vara ovillkorlig, och även ringa användning vore förbjuden. Skyldigheten att iaktta drogfrihet ska också gälla de dopningsmedel som avses i 44 kap. 16 § i strafflagen. Iakttagandet av drogfrihetsskyldigheten ska övervakas på det sätt som föreskrivs i 19 §.

Bestämmelsen skulle svara mot 14 § i lagen om övervakningsstraff.

**19 §. Kontroll av drogfrihet.** I paragrafen föreslås bestämmelser om kontroll av drogfriheten. Enligt 1 mom. i den föreslagna paragrafen ska drogfriheten kontrolleras med hjälp av utandnings-, urin- och salivprov. Av den dömda kan ett utandnings-, urin- och salivprov krävas i samband med ett övervakningsbesök eller någon annan kontroll på det ställe där verksamhetsskyldigheten fullgörs eller i bostad. För lämnandet av urinprov kan den som placerats i frihet på prov också förpliktas att infinna sig till en hälsovårdscentral, en enhet som anges i lagen om missbrukarvård eller en enhet vid Brottspåföljdsmyndigheten.

Med stöd av bestämmelsen i paragrafens 1 mom. kan den som har placerats i frihet på prov för kontrollen av drogfriheten förpliktas att på uppmaning lämna ett urin-, saliv- eller utandningsprov. Skyldigheten att underkasta sig kontroll av drogfriheten är oberoende av om den övervakade misstänks för användningen av rusmedel i ett enskilt fall.

Paragrafens 2 mom. ska innehålla en bestämmelse om kontrollen av drogfriheten när den som har placerats i frihet på prov av yttre

tecken att döma är påverkad av alkohol eller annat berusande medel.

Paragrafens 3 mom. föreslås innehålla bestämmelser om de åtgärder som drogkontrollen enligt 1 mom. ger anledning till. Om ett saliv- eller urinprov visar sig vara positivt, ska dess resultat verifieras. Verifieringen ska göras i laboratorier som fyller kvalitetskraven för utförande av narkotikatester. Bestämmelser om kvalitetskraven för sådana tester finns i 3 § i statsrådets förordning om utförande av narkotikatester (218/2005).

Om personen som har placerats i frihet på prov på basis av ett utandningsprov konstateras vara berusad av alkohol, ska Brottspåföljdsmyndigheten vidta åtgärder som anges i 26 och 27 §. I 27 § i den föreslagna lagen ska utredningen av brott mot skyldigheterna regleras och i 26 § de påföljder av brott mot villkoren som omfattar en skriftlig varning och återkallelse av friheten på prov.

Påföljderna av brott mot skyldigheten till drogfrihet beror i någon mån av förseelsens art och om den upprepas. Om berusningstillståndet enligt ett utandningsprov är starkt, är det fråga om ett grovt brott mot skyldigheterna. Bestämmelser om beslutanderätten i fråga om förseelser ska inkluderas i 32 §.

Användning av narkotika är ett brott som har kriminaliserats i 50 kap. 2 a § i strafflagen. Om verifieringen av urinprovet visar att personen som har placerats i frihet på prov har använt narkotika, ska Brottspåföljdsmyndigheten med stöd av hänvisningsbestämmelsen i 26 § dessutom iaktta 2 kap. 13 § 2 mom. i strafflagen enligt vilket ärendet ska anmälas till polisen eller någon annan förundersökningsmyndighet.

Personen som har placerats i frihet på prov ska ha rätt att använda läkarorderade läkemedel, men vara skyldig att påvisa existensen av en läkarordination av denna typ. Läkemedlet ska dock användas i de läkarorderade mängderna eller doserna. Om personen som har placerats i frihet på prov använder läkemedlen i berusningssyfte, dvs. i större mängder än det som anges i läkemedelsordinationen, är det fråga om förbjuden användning av berusningsmedel. Uppgifterna ska uppdateras, om medicineringen ändras under verkställigheten av friheten på prov.

Kontrollen av drogfriheten kunde genomföras så att en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten kräver att personen som placerats i frihet på prov ger ett utandnings-, saliv- eller urinprov i tjänstemannens närvaro. Kontrollen av drogfriheten kunde i framtiden också genomföras i form av en distanskontroll så att en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten ringer upp personen som har placerats i frihet på prov och förpliktar denna att ge ett utandningsprov med en anordning som har installerats för detta syfte.

Om den som placerats i frihet på prov vägrar att ge ett utandnings-, saliv- eller urinprov, kunde en blodprovstagning förordnas. Bestämmelsen skulle svara mot 15 § 2 mom. i lagen om övervakningsstraff och 16 kap. 7 § 4 mom. i fängelselagen.

**20 §. Övervakning av läkemedelsbehandling.** Den person som har placerats i övervakad frihet på prov och förbundit sig till sådan läkemedelsbehandling som avses i 4 § ska för övervakningen av behandlingen ge de nödvändiga blod- och urinproven. Läkemedlen kan ge upphov till biverkningar, och därför ska alltid en fortlöpande kontroll av hälsotillståndet, inklusive blodprov, inkluderas i läkemedelsbehandlingen. Med hjälp av proven kontrolleras både hälsotillståndet hos den person som får medicineringen och att andra förordnanden iaktas på behörigt sätt.

I paragrafens 1 mom. ska personen som har placerats i övervakad frihet på prov åläggas en skyldighet att infinna sig till Brottspåföljdsmyndighetens hälsovårdsenhet eller ett universitetssjukhus eller en enhet inom den specialiserade sjukvården för att ge ett prov. Universitetssjukhus finns i Åbo, Tammerfors, Uleåborg, Kuopio och Helsingfors. Inom HUCS:s sjukvårdsområde finns det universitetssjukhus också i Esbo och Vanda. Det ställe där läkemedelsbehandlingen övervakas fastställs individuellt för varje fånge.

I paragrafens 2 mom. föreslås en bestämmelse om att Brottspåföljdsmyndigheten med varje universitetssjukhus eller någon annan enhet inom den specialiserade sjukvården ska avtala hur övervakningen av läkemedelsbehandlingen organiseras. I avtalet fastställs bland annat vårdkostnaderna.

**21 § Tillstånd att tillfälligt låta bli att följa verkställighetsplanen.** Den föreslagna be-

stämmelsen gör det möjligt att tillfälligt låta bli att följa en bestämmelse i verksamhetsplanen i ett enskilt fall, om det finns en godtagbar orsak till det.

Paragrafens 1 mom. ska innehålla en bestämmelse om fall som är kända på förhand. Innehållsmässigt svarar grunderna mot de grunder enligt vilka en fånge av ett viktigt skäl kan beviljas permission. En förutsättning är att tillstånd att låta bli att följa verkställighetsplanen behövs för att sådana viktiga ärenden som nämns i paragrafen ska kunna skötas.

Med familjeskäl avses till exempel delta-gande i en familjefest eller en närståendes begravning som kunde kräva att fången tillfälligt avlägsnar sig från den ort där friheten på prov verkställs. En annan motsvarande omständighet som påverkar verkställigheten kan vara till exempel ett ärende som hänförs till barnens skolgång eller arbetet och som kräver att fången avlägsnar sig från den ort där friheten på prov verkställs. Den som är placerad i övervakad frihet på prov är skyldig att ansöka om tillstånd på förhand. Tillståndet kan gälla en eller flera skyldigheter. Bestämmelser om beslutanderätten finns i 32 §. Om tillståndet innebär rätt att avlägsna sig från Finlands territorium, ska Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet ha beslutanderätt. I dessa fall ska övervakningen ordnas på något annat sätt än med hjälp av en övervakningsanordning som fästs vid kroppen.

Om det inte finns något sådant behov som nämns ovan att avlägsna sig från orten där friheten på prov verkställs, kunde de ärenden som avses i 1 mom. i regel inkluderas i veckoschemat i verkställighetsplanen.

Paragrafens 2 mom. ska innehålla en bestämmelse om ett oförutsett, tvingande skäl som hindrar iakttagandet av verkställighetsplanen. Med en oförutsedd händelse avses till exempel situationer i stil med force majeure, såsom försenad återkomst till bostaden eller stället där verksamhetsskyldigheten fullgörs på grund av problem i kollektivtrafiken. En sådan händelse kan också vara att ett barn som den som placerats i frihet på prov sköter eller en nära anhörig plötsligt insjuknar eller att en eldsvåda eller vattenskada på arbetsplatsen hindrar normalt arbete.

Om personen som placerats i frihet på prov insjuknar och sjukdomen bedöms bli kortvarig, skulle detta i praktiken också kunna utgöra ett hinder för iakttagandet av verksamhetsskyldigheten. Med insjuknande avses ett akut insjuknande, där sjukdomen förutsägs bli kortvarig. Om sjukdomen blir långvarig, och kräver institutionsvård, är det fråga om ett hinder för verkställigheten av friheten på prov. I detta fall ska Brottspåföljdsmyndigheten avbryta verkställigheten av den övervakade friheten på prov och förpassa personen tillbaka till fängelset för att fullgöra den del av friheten på prov som har återkallats. En bestämmelse om detta ska inkluderas i 22 §.

I paragrafens 2 mom. föreslås också en bestämmelse om att den som placerats i frihet på prov utan oskäligt dröjsmål ska anmäla en händelse eller ett hinder till Brottspåföljdsmyndigheten. I frågan fattas ett separat beslut där ställning tas till huruvida orsaken är godtagbar eller inte. Beroende på situationen och förhållandena kunde ett beslut i frågan fattas före avvikelser, under avvikelser eller i efterhand. Bestämmelser om beslutanderätten ska inkluderas i 32 §.

**22 §. Hinder för verkställighet av frihet på prov.** Bestämmelsen ska gälla en situation där en förändring i förhållandena utgör ett hinder för att verkställa friheten på prov i bostaden. En händelse av denna typ som inte beror på den övervakade kan vara till exempel en vattenskada som hindrar boendet. Också något annat tvingande skäl, till exempel en röreparation i huset, kunde utgöra ett hinder för verkställigheten av friheten på prov. Också i detta fall ska möjligheterna för att verkställa friheten på prov i en annan bostad redas ut.

Om verkställigheten av friheten på prov ändå hindras helt och hållet, ska friheten på prov återkallas och personen som har placerats i frihet på prov förpassas till fängelset för att avtjäna den återstående delen av friheten på prov. Förfarandet är detsamma, om den som har placerats i frihet på prov insjuknar så att hans eller hennes tillstånd kräver sjukhusvård eller annan anstaltsvård och tillräcklig övervakning inte kan ordnas under den tiden. Bestämmelsen ger dock rum för prövning, och således är inte ens en allvarlig sjukdom ett absolut hinder för fortsatt verkställighet.

Om tillräcklig övervakning kan ordnas, kan verkställigheten av frihet på prov fortgå genom att nödvändiga ändringar görs i verkställighetsplanen med stöd av 16 § i den föreslagna lagen. Vid prövningen ska helhetssituationen för den som placerats i frihet på prov, behovet av övervakning och hindrets – t.ex. sjukdomens – art och längd beaktas. Om verkställigheten inte kan fortgå eller om tillräcklig övervakning inte kan ordnas, ska fängsen förpassas i fängelse.

Fastställandet av vad som är tillräcklig övervakning ska också vara beroende av prövning. Det kan behövas prövning t.ex. i sådana fall där en livstidsfånge som står under elektronisk övervakning via hemdatorn hamnar på sjukhus där man inte kan fortsätta med den elektroniska övervakningen. I sådana fall kan ordnandet av tillräcklig övervakning förutsätta att friheten på prov återkallas och övervakningen ordnas på något annat sätt. Också i detta fall kan fängsen dock enligt 10 kap. 2 eller 3 § i fängelselagen placeras utanför sjukhuset för vård under behövlig övervakning.

Av de orsaker som anges i avsnitt 3 i allmänna motiveringen föreslås i paragrafens 3 mom. bestämmelser om sådana fall där den som placerats i frihet på prov får ett nytt kort fängelsestraff eller ett förvandlingsstraff för böter som ska avtjänas. Det kan t.ex. vara fråga om ett 14 dagar långt straff. Då ska straffen sammanräknas och tidpunkten då friheten på prov upphör fastställas. Verkställigheten av friheten på prov kan fortgå trots det nya straffet. Detta ska dock vara beroende av prövning och av om det kan anses sannolikt att villkoren för friheten på prov kommer att iaktas med beaktande av brottets art och förhållandena då brottet begicks. Med brottets art avses till exempel att frihet på prov inte skulle ha beviljats om brottet hade varit känt då beslutet om placering i frihet på prov fattades. Exempel på sådana brott är deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet, misshandel som riktat sig mot någon som bor i samma bostad och förskingring på den plats där verksamhetsskyldigheten fullgörs. Direktören ska ha beslutanderätt i saken.

Om dock den maximitid som anges i lagen, dvs. sex månader, överskrids ska den över-

vakade friheten på prov återkallas. Av de orsaker som anges i avsnitt 3 i allmänna motiveringen ska den obligatoriska återkallelsen dock inte gälla ett nytt förvandlingsstraff för böter som ska verkställas.

**23 §. Återkallelse av samtycke till läkemedelsbehandling.** Paragrafens 1 mom. ska innehålla en bestämmelse om återkallelse av samtycke till läkemedelsbehandling. En fånge kan återkalla sitt samtycke till läkemedelsbehandling både innan behandlingen inleds och under den övervakade friheten på prov när behandlingen redan har påbörjats. Inga motiveringar skulle krävas för återkallelsen av samtycket. I denna situation ska dock 26 § tillämpas. Enligt paragrafen leder en återkallelse till påföljder. En återkallelse av samtycket ska jämföras med ett brott mot villkoren och i lindrigaste fall leda till att fången tilldelas en varning. Friheten på prov kunde också av denna orsak återkallas, dvs. den som har placerats i frihet på prov skulle bli tvungen att återvända till fängelset för att avtjäna den återstående delen av den övervakade friheten på prov. Friheten på prov som återkallas, dvs. fängelsetiden som verkställs, ska vara högst lika lång som den frihet på prov som inte har avtjänats.

Paragrafen ska också innehålla en hänvisningsbestämmelse till 27 § 3 mom. En person som har placerats i frihet på prov kunde förpassas till fängelse för att avvakta beslutet om återkallelsen av friheten på prov.

Paragrafens 2 mom. ska innehålla en bestämmelse om situationer där en läkare konstaterar att det finns medicinska grunder för att avsluta läkemedelsbehandlingen. Grunder för att avsluta medicineringsen finns närmast i de situationer då biverkningarna av läkemedelsbehandlingen kunde äventyra hälsotillståndet hos den som har placerats i frihet på prov. En läkare ska bedöma situationen i varje enskilt fall. I dessa fall beror upphörandet av läkemedelsbehandlingen inte på ett brott mot villkoren för friheten på prov. Om behandlingen avslutas enbart på grund av medicinska orsaker, leder det inte heller till att friheten på prov återkallas.

**24 §. Säkerhetskontroll.** I paragrafen föreslås en bestämmelse om säkerhetskontroll. I fråga om innehållet motsvarar bestämmelsen 16 § i lagen om övervakningsstraff. Syftet

med säkerhetskontrollen ska vara att upprätthålla säkerheten och ordningen vid verkställigheten av friheten på prov. Genom säkerhetskontrollen ska också säkerheten bland tjänstemännen vid Brottsförhållningsmyndigheten och den biträdande övervakarens säkerhet tillses i samband med övervakarmötena och övervakningsbesöken i bostaden eller på något annat bostadsställe.

Vid säkerhetskontrollen försöker man säkerställa att personen som har placerats i frihet på prov inte innehar föremål eller ämnen som kan äventyra en persons säkerhet eller som det enligt lag eller med stöd av lag är förbjudet att inneha.

Med förbjudna ämnen avses till exempel narkotika. Med förbjudna föremål avses till exempel sprutor och nålar som används för att inta narkotika. Med ett föremål som äventyrar en persons säkerhet avses till exempel ett skjutvapen som innehas utan behörigt tillstånd.

En person som placerats i övervakad frihet på prov kunde också kontrolleras genom en besiktning av de kläder som han eller hon bär. Detta kunde också genomföras i samband med övervakarmötena på ett annat ställe än i den bostad där personen som har placerats i frihet på prov uppehåller sig.

Paragrafens 3 mom. ska innehålla en bestämmelse enligt vilken en tjänsteman vid Brottsförhållningsmyndigheten kan frånta den som placerats i frihet på prov ämnen och föremål som hittats vid säkerhetskontrollen och vid användning kan äventyra en persons säkerhet eller som det enligt lag eller med stöd av lag är förbjudet att inneha. Bestämmelsen skulle svara mot 16 § 3 mom. i lagen om övervakningsstraff. Med stöd av bestämmelsen kunde till exempel ett skjutvapen som utan tillstånd innehas av en person som har placerats i frihet på prov eller narkotika som hittas i hans eller hennes besittning fråntas. Föremålen och ämnena ska överlämnas till polisen, om det är fråga om ovan nämnda föremål eller ämnen som personen som har placerats i frihet på prov enligt lag inte har rätt att inneha. Skyldigheten att överlämna narkotika till polisen grundar sig på 8 § i narkotikalagen.

Paragrafens 4 mom. ska innehålla en bestämmelse som svarar mot 16 § 4 mom. i la-

gen om övervakningsstraff att iaktta principen om minsta möjliga skada och undvika att väcka uppmärksamhet.

**25 §. Återkallelse av övervakad frihet på prov på grund av återkallelse av samtycke eller avsaknad av förutsättningar.** Paragrafen ska innehålla en bestämmelse om en situation där en person som bor tillsammans med den som placerats i frihet på prov återkallar sitt samtycke till verkställigheten av friheten på prov. Återkallelsen ska vara skriftlig och ha en grundad anledning. Genom dessa krav skulle man sträva efter att minska antalet osakliga återkallelser. Till exempel sådana olösta konflikter mellan makarna som är så allvarliga att det i praktiken vore omöjligt att iaktta skyldigheten att stanna i bostaden eller oskäligt att förvänta sig att makarna kan bo tillsammans, kan betraktas som den grundade anledning som avses i paragrafen. Redan vid utredningen av förutsättningarna för frihet på prov bör man sträva efter att förutse eventuella konflikter av denna typ.

Utgångspunkten i dessa situationer ska vara att den återstående delen av friheten på prov kunde avtjänas på ett annat lämpligt ställe. Av denna orsak föreslås i paragrafen en bestämmelse enligt vilken Brottsåpföljdsmyndigheten är skyldig att reda ut huruvida frihet på prov kan verkställas i någon annan lämplig bostad.

Om de övriga förutsättningarna för friheten på prov inte längre efter beslutet om frihet på prov uppfylls, ska friheten på prov återkallas. Det föreslås en bestämmelse om detta i 25 § 2 mom. Bestämmelsen skulle svara mot första meningen i 2 c kap. 8 § 3 mom. i strafflagen.

**26 §. Påföljder av brott mot skyldigheterna.** Paragrafen ska innehålla bestämmelser om brott mot skyldigheterna. I princip skulle det finnas två typer av brott: lindriga och grova. Utgångspunkten ska vara att personen som har placerats i frihet på prov tilldelas en skriftlig varning vid smärre eller lindriga brott mot skyldigheterna enligt den föreslagna lagen, om inte en muntlig anmärkning anses tillräcklig. Sådana lindriga brott mot skyldigheterna är till exempel en ringa avvikelser från veckoschemat och en ringa förseening till avtalat övervakarmöte. I motiveringarna i 19 § ovan redogörs för förfarandet i de

fall då ringa alkoholhalter konstateras i ett utandningsprov. Också i dessa fall vore det möjligt att första gången tilldela personen som har placerats i frihet på prov en skriftlig varning. Bestämmelser om skyldigheterna finns i 17—20 §, men den som placerats i frihet på prov har också t.ex. en anmälnings-skyldighet enligt 21 §.

Om det däremot är fråga om ett uppsåtligt och grovt brott mot skyldigheterna, kan friheten på prov återkallas enligt 1 mom. Med uppsåtligt och grovt brott avses till exempel en väsentlig avvikelse från skyldigheten att stanna i bostaden eller delta i verksamhet. Att personen som placerats i frihet på prov till exempel avlägsnar sig från den ort där bostaden är belägen eller uppsåtligt underlåter att fullgöra verksamhetsskyldigheten utan det tillstånd som avses i 21 § eller ett oförutsett tvingande skäl kan betraktas som ett brott av denna typ. Också annat berusningstillstånd än lindrig alkoholberusning ska anses som grovt brott mot skyldigheterna. Att göra sig skyldig till ett brott är ett sådant grovt brott som avses i det föreslagna 1 mom. För tydlighetens skull föreslås det att en uttrycklig bestämmelse om detta förs in i lagen.

Bestämmelsen ska också tillämpas vid brott mot läkemedelsbehandlingen eventuellt tillhörande annan behandling och stöd. Lagens 17 § 2 mom. innehåller en bestämmelse om läkemedelsbehandlingen och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd. Lagens 20 § innehåller en bestämmelse om övervakningen av läkemedelsbehandlingen, och denna innehåller också skyldigheter för personen som har placerats i frihet på prov. Om brottet är lindrigt, till exempel en förseening till ett sådant besök som gäller övervakningen av läkemedelsbehandlingen och som avses i 20 §, kunde personen som har placerats i frihet på prov tilldelas en skriftlig varning. Om personen som har placerats i frihet på prov däremot uppsåtligt helt avslutar den läkemedelsbehandlingen eller eventuell annan behandling, ska friheten på prov återkallas. En person som har placerats i frihet på prov kan med stöd av 27 § förpassas till fängelse fram till att frågan har retts ut.

Om friheten på prov återkallas, ska den som placerats i frihet på prov förpassas till fängelse för att avtjäna den del av den över-

vakade friheten på prov som har återkallats. Utgångspunkten ska vara att fången förpassas till det fängelse från vilket han eller hon placerades i övervakad frihet på prov. Om fången förpassas till en öppen anstalt och förutsättningarna enligt 6 kap. 2 § i fängelselagen uppfylls, kan fången flyttas till en sluten anstalt för att avtjäna den återstående delen av sitt straff. Om fången återvänder till ett slutet fängelse och förutsättningarna enligt 6 kap. 1 § i fängelselagen finns, kan fången flyttas till en öppen anstalt. Beslut om flyttning av fången fattas enligt fängelselagen av bedömningscentrumet.

Om den som har placerats i frihet på prov efter återkallelsen av friheten på prov motsätter sig en förpassning till fängelse, har en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten rätt att använda maktmedel som är nödvändiga för förpassningen till fängelse. En bestämmelse om användningen av maktmedel föreslås i 31 §.

I 2 mom. föreslås för tydlighetens skull också en hänvisningsbestämmelse till 2 kap. 13 § 2 mom. i strafflagen. Enligt den paragrafen ska en anmälan lämnas till polisen eller någon annan förundersökningsmyndighet, om en fånge eller en häktad begår ett brott utanför fängelset. Bestämmelsen ska också tillämpas på en person som har placerats i övervakad frihet på prov.

I 3 mom. föreslås en bestämmelse om skriftlig varning och muntlig anmärkning. En muntlig anmärkning kan ges vid mycket ringa förseelser.

En särskild bestämmelse om återkallelse av ett samtycke till läkemedelsbehandling och påföljderna av detta föreslås i 23 §.

**27 §. Utredning av brott mot skyldigheterna.** Paragrafen ska innehålla en bestämmelse om förfarandet vid brott mot skyldigheterna. En brottsmisstanke ska opartiskt och jämlikt redas ut på det sätt som brottets art och allvarlighetsgrad kräver. En person som har placerats i frihet på prov ska alltid ges möjlighet att bli hörd.

Bestämmelser om kontrollen av drogfriheten finns i lagen 19 §. Paragrafen innehåller bestämmelser om utredningen av berusningstillstånd. Dessa ska också iaktas vid brott mot skyldigheten att iaktta drogfrihet.

I paragrafens 2 mom. föreslås bestämmelser om förfarandet efter utredningen. Om det utifrån utredningen inte föreslås några påföljder, avslutas behandlingen av förbrytelsen därmed. I annat fall ska utredningen lämnas till fängelsedirektören, den biträdande direktören enligt arbetsordningen eller brottspåföljdschefen.

I paragrafens 3 mom. föreslås en bestämmelse om situationer där personen som har placerats i frihet på prov misstänks för ett avsiktligt eller grovt brott mot sina skyldigheter. Om ärendet inte omedelbart kan redas ut, kan personen som har placerats i frihet på prov sändas till fängelset för den tid som utredningen pågår. Det är fråga om en säkringsåtgärd som kunde tillämpas till exempel när ett urin- eller salivprov verifieras.

**28 §. Inräkning i strafftiden.** Paragrafen ska innehålla en bestämmelse om inräkning i strafftiden. Bestämmelsen om tid som inte inräknas i strafftiden ska ändras så att det är fråga om sådan tid endast i situationer då personen som har placerats i frihet på prov uppsåtligt bryter mot sin skyldighet att stanna i bostaden, till exempel genom att avlägsna sig från verkställighetsorten. Från början av det dygn som följer på brottet mot skyldigheten räknas inte tiden in i strafftiden. Enligt den gällande lagen har det också varit möjligt att inte räkna in tiden i strafftiden i situationer då en person i frihet på prov brutit mot skyldigheten att hålla kontakt. Regleringen har i praktiken orsakat betydande tolkningsproblem, och därför föreslås det att denna möjlighet ska frångås.

I paragrafens 2 mom. föreslås en bestämmelse om att den tid som orsakats av ett tvingande skäl enligt 21 § 2 mom. dock kunde räknas in i strafftiden.

#### 4 kap. **Brottspåföljdsmyndighetens tjänstemans uppgifter, biträdande övervakare samt avslutsprocessen**

**29 §. Utseende av tjänsteman och förordnande till biträdande övervakare.** I paragrafen föreslås bestämmelser om den tjänsteman som ska övervaka verkställigheten och som ska utses särskilt.

Enligt paragrafens 1 mom. ska en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten som särskilt utsetts för uppgiften svara för verkställigheten av en enskild frihet på prov. Det kan vara fråga om en tjänsteman vid ett fängelse eller vid en enhet för samhällspåföljder. I paragrafens 1 mom. föreslås dessutom en bestämmelse om att stöd- och övervakningsuppgifter i anslutning till verkställigheten av övervakad frihet på prov också kan tilldelas någon annan tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten. I praktiken vore det fråga om tjänstemän som deltar i stöd- och övervakningspatrullernas arbete.

I syfte att genomföra övervakningen på ett ändamålsenligt sätt kan en person som samtycker till uppgiften och har en utbildning och arbetserfarenhet som lämpar sig för uppgiften förordnas att bistå Brottspåföljdsmyndighetens tjänsteman. Denna person skulle kallas biträdande övervakare. En biträdande övervakare kunde behövas till exempel i glesbygdsområden. I lagen ska utbildning samt arbetserfarenhet inom brottspåföljds-, social- och hälsovårdsområdet eller pedagogik fastställas som lämpliga utbildnings- och yrkesområden.

Paragrafen ska också innehålla bestämmelser om avvikelser från kraven som ställs på den biträdande övervakaren. Till biträdande övervakare kan också någon annan person förordnas, om det krävs för att säkerställa övervakningen. Med säkerställande av övervakningen avses till exempel ordnande av övervakningen i glesbygden där det kan bli svårt att för övervakningsuppgiften finna en biträdande övervakare som uppfyller kompetenskraven som föreskrivs i paragrafen. Det vore dock exceptionellt att som biträdande övervakare utse någon annan person än en sådan som uppfyller kompetenskraven.

I syfte att säkerställa att övervakningen genomförs på behörigt sätt ska Brottspåföljdsmyndigheten ordna utbildning och handledning om övervakningen för de biträdande övervakarna. Dessutom ska samtliga verksamma inom övervakningsuppgifter få enhetliga och uppdaterade anvisningar.

Enligt paragrafens 2 mom. ska Brottspåföljdsmyndigheten ingå ett avtal om skötseln av uppgiften med den biträdande övervakaren. I avtalet kommer man överens om vilka

åtgärder skötseln av uppgiften åtminstone ska omfatta samt vilket ansvar och vilka skyldigheter den biträdande övervakaren har. Brottspåföljdsmyndigheten ska också besluta om arvodet och kostnadsersättningen som betalas med statliga medel till den biträdande övervakaren. Genom det avtal som ingås uppstår inget tjänsteförhållande eller arbetsavtalsförhållande mellan Brottspåföljdsmyndigheten och den biträdande övervakaren. Det föreslås att en uttrycklig bestämmelse om detta förs in i paragrafen.

Paragrafens 3 mom. ska innehålla en bestämmelse om tillämpningen av bestämmelserna i språklagen (423/2003) samt bestämmelserna som gäller straffrättsligt tjänsteansvar och skadeståndsansvar på den biträdande övervakaren. Syftet med språklagen är att trygga rätten för var och en att hos myndigheter använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska. Språket i den offentliga förvaltningens behandling av ärenden och handlingar samt det krav på språkkunskaper hos personer som är verksamma inom uppgifterna fastställs utifrån myndighetens en- eller tvåspråkighet och uppgiftens natur. Strafflagens 40 kap. gäller tjänstebrott. Kapitlets 12 § innehåller bestämmelser om tillämpningsområdet. Med stöd av dessa sträcker sig det straffrättsliga tjänsteansvaret också över ett mycket brett område utanför tjänstemannaställningen. För tydlighetens skull ska en bestämmelse om detta också föras in i den föreslagna lagen. Bestämmelsen ska också i fråga om skadeståndsansvaret innehålla en hänvisning till skadeståndslagen.

**30 §. Uppgifter för tjänstemannen vid Brottspåföljdsmyndigheten och den biträdande övervakaren.** I de uppgifter som tjänstemannen vid Brottspåföljdsmyndigheten har betonas förutom övervakningen också stödet till den som har placerats i frihet på prov. Detta är viktigt för att genomförandet av den övervakade friheten på prov ska lyckas. En bestämmelse om detta föreslås i paragrafens 1 mom. 1 punkt. Det kan bli fråga om många typer av åtgärder, till exempel att ge råd om organiseringen av praktiska frågor, hjälpa med att få ärenden skötta hos myndigheter, söka alternativa lösningsätt i en problematisk situation samt uppmuntra till att iakttä drogfrihet, arbeta eller studera.

Enligt paragrafens 1 mom. 2 punkt ska tjänstemannen vid Brottspåföljdsmyndigheten hålla kontakt med personen som har placerats i frihet på prov. Övervakningsuppgiften ska också omfatta övervakningsbesök till den ort där personen som har placerats i frihet på prov är bosatt. I regel ska besöken inte anmälas på förhand.

Enligt paragrafens 1 mom. 3 punkt ska tjänstemannen vid Brottspåföljdsmyndigheten också hålla kontakt med och avlägga övervakningsbesök till stället där verksamhetsskyldigheten fullgörs.

Enligt paragrafens 1 mom. 4 punkt ska tjänstemannen vid Brottspåföljdsmyndigheten vid behov också stå i kontakt med de personer som bor i samma bostad som personen som har placerats i frihet på prov. Om det är fråga om en minderårig person som har placerats i frihet på prov, ska tjänstemannen också stå i kontakt med personens vårdnadshavare eller annan laglig företrädare.

Enligt paragrafens 1 mom. 5 punkt har tjänstemannen vid Brottspåföljdsmyndigheten till uppgift att övervaka att den som har placerats i frihet på prov fullgör sina skyldigheter enligt den föreslagna lagen. I paragrafens 1 mom. 6 punkt föreslås en bestämmelse om att tjänstemannen vid Brottspåföljdsmyndigheten ska anmäla om personen i övervakad frihet enligt tjänstemannens åsikt har brutit mot de skyldigheter som anges i lagen. I dessa situationer ska också frågan redas ut och en rapport utarbetas av tjänstemannen.

Paragrafens 1 mom. 7 punkt ska också innehålla en bestämmelse som gäller skyldigheten att vidta andra åtgärder som friheten på prov kräver. Dessa åtgärder kunde omfatta till exempel kontakter med den familj som personen i frihet på prov har och utredning av de grunder för tillfällig avvikelser som avses i 21 §.

I paragrafens 2 mom. föreslås en bestämmelse om den biträdande övervakarens uppgifter. Bestämmelsen skulle svara mot 30 § 2 mom. i lagen om övervakningsstraff och 3 § i lagen om samhällstjänst. Den biträdande övervakaren ska i de uppgifter som föreskrivs i 1 mom. biträda tjänstemannen vid Brottspåföljdsmyndigheten. Den biträdande övervakaren ska ha samma typ av uppgifter

som tjänstemannen vid Brottspåföljdsmyndigheten men av biträdande natur.

Tjänstemannen vid Brottspåföljdsmyndigheten ska således alltid svara för genomförandet av verkställigheten. Den biträdande övervakaren ska iaktta de föreskrifter om verkställigheten som tjänstemannen vid Brottspåföljdsmyndigheten meddelar honom eller henne samt anmäla sådana brott mot skyldigheterna samt verkställighetsplanen och de bestämmelser som grundar sig på denna som begås av personen i frihet på prov. I den utsträckning som den biträdande övervakaren i denna fråga behöver tjänstemannens stöd eller handledning, eller beslutanderätt i anslutning till tjänstemannaställningen ska den biträdande övervakaren vända sig till tjänstemannen vid Brottspåföljdsmyndigheten.

Tjänstemannen vid Brottspåföljdsmyndigheten kan också på eget initiativ ingripa i situationen. Den tjänsteman som har utsetts för uppgiften ska ha helhetsansvaret för att verkställigheten förlöper på behörigt sätt. Separata bestämmelser om uppgifterna och ansvaret skulle också klargöra ansvaret i anslutning till verkställighetsuppgiften för en person som inte arbetar i den för verkställigheten ansvariga organisationens tjänst.

Paragrafens 2 mom. ska innehålla ett krav på att tjänstemannen vid Brottspåföljdsmyndigheten och den biträdande övervakaren bemöter personen som har placerats i frihet på prov på korrekt sätt. Dessutom ska de se till att personen som har placerats i frihet på prov inte orsakas onödiga olägenheter på grund av verkställigheten av friheten på prov. Ett korrekt bemötande ska innefatta bland annat en opartisk attityd till personen som har placerats i frihet på prov samt att övervakningen av verkställigheten av friheten på prov och övervakningsbesöken inte väcker onödig uppmärksamhet som stämplar personen som har placerats i frihet på prov. Bortsett från exceptionella situationer ska övervakningsbesöken genomföras i civila kläder.

**31 §. Användning av maktmedel.** Av de skäl som nämns i avsnitt 2.5.1 i allmänna motiveringen föreslås för tjänstemannen vid Brottspåföljdsmyndigheten snäva befogenheter att använda maktmedel. Utgångspunkten ska vara att övervakningen av verkställighe-

ten av friheten på prov grundar sig på det samtycke som personen i frihet på prov har gett, dvs. på frivillighet. Maktmedel ska alltid tillgripas som en sista utväg.

Användningen av maktmedel är inte en enskild befogenhet, utan ska alltid anknyta till tjänsteuppgifterna vid utövandet av andra befogenheter som föreskrivs i denna lag. Maktmedel får således användas enbart vid utförandet av tjänsteuppgifterna.

Principen om sista utväg innebär att grunden för användningen av maktmedel i allmänhet blir det motstånd som personen i frihet på prov bjuder på. Med motstånd avses det aktiva eller passiva beteende som personen i frihet på prov visar och som hindrar tjänstemannen vid Brottsåtgärdsmyndigheten att utföra sina tjänsteuppgifter. Detta motstånd kan omfatta spjånande mot en kontrollåtgärd, till exempel när en säkerhetskontroll genomförs. Enbart en verbal attack utgör inte motstånd, medan hot om våld däremot gör det.

Maktmedel kunde användas enbart i de situationer som exakt fastställs och avgränsas i lagen. Dessa situationer omfattar: 1) avvärjande av brott mot liv eller hälsa, 2) annat avvärjande av gärning eller händelse som äventyrar en persons hälsa, 3) gripande av en person som har placerats i övervakad frihet på prov, 4) förpassning av en person som har placerats i övervakad frihet på prov till fängelse, 5) utförande av övervaknings- och kontrolluppgiften, samt 6) avlägsnande av övervakningsanordningar.

Användningen av maktmedel ska i regel riktas enbart mot en person som har placerats i övervakad frihet på prov. Endast i exceptionella fall kunde användningen av maktmedel riktas mot någon annan person. Då är det fråga om situationer där maktmedel måste tillgripas för att avvärja brott mot liv och hälsa eller annan gärning eller händelse som hotar hälsan. En situation av denna typ kan uppstå om en person som vistas i samma bostad som personen i frihet på prov går till attack mot tjänstemannen vid Brottsåtgärdsmyndigheten. Det vore fråga om exceptionella situationer där det inte är möjligt att tillkalla hjälp från polisen.

Om det i början av besöket upptäcks att ett hot om brott finns i lägenheten eller att över-

vakningsbesöket på annat sätt kan ge upphov till att tjänstemannen vid Brottsåtgärdsmyndigheten eller den biträdande övervakaren utsätts för ett hot mot liv och hälsa, är det bra att dra sig tillbaka och vänta på handräckning från polisen. Ibland kan situationen ändå bli så akut, hotande eller farlig, att det inte går att vänta på att polisen ska anlända. En situation av denna typ kunde till exempel vara att personen som har placerats i frihet på prov eller en person som befinner sig i dennes bostad utsätter en tjänsteman vid Brottsåtgärdsmyndigheten för sådant våldsamt eller hotande beteende som inte på annat sätt, till exempel genom att dra sig tillbaka, kan avvärjas.

I de andra situationer som avses i paragrafen ska användningen av maktmedel riktas mot den som har placerats i frihet på prov. Maktmedel kunde främst tillgripas för att gripa den som har placerats i frihet på prov. En situation av denna typ kan uppstå till exempel om den person som har förordnats att bli förpassad till fängelse genom att smita undviker en förpassning till fängelse. Med förpassning till fängelse avses till exempel en situation där den som har placerats i frihet på prov aktivt eller passivt motsätter sig att stiga in i Brottsåtgärdsmyndighetens fordon. Med övervaknings- och kontrollåtgärder avses till exempel genomförande av en säkerhetskontroll innan en person placerats i Brottsåtgärdsmyndighetens fordon. I syfte att trygga säkerheten för tjänstemannen vid Brottsåtgärdsmyndigheten och transporten ska personen i frihet på prov kunna fråntas olovliga och farliga föremål, även om denna motsätter sig åtgärden.

Om en person som har placerats i frihet på prov vägrar att ge ett utandningsprov samt saliv- eller urinprov, kan ett blodprov tas av honom eller henne. Om personen som har placerats i frihet på prov motsätter sig åtgärden, kunde vid behov maktmedel tillgripas för att föra honom eller henne till en hälsovårdscentral för blodprovstagning.

Maktmedel kunde också användas för att avlägsna övervakningsanordningar. Med övervakningsanordningar avses förutom de anordningar som personen som placerats i frihet på prov har till sitt förfogande också anordningar i hans eller hennes bostad.

Maktmedel ska alltid tillgripas som en sista utväg. Till exempel i fall där friheten på prov återkallas ska personen som har placerats i frihet på prov uppmanas att frivilligt följa med tjänstemannen vid Brottsåtgärdsmyndigheten till fängelse. Om den person som har placerats i frihet på prov inte går med på detta, kunde han eller hon föras till Brottsåtgärdsmyndighetens fordon.

Maktmedlen ska vara nödvändiga och med tanke på förhållandena försvarbara. Med nödvändighetskravet avses att maktmedel inte får tillgripas för säkerhets skull, utan först när alla andra till buds stående metoder inte längre fungerar. Av nödvändighetskravet följer också att användningen av maktmedel ska upphöra omedelbart när motståndet upphör eller situationen är under kontroll.

Försvarbarheten kan jämföras med proportionalitetsprincipen. Maktmedlen ska stå i rimlig och förnuftig proportion till det mål som eftersträvas genom tjänsteåtgärden. För bedömningen av försvarbarheten ska paragrafen innehålla en bestämmelse om vilka faktorer som ska beaktas vid bedömningen. Vid bedömningen av försvarbarheten ska hänsyn tas till hur viktig och akut uppgiften är, hur farligt motståndet är, vilka maktmedel som står till buds samt andra faktorer som påverkar helhetsbedömningen av situationen. Bestämmelsen skulle motsvara 18 kap. 6 § i fängelselagen.

Det föreslås att bestämmelser om maktmedelsredskap ska utfärdas genom förordning av statsrådet. Maktmedelsredskap får användas endast av en tjänsteman som fått lämplig utbildning.

Paragrafens 4 mom. ska innehålla en hänvisningsbestämmelse enligt vilken bestämmelser om överdriven användning av maktmedel finns i 4 kap. 6 § 3 mom. och 7 § i strafflagen.

I andra situationer än de som nämns i paragrafen ska en tjänsteman vid Brottsåtgärdsmyndigheten i sina övervaknings- och kontrolluppgifter begära handräckning av polisen.

**32 §. Beslutanderätt.** Paragrafen ska innehålla bestämmelser om beslutanderätten. I fråga om en placering i frihet på prov och en återkallelse av frihet på prov ska fängelsedirektören utöva beslutanderätten. En avvikelse

från detta utgör dock besluten om placering i frihet på prov, om det är fråga om en fånge som avtjänar hela straffet eller en fånge som avtjänar fängelse på livstid. För dessa fångars del fattas beslut om placering i övervakad frihet på prov av Brottsåtgärdsmyndighetens centralförvaltningsenhet.

Centralförvaltningsenheten fattar också beslut om tillstånd enligt 21 § 1 mom. att tillfälligt låta bli att följa en bestämmelse i verkställighetsplanen, om tillstånd söks till någon annan stat än Finland. Bestämmelsen om beslutanderätten överensstämmer med 14 kap. 11 § i fängelselagen.

I fråga om andra fångar än de som avses i 1 mom. ska fängelsedirektören fatta besluten om placering i frihet på prov. Fängelsedirektören ska också fatta beslut om återkallelse av frihet på prov för samtliga fångar, dvs. också långtidsfångar. Direktören ska utöver beslut om återkallelse också fatta beslut om verkningarna av ett sådant nytt straff som avses i 22 § 3 mom. och om återförpassande till fängelset enligt 26 § 1 mom. Bestämmelserna om ärenden som hör till fängelsedirektörens beslutanderätt ska ingå i 2 mom.

Bestämmelsen i paragrafens 3 mom. ska gälla beslutanderätten i fråga om påbörjande eller upphörande av förpliktande läkemedelsbehandling och annan behandling och stöd. En läkare vid Brottsåtgärdsmyndigheten ska besluta om dessa. I praktiken ska besluten koncentreras till Psykiatriska sjukhuset för fångar. Paragrafen ska dock innehålla en undantagsbestämmelse enligt vilken också en läkare vid ett sådant universitetssjukhus eller en sådan enhet inom den specialiserade sjukvården som avses i 20 § i akuta fall kan avbryta läkemedelsbehandlingen. En läkare vid Brottsåtgärdsmyndigheten ska informeras om detta.

Paragrafens 4 mom. ska innehålla bestämmelser om beslutanderätten i frågor som gäller ändring av verkställighetsplanen, blodprovstagning och påföljder av att ett samtycke återkallas samt beslutanderätten i frågor som gäller tillstånd att tillfälligt låta bli att iaktta verkställighetsplanen, tilldelande av varning och ersättning av resekostnader. I dessa frågor ska fängelsedirektören, den biträdande direktör som har utsetts i arbetsord-

ningen eller brottspåföljdschefen utöva beslutanderätten.

Paragrafens 5 mom. ska innehålla en bestämmelse om de beslut som gäller beräkningen av strafftiden och inräkningen i strafftiden enligt 28 §. Verkställighetschefen eller en tjänsteman som bestäms i arbetsordningen ska besluta om dessa frågor.

Paragrafens 6 mom. ska innehålla en förteckning över de beslut i vilka den tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten som utsetts för uppgiften eller någon annan tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten utövar beslutanderätten. Dessa beslut omfattar beslut om kontrollen av drogfrihet bortsett från beslut om blodprovstagning, beslut om säkerhetskontroll, fråntagande av föremål och ämnen som påträffats vid säkerhetskontrollen och tillstånd enligt 21 § 2mom. att tillfälligt låta bli att följa i verkställighetsplanen. Beslutanderätten ska dessutom omfatta beslut om förpassande till fängelse enligt 27 § 3 mom. för den tid brott mot skyldigheterna utreds och beslut om muntlig anmärkning. I praktiken utövas beslutanderätten i de frågor som avses i detta moment av de tjänstemän vid Brottspåföljdsmyndigheten som hör till övervaknings- och stödpatrullen.

## 5 kap. Särskilda bestämmelser

**33 §. Resekostnader.** Enligt paragrafen ska Brottspåföljdsmyndigheten med statliga medel ersätta de nödvändiga resekostnaderna i anslutning till verkställigheten av frihet på prov. Resekostnader av denna typ kunde uppkomma till exempel till följd av besök vid Brottspåföljdsmyndighetens enheter. Med resor i anslutning till övervakningen av verkställigheten avses också resor som personen som har placerats i frihet på prov företar till en hälsovårdscentral för drogtest.

Utgångspunkten ska vara att den som har placerats i frihet på prov med egna medel ska betala resekostnader som uppkommer till följd av arbete, studier eller annat fullgörande av verksamhetsskyldigheten. För att täcka resekostnaderna kunde en person som har placerats i frihet på prov vid behov ansöka om utkomststöd eller annat motsvarande stöd på sin bostadsort.

I undantagsfall kunde en person som har placerats i frihet på prov till exempel på basis av medellöshet få ersättning också för dessa resekostnader med statliga medel. Enligt paragrafens 2 mom. kunde också de resekostnader i anslutning till fullgörandet av verksamhetsskyldigheten som avses i 5 § ersättas med statliga medel, om det med hänsyn till medellöshet hos personen som har placerats i frihet på prov eller grunden för resekostnaderna i ett enskilt fall är motiverat. Ersättningen ska vara sekundär och komma i fråga till exempel när utkomststödet inte räcker till för att täcka dessa kostnader.

Med beloppet av resekostnaderna avses i allmänhet det stora beloppet av dessa i proportion till utkomst an den som placerats i frihet på prov. Denna typ av höga kostnader kunde orsakas till exempel i en situation där den som har placerats i frihet på prov bor på ett ställe som ligger långt från stället där verksamhetsskyldigheten fullgörs. Ersättningen för resekostnader som uppkommer till följd av att verksamhetsskyldigheten fullgörs kan till exempel också hänföra sig till en situation där en funktionsoförmögen person blir tvungen att använda andra än kollektiva färdmedel för att delta i exempelvis rehabilitering.

För resorna ska det färdmedel som är så billigt som möjligt användas, dvs. i allmänhet ett färdmedel i kollektivtrafiken, eftersom kostnaderna betalas enligt de kostnader som användningen av det billigaste färdmedlet ger upphov till. Ersättningen kunde vid behov också betalas i förskott.

**34 §. Kostnader för läkemedelsbehandling och annan behandling och stöd.** Enligt paragrafen ska de kostnader som en läkemedelsbehandling och annan behandling och stöd samt övervakningen av dem ger upphov till betalas med statliga medel. Detta förfarande vore ändamålsenligt, eftersom kostnaderna för såväl läkemedelsbehandlingen som den psykosociala behandlingen och det psykosociala stödet utgör en del av kostnaderna för verkställigheten av straffet. Priset på ändamålsenliga mediciner i vården av sexualbrottslingar och förebyggande av brott samt priserna på läkemedelsfria terapiformer varierar stort, och därför kunde betalningen av terapin med statliga medel också ha stor eko-

nomisk betydelse för den som placerats i frihet på prov.

**35 §. Läkarens informationsskyldighet.** Enligt den bestämmelse som föreslås ska läkaren inte ha sådan normal tystnadsplikt som avses i lagen om patientens ställning och rättigheter (785/1992) i situationer där Brottså följdsmyndigheten behöver information om iakttagandet av förordnandena om läkemedelsbehandling och annan behandling och stöd under den övervakade friheten på prov. Läkaren vore skyldig att lämna dessa uppgifter till Brottså följdsmyndigheten. Denna typ av skyldighet som avviker från det normala vore nödvändig, eftersom myndigheterna i annat fall inte skulle ha möjlighet att övervaka iakttagandet av läkemedelsbehandlingen.

**36 §. Upphörande av frihet på prov.** Paragrafen ska innehålla bestämmelser om upphörande av övervakad frihet på prov och beviljande av villkorlig frihet för en person som har placerats i frihet på prov. Friheten på prov kan också upphöra i och med att hela straffet har avtjänats.

Det föreslås att en bestämmelse om två olika förfaringsätt förs in i paragrafen. Det första alternativet är att den person som har placerats i frihet på prov själv besöker en enhet vid Brottså följdsmyndigheten för att lämna in de tekniska övervakningsanordningar som har använts under verkställigheten och för andra åtgärder i anslutning till frigivningen. Denna enhet kunde vara ett fängelse, en enhet för samhällspåföljder eller någon annan enhet vid Brottså följdsmyndigheten enligt det som särskilt avtalas i ett enskilt fall. Övervakad frihet på prov kunde också avslutas genom att en tjänsteman vid Brottså följdsmyndigheten besöker den bostad där personen i övervakad frihet på prov bor och tar de tekniska övervakningsanordningarna som har använts under verkställigheten ur bruk och i sin besittning. Samtidigt ska tjänstemannen vid Brottså följdsmyndigheten lämna över frigivningshandlingarna till den som villkorligt frigives.

**37 §. Efterlysning.** I paragrafen föreslås en bestämmelse om efterlysning i ett fall där den som har placerats i frihet på prov inte nås eller dennes vistelseort inte kan utredas. I detta fall ska Brottså följdsmyndigheten lägga ut en efterlysning av honom eller henne.

Innehållsmässigt skulle den föreslagna bestämmelsen svara mot första meningen i 34 § i lagen om övervakningsstraff och 8 § i lagen om ungdomsstraff.

**38 §. Handräckning.** Paragrafen ska innehålla en bestämmelse om handräckning av polisen. Innehållsmässigt skulle den föreslagna paragrafen svara mot 35 § i lagen om övervakningsstraff. En bestämmelse med samma typ av innehåll finns också i 1 kap. 11 § i fängelselagen. Enligt 1 § i den nämnda lagen tillämpas fängelselagen på verkställigheten av ett ovillkorligt fängelsestraff och förvandlingsstraff för böter. Därför föreslås det att en uttrycklig bestämmelse om den handräckning som polisen ger vid verkställigheten av övervakad frihet på prov förs in i lagen.

**39 §. Anmälan till polisen.** Paragrafen ska innehålla en bestämmelse om att placeringen av en person i övervakad frihet på prov ska anmälas till polisen. Polisen kan föra in uppgiften i efterlysningsregistret. Brottså följdsmyndighetens centralförvaltningsenhet meddelar närmare föreskrifter om innehållet i den anmälan som ska göras till polisen. Bemyndigandet att meddela föreskrifter ska ingå i 41 §. I anmälan ska också anges vem polisen ska underrätta, om polisen påträffar en person som placerats i övervakad frihet på prov till exempel i samband med en utryckning eller trafikövervakning.

**40 §. Ändringssökande.** Paragrafen ska innehålla en förteckning över de beslut av vilka personen i övervakad frihet på prov kan begära omprövning hos regiondirektören.

Paragrafens 1 mom. 1 punkt ska gälla ett beslut som meddelas på en fånges ansökan om utredning av förutsättningarna för frihet på prov. Det är klart att begäran om omprövning inte kan lämnas in i fråga om beslut med anledning av en ansökan som har gjorts under den karenstid som avses i 11 § och som inte innehåller någon väsentlig förändring i fångens förhållanden.

Enligt paragrafens 1 mom. 2 punkt kan omprövning begäras också i fråga om de beslut som gäller tillstånd att tillfälligt låta bli att följa verkställighetsplanen. Ett beslut av denna typ kunde till exempel vara att delta i en närståendes begravning nekas. Den person som har placerats i övervakad

frihet på prov kunde också lämna in begäran om omprövning av ett beslut där ställning tas till godtagbarheten av det beslut som avses i 21 § 2 mom.

Paragrafens 1 mom. 3 punkt ska gälla skriftlig varning.

Enligt paragrafens 1 mom. 4 punkt kan omprövning begäras i fråga om återkallelse av frihet på prov, oavsett om återkallelsen grundar sig på avsaknaden av förutsättningar enligt 25 § eller på återkallelse av frihet på prov enligt 26 § 1 mom. på grund av brott mot skyldigheterna.

Enligt paragrafens 1 mom. 5 punkt kunde den som har placerats i frihet på prov lämna begäran om omprövning till regiondirektören också i fråga om den inräkning i strafftiden som avses i 28 §.

Enligt paragrafens 1 mom. 6 punkt kunde begäran om omprövning också göras i fråga om ett beslut om ersättning för resekostnader.

Paragrafens 2 mom. ska innehålla en hänvisningsbestämmelse till 20 kap. 10–15 § i fängelselagen.

**41 §. Närmare bestämmelser och föreskrifter.** Paragrafens 1 mom. ska innehålla bemyndigande för statsrådet att utfärda förordning. Genom förordning av statsrådet ska bestämmelser utfärdas om de frågor som nämns i paragrafen och som förutom övervakning av iakttagandet av läkemedelsbehandling också ska gälla innehållet i och registrering av handlingar samt innebörden av verksamhetsskyldigheten, maktmedelsredskap och ersättning av resekostnader.

Paragrafens 2 mom. ska innehålla en bestämmelse om bemyndigande enligt vilken Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet kan meddela närmare föreskrifter om de frågor som nämns i 2 mom. Brottspåföljdsmyndigheten kan meddela föreskrifter bl.a. om beredningen av frihet på prov, förfarandet då ett barn ska höras, genomförandet av övervakningen, de grunder på vilka avvikelser från verksamhetsskyldigheten kan göras, situationer som kan anses som tvingande och oförutsägbara samt om innehållet i den anmälan som ska göras till polisen. Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet meddelar också närmare föreskrifter om de

situationer där placering i övervakad frihet på prov är uppenbart onödig.

**42 §. Ikraftträdande.** Lagen föreslås träda i kraft den 1 mars 2013.

Paragrafen ska också innehålla en sedvanlig bestämmelse enligt vilken de åtgärder som krävs för verkställigheten av lagen får vidtas innan lagen träder i kraft.

**43 §. Övergångsbestämmelser.** Enligt den övergångsbestämmelse som föreslås i paragrafens 1 mom. ska lagen tillämpas på verkställigheten av sådan frihet på prov vars verkställighetsplan fastställts efter att lagen har trätt i kraft. Detta beror på att det i detta fall hade varit möjligt att i verkställighetsplanen beakta bestämmelserna om ställningen och rättigheterna för en person i övervakad frihet på prov, vilka enligt förslaget ska regleras i denna lag och vara mer exakta än i den tidigare lagen. Vid övervakningen och verkställigheten av frihet på prov som verkställs vid lagens ikraftträdande ska tidigare lagstiftning tillämpas.

### 1.3 Lagen om övervakning av villkorlig frihet

**4 §. Ställande under övervakning.** I 4 § i den gällande lagen fastställs situationer där en fånge som villkorligt frigges blir ställd under övervakning. Enligt paragrafen ställs en fånge under övervakning, om 1) prövotiden är längre än ett år, 2) brottet har begåtts före 21 års ålder, eller 3) fången själv begär det. I paragrafen föreslås ett tillägg om en situation där fången har förbundit sig att iaktta förordnandet om sådan läkemedelsbehandling och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd för att förebygga återfall i brott som avses i 4 § i lagen om övervakad frihet på prov. En bestämmelse om detta föreslås i 1 mom. 4 punkt.

**5 §. Övervakningens innebörd.** Det föreslås en komplettering av 5 § 3 mom. med bestämmelser om situationer där en fånge på basis av sådan läkemedelsbehandling och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd som avses i 4 § 1 mom. 4 punkten ställs under övervakning. I övervakningsplanen ska i dessa fall bestämmas om läkemedelsbehandlingen och om eventuellt tillhörande an-

nan behandling och stöd samt om övervakning av att dessa iakttas.

**6 §. Den övervakades skyldigheter.** Till bestämmelserna om den övervakades skyldigheter i paragrafens 2 mom. föreslås som tillägg en skyldighet att lämna nödvändiga urin- eller blodprov för övervakningen av att läkemedelsbehandlingen följs och säkerställandet av behandlingens säkerhet, om den övervakade förbundet sig till sådan läkemedelsbehandling som avses i 4 § 1 mom. 4 punkten. Skyldigheten ska ha samma innehåll som den skulle under övervakad frihet på prov. Den övervakade vore skyldig att infinna sig för provgivning till ett universitetssjukhus eller annan enhet inom den specialiserade sjukvården som fastställts separat. Detta skulle skilja sig från 20 § i lagen om övervakad frihet på prov så att Brottspåföljdsmyndighetens hälsovårdsenhet inte nämns i paragrafen.

**6 a §. Läkarens informationsskyldighet.** I lagen om övervakning av villkorlig frihet föreslås samma typ av informationsskyldighet för läkare som föreslås i 35 § i lagen om övervakad frihet på prov. Läkaren är skyldig att lämna information till Brottspåföljdsmyndigheten om iakttagandet av läkemedelsbehandlingen och annan behandling och stöd under både frihet på prov och villkorlig frivgning.

**10 a §. Brott mot förordnanden om läkemedelsbehandling eller annan behandling och stöd under villkorlig frihet.** Paragrafens 1 mom. ska innehålla en bestämmelse som gäller förfarandet om den som med stöd av 4 § 1 mom. 4 punkten har ställts under övervakning bryter mot förordnandena om läkemedelsbehandling eller annan behandling. Den primära påföljden är en skriftlig uppmaning från Brottspåföljdsmyndigheten att iaktta övervakningsplanen. Uppmaningen ges vid brott mot såväl förordnandet om läkemedelsbehandling som förordnandet om en annan behandling och stöd.

Paragrafens 2 mom. ska innehålla en bestämmelse om förfarandet då den övervakade helt och hållet upphör att iaktta läkemedelsbehandlingen eller annan behandling och stöd eller trots uppmaning enligt 1 mom. underlåter att iaktta förordnandena om läkemedelsbehandling eller behandling och stöd.

Underlåtelse att iaktta dessa bestämmelser ska också under villkorlig frivgning leda till en påföljd som är tillräckligt sträng för att förebygga försummelse. I dessa situationer ska de allmänna bestämmelserna om grovt brott mot övervakningsvillkoren följas med stöd av hänvisningsbestämmelsen i paragrafen. Dessa bestämmelser ingår i 10 § 2–4 mom. i lagen om övervakning av villkorlig frihet. Om den övervakade upphör eller underlåter att iaktta läkemedelsbehandlingen eller annan behandling, kan en domstol förordna att ett reststraff på minst fyra och högst 14 dagar ska verkställas. Precis som i andra brott vore förutsättningen att de orsaker som hänför sig till den övervakade och som har lett till brottet som helhet betraktade utgör ett särskilt skäl för att verkställa reststraffet.

**12 b §. Kostnader.** Det föreslås att de kostnader som orsakas av läkemedelsbehandlingen och annan behandling och stöd samt av övervakningen av dessa ska ersättas med statliga medel under både villkorlig frihet och övervakad frihet på prov, eftersom det är fråga om kostnader som anknyter till övervakning av verkställigheten av straff. Samma motiveringar som har lagts fram i motiveringarna i 34 § i den föreslagna lagen om övervakad frihet på prov ska gälla ersättningen av kostnaderna.

**12 c §. Omprövning och övervakning av förordnanden om läkemedelsbehandling och annan behandling och stöd.** Paragrafens 1 mom. ska innehålla en bestämmelse som svarar mot det föreslagna 20 § 2 mom. i lagen om övervakningsstraff. Enligt bestämmelsen ska Brottspåföljdsmyndigheten avtala om övervakningen av läkemedelsbehandlingen med ett universitetssjukhus eller någon annan enhet inom den specialiserade sjukvården.

Enligt bestämmelsen ska ett förordnande om läkemedelsbehandling och annan behandling och stöd omprövas med högst tre månaders intervall. Vårdvillkoret kunde också omprövas oftare än var tredje månad. Den omprövning som föreslås är avsedd att komplettera den övervakades rättsskydd. Läkemedelsbehandlingen innebär en kränkning av den övervakades personliga integritet, och därför bör förutsättningarna för fortsatt behandling säkerställas tillräckligt ofta.

Paragrafen ska också innehålla bestämmelser om beslutanderätten i fråga om upphörande av läkemedelsbehandlingen och annan behandling och stöd. Den föreslagna regleringen svarar mot bestämmelsen om beslutanderätten i 32 § 3 mom. i lagen om övervakad frihet på prov.

**13 §. Närmare bestämmelser.** I paragrafen föreslås ett tillägg om statsrådets behörighet att utfärda förordning. Enligt detta får bestämmelser om innehållet i övervakningsplanen för den som ställs under övervakning med stöd av 4 § 1 mom. 4 punkten utfärdas genom förordning.

#### 1.4 Fängselselagen

##### 8 kap. Sysselsättning

**10 §. Förutsättningar för tillstånd.** Av de skäl som anges i avsnitt 3 i allmänna motiveringen föreslås en bestämmelse om att civilt arbete, studietillstånd, tillstånd för övervakad extern tjänst och placering på en extern anstalt kunde övervakas med hjälp av samma tekniska övervakningsanordningar som verkställigheten av övervakad frihet på prov.

##### 20 kap. Ändringssökande

**9 §. Ärenden som kan vara föremål för ändringssökande.** I bestämmelsen upphävs 1 mom. 11 punkten om övervakad frihet på prov.

##### 21 kap. Frigivning

**2 §. Beslutanderätt.** Det föreslås att paragrafens 1 mom. ändras så att i det stryks beslutanderätten i fråga om påföljderna för brott mot övervakad frihet på prov. Bestämmelser om den beslutanderätten ska ingå i 32 § i den nya lagen om övervakad frihet på prov. Bestämmelserna i 2 och 3 mom. överförs i ändrad form till nämnda paragraf.

Som paragrafens nya 2 mom. kvarstår bestämmelsen om att Brottspåföljdsmyndigheten svarar för utarbetandet av övervakningsplanen för övervakning av villkorlig frihet.

**3 § Närmare bestämmelser och föreskrifter.** Paragrafen ska ändras så att bemyndi-

gandet att utfärda närmare bestämmelser i fråga om frihet på prov tas bort.

## 2 Närmare bestämmelser och föreskrifter

Ett bemyndigande om att genom förordning av statsrådet utfärda närmare bestämmelser om de frågor i paragraferna som i huvudsak gäller innehållet i handlingar samt olika faktorer i anslutning till förfarandet ska inkluderas i 41 § i lagen om övervakad frihet på prov samt 13 § i lagen om övervakning av villkorlig frihet.

I 41 § 2 mom. i lagen om övervakad frihet på prov ska det inkluderas en bestämmelse om bemyndigande enligt vilken Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet får meddela närmare föreskrifter om 1) beredningen av övervakad frihet på prov, 2) förfarandet vid utredande av ett minderårigt barns åsikt, 3) situationer som avses i 9 § där placering i övervakad frihet på prov är uppenbart onödig, 4) genomförandet av övervakningen, 5) grunderna för avvikelser från verksamhetsskyldigheten, 6) tvingande och oförutsedda situationer och 7) innehållet i den anmälan som avses i 39 §.

## 3 Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft den 1 mars 2013. På grund av de åtgärder som krävs för verkställigheten av de närmare bestämmelserna och föreskrifterna och lagarna kan lagarna träda i kraft tidigast tre månader efter det att de har antagits och blivit stadfästa.

## 4 Förhållande till grundlagen och lagstiftningsordning

### 4.1 Verkställighet av övervakad frihet på prov

Enligt 7 § 3 mom. i grundlagen ska rättigheterna för den som har berövats sin frihet tryggas genom lag. Övervakad frihet på prov är ingen ny form av verkställighet av ett fängelsestraff, utan har redan tillämpats sedan år 2006. Syftet med förslaget är att precisera den gällande regleringen så att exakta

och noggrant avgränsade bestämmelser om de rättigheter och skyldigheter som en person i frihet på prov har finns i lag. Det nya vore att den person som har placerats i frihet på prov kan övervakas med hjälp av tekniska anordningar som fästs vid den övervakades handled eller vrist eller installeras i dennes bostad, eller en kombination av dessa.

Verkställigheten av övervakad frihet på prov innebär en begränsning av den personliga frihet som tryggas i 7 § i grundlagen, eftersom den som har placerats i frihet på prov är skyldig att stanna i sin bostad på det sätt som föreskrivs i verkställighetsplanen. Dessutom innebär verkställigheten av frihet på prov begränsningar i fråga om vistelse utanför bostaden eller annat bostadsställe. Vid bedömningar av denna typ av begränsningar bör det ändå observeras att verkställigheten av ett fängelsestraff i övervakad frihet på prov begränsar friheten i betydligt mindre utsträckning än ett fängelsestraff som avtjänas i fängelse.

Begränsningen av den personliga friheten ska uppfylla de allmänna förutsättningarna för begränsning av de allmänna grundläggande fri- och rättigheterna. Lagen ska innehålla exakta och noggrant avgränsade bestämmelser om begränsningen. Lagen ska innehålla exakta bestämmelser om skyldigheterna och begränsningarna för den som har placerats i övervakad frihet på prov. Lagförslaget innehåller också andra bestämmelser om innebörden av övervakad frihet på prov.

Övervakad frihet på prov ska verkställas i den övervakades bostad eller på annat bostadsställe. Verkställigheten på prov skulle förutsätta övervakning som påverkar den hemfrid som tryggas i 10 § i grundlagen. Genom lag kan det enligt 10 § 3 mom. i grundlagen bestämmas om åtgärder som ingriper i hemfriden och som är nödvändiga för att de grundläggande fri- och rättigheterna ska kunna tryggas eller brott ska kunna utredas. De föreslagna åtgärderna som påverkar hemfriden ska dock grunda sig på de ifrågasvarande personernas samtycke. Grundlagsutskottet har ansett (GrUU 27/1998 rd) att ett samtycke från en person vars grundläggande fri- och rättigheter begränsas i sig kan ha betydelse vid den författningsrättsliga bedömningen och i detta avseende ansett det vara

viktigt att avgöra vilken typ av samtycke som kan betraktas som relevant. Utskottet har krävt att en lag som utifrån samtycke ingriper i de grundläggande fri- och rättigheterna ska vara exakt och noga avgränsad, att det ska anges hur samtycke ges och återtas, att det säkerställs att samtycket genuint uttrycker personens fria vilja och att bestämmelsen är nödvändig (se GrUU 7/2010 rd, GrUU 37/2005 rd, GrUU 19/2000 rd och GrUU 30/2011 rd).

Vid behandlingen av regeringens proposition om övervakningsstraff ansåg grundlagsutskottet i sitt utlåtande att de nödvändiga, mycket exakt avgränsade rättigheter som kan karaktäriseras som korta besök och som ger rätt att kränka hemfriden, med tanke på förverkligandet av en ny typ av straff kan grunda sig på ett samtycke från den dömda och de personer som bor i bostaden. Enligt samtyckesgrunden får man tillträde till bostaden enbart för att reda ut huruvida bostaden lämpar sig för att avtjäna övervakningsstraffet och på ett behörigt sätt verkställa straffet och övervaka skyldigheterna i anslutning till detta. Utskottet anser att den föreslagna regleringen uppfyllde de krav på exakthet och noggrannhet som kan ställas på en lag som utifrån samtycke ingriper i de grundläggande fri- och rättigheterna.

Den föreslagna regleringen av övervakad frihet på prov skulle till denna del svara mot regleringen av verkställigheten av övervakningsstraff. Lagförslaget innefattar de kompletteringar som gäller återkallelse av samtycke och att samtycket ska grunda sig på personens egen bestämda vilja vilka utskottet krävde i lagförslaget om övervakningsstraff. Dessutom ska ett minderårigt barns åsikt utredas.

Genom att fästa en övervakningsanordning vid vristen, handleden eller midjan på en person som har placerats i frihet på prov kränks i viss mån hans eller hennes personliga integritet. Vid behandlingen av regeringens proposition om övervakad frihet på prov (RP 262/2004 rd) betonade riksdagens lagutskott i sitt betänkande om propositionen (LaUB 9/2005 rd) att regleringen om övervakad frihet på prov i syfte att säkerställa övervakningspraxisens enhetlighet ytterligare måste preciseras, om utbudet av de tekniska anord-

ningar som används i övervakningen av frihet på prov senare etableras. Vid behandlingen av lagförslaget om övervakningsstraff konstaterade grundlagsutskottet att denna typ av kränkning ändå kan betraktas som så ringa och nödvändigt med hänsyn till straffets natur att det i och för sig inte författningsrättsligt blir problematiskt, om anordningen fästs på den dömd.

Regleringen av elektronisk övervakning i lagförslaget om frihet på prov svarar mot regleringen av övervakningsstraff. I lagförslaget har dessutom de kompletteringar gjorts som grundlagsutskottet krävde i lagen om övervakningsstraff.

Också i fängelselagen föreslås ett tillägg av en bestämmelse om att samma tekniska anordningar som används i övervakningen av övervakad frihet på prov och övervakningsstraff kunde användas i övervakningen av fångar när de deltar i verksamhet utanför fängelset. Denna typ av verksamhet omfattar civilt arbete, studietillstånd, placering på en extern anstalt och deltagande i övervakad verksamhet utanför fängelset. Regleringen av teknisk övervakning ska ha samma innehåll som i fråga om övervakningsstraff och övervakad frihet på prov. Med hänsyn till grundlagsutskottets utlåtande (GrUU 30/2010 rd) ska regleringen inte betraktas som problematisk med tanke på lagstiftningsordningen för en vanlig lag.

Den föreslagna säkerhetskontrollen skulle innebära en kränkning av den personliga integriteten som personen i frihet på prov har rätt till. I den utsträckning det är fråga om framtagna av olovliga föremål och ämnen anknyter säkerhetskontrollen också till skydd av egendom. I säkerhetskontrollen ska proportionalitetsprincipen beaktas. Tillseendet av säkerheten och säkerställandet av ordningen vid verkställigheten kan betraktas som godtagbara grunder för säkerhetskontrollen. I lagen föreslås exakta och noggrant avgränsade bestämmelser om säkerhetskontrollens omfattning och innehåll. Förfarandet skulle styras av principen om minsta möjliga skada som föreslås bli införd i bestämmelsen. Också beslutanderätten skulle regleras på lagnivå. Med tanke på egendomsskyddet kan framtagna av föremål eller ämnen som olovligen innehas inte betraktas som proble-

matiskt. Den föreslagna bestämmelsen är den samma som i lagen om övervakningsstraff. I sitt utlåtande (GrUU 30/2010 rd) har utskottet ansett att den kränkning som nämns i bestämmelsen är ringa och svarar mot regleringen i fängelselagen, och därför har regleringen inte författningsmässigt blivit ett problem. Det sagda gäller också framtagna av ett föremål eller ett ämne.

Genom kontroll av drogfrihet, genomförande av utandningsprov samt lämnande av urin- och salivprov kränks den personliga integritet som personen i frihet på prov har rätt till. Grundlagsutskottet har tagit ställning till kontrollen av drogfrihet i fängelser (GrUU 12/1998 rd) och under verkställigheten av ett övervakningsstraff (GrUU 30/2010 rd). Regleringen svarar mot regleringen av kontroll av drogfrihet i fängelselagen och lagen om övervakningsstraff. Också till följd av orsaker som anknyter till säkerställandet av säkerheten och ordningen vid verkställigheten av frihet på prov finns det ett godtagbart behov av att vara på det klara med hur den person som placerats i övervakad frihet på prov använder alkohol och berusningsmedel och förebygga användningen. De föreslagna kontrollmetoderna vore nödvändiga för att uppnå detta syfte.

Påföljderna av brott mot skyldigheterna omfattar i lindriga fall en muntlig anmärkning eller en skriftlig varning och vid grova eller uppsåtliga brott mot skyldigheterna återkallelse av friheten på prov. Brottsåtgärdsmyndigheten skulle reda ut frågan. En person som har placerats i frihet på prov ska reserveras tillfälle att bli hörd, vilket är förenligt med 21 § 2 mom. i grundlagen. Det kan bestämmas att friheten på prov återkallas för den tid som motsvarar den del som inte har avtjänats. Som en säkringsåtgärd kunde den som har placerats i frihet på prov förflyttas till fängelse för den tid som krävs för att reda ut brottet mot skyldigheterna.

Det bör observeras att det vid återkallelse av frihet på prov inte skulle vara fråga om ett nytt eller oberoende straff som inkluderar en förlust av friheten och som avses i 7 § 3 mom. i grundlagen. Det vore fråga om en period inom det ursprungliga fängelsestraffet och innebär att övervakningen blir strängare. En återkallelse av frihet på prov kunde såle-

des jämföras med till exempel en förflyttning av fången från en öppen anstalt till en sluten anstalt. I detta fall skulle beslutanderätten utövas av fängelsedirektören som har prövorätten i ärendet. Med tanke på det rättskydd som personen i frihet på prov har, är det också väsentligt att han eller hon har rätt att lämna en begäran om omprövning av återkallelelsen av friheten på prov till regiondirektören.

Enligt 124 § i grundlagen får uppgifter som innebär betydande utövning av offentlig makt dock ges endast myndigheter. Enligt den föreslagna lagen kunde en biträdande övervakare som inte står i tjänsteförhållande till staten inom vissa gränser delta i övervakningen. Den biträdande övervakarens uppgifter skulle vara av biträdande natur och inte i någon större utsträckning omfatta utövande av offentlig makt. Beslut av denna typ som gäller till exempel kontrollåtgärder ska fattas av en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten. Vid behandlingen av förslaget till lag om övervakning av villkorlig frihet (GrUU 21/2005 rd) och förslaget till lag om övervakningsstraff (GrUU 30/2010 rd) ansåg grundlagsutskottet inte att anförtroendet av övervakningsuppgifter i stil med det föreslagna till någon annan än en tjänsteman vore problematiskt med tanke på grundlagen.

Enligt förslaget ska den centrala övervakningen av verkställigheten av frihet på prov organiseras på samma sätt som i fråga om övervakningsstraff. I sitt utlåtande ansåg grundlagsutskottet (GrUU 30/201 rd) att uppgifterna är av mycket teknisk natur och närmast avsedda som handräckning till Brottspåföljdsmyndigheten. Enligt utskottet uppfyllde regleringen också till övriga delar de förutsättningar som ställs i 124 § i grundlagen och inverkade således inte på lagförslagets behandlingsordning. Lagförslaget omfattar dessutom den komplettering som gäller skyddet av personuppgifter och som krävdes av utskottet i lagen om övervakningsstraff.

Också med tanke på 21 § i grundlagen har förslaget betydelse. Med tanke på det rättskydd som en person i frihet på prov har föreslås det bestämmelser om en möjlighet för en person i frihet på prov att begära omprövning av beslut som har fattats av en tjänste-

man vid Brottspåföljdsmyndigheten och som gäller de rättigheter och skyldigheter som en person i övervakad frihet på prov har. Den hänvisning till fängelselagen som finns i 40 § i den föreslagna lagen möjliggör att ändring i regiondirektörens beslut kan sökas hos förvaltningsdomstolen.

Grundlagsutskottet har ansett (GrUU 12/1998 rd) att lagstiftningen om tillämpningen av de grundläggande fri- och rättigheterna ska vara skarpt avgränsade på det sätt att det av bestämmelserna i lagen bland annat framgår vem som kan utöva befogenheter som är betydande med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna. Av grundlagsrättsliga skäl anser utskottet det vara nödvändigt att åtminstone den lägsta tjänstemannanivå till vilken beslutanderätten kan delegeras vid myndigheten ska framgå av lagen. I fråga om beslut som betydligt begränsar de grundläggande fri- och rättigheter och den rättsställning som personen i frihet på prov har föreslås exakta och skarpt avgränsade bestämmelser om befogenheterna i den föreslagna lagen.

Enligt regeringens uppfattning kan således lagen om övervakad frihet på prov och lagen om ändring av fängelselagen godkännas i vanlig lagstiftningsordning. Ärendet kan ändå till vissa delar vara flertydigt, och därför är det önskvärt att ett utlåtande om lagstiftningsordningen inhämtas hos grundlagsutskottet.

#### 4.2 Läkemedelsbehandling i påföljdssystemet

Förslaget om läkemedelsbehandling har flera kopplingar till de grundläggande fri- och rättigheterna, i synnerhet till 7 § 1 och 3 mom. i grundlagen. Enligt 7 § 1 mom. i grundlagen har alla rätt till liv samt personlig integritet och trygghet. I 7 § 3 mom. i grundlagen finns en kvalificerad lagreservation enligt vilken den personliga integriteten inte får kränkas och ingen berövas sin frihet godtyckligt eller utan laglig grund. Förslaget har också anknytningspunkter till det skydd av privatlivet som tryggas i 10 § i grundlagen. Vid den författningsrättsliga bedömningen av förslagen ska uppmärksamhet också fästas vid

betydelsen av fångens samtycke som förutsättning för läkemedelsbehandlingen.

Grundlagsutskottet har ansett att samtycke av den som blir föremål för en inskränkning i en grundläggande fri- och rättighet i sig kan vara av betydelse vid en konstitutionell bedömning. Grundlagsutskottet har i sina utlåtanden tagit ställning till vad som kan betraktas som ett juridiskt relevant samtycke och har utgått ifrån att skyddet för grundläggande fri- och rättigheter inte som en juridisk fråga alltid kan förlora sin betydelse enbart för att det i någon lag föreskrivs att en åtgärd kräver samtycke av den berörde. Utskottet har krävt att en lag som ingriper i skyddet för grundläggande fri- och rättigheter på grundval av samtycke bl.a. ska vara noga avgränsad och exakt, den ska innehålla bestämmelser om hur samtycke ges och återtas, hur det säkerställs att samtycket baserar sig på fri vilja samt om att regleringen är nödvändig (GrUU 19/2000 rd). Grundlagsutskottet har fäst uppmärksamhet även vid samtyckets äkthet samt vid att det bör säkerställas att den som ger samtycke känner till och förstår innebörden av samtycket (GrUU 31/2005 rd). Grundlagsutskottets färska utlåtanden om samtycke till begränsning av grundläggande fri- och rättigheter (GrUU 30/2010 rd, samtycke till begränsning av hemfriden och GrUU 7/2010 rd, samtycke till summarisk straffprocess) fastställer att det redan är fråga om vedertagen tolkningspraxis.

Lagförslagen innehåller uttryckliga bestämmelser om skyldighet att förklara verkningarna av läkemedelsbehandlingen för fången, en skyldighet som har ålagts Brottspåföljdsmyndighetens läkare. Enligt propositionen ska läkemedelsbehandlingen bygga på fångens skriftliga samtycke. I bestämmelsen har dessutom Brottspåföljdsmyndigheten uttryckligen ålagts att förklara för fången vilka verkningar det har att förbinda sig till läkemedelsbehandlingen och att avbryta den. Om en fånge inte väljer läkemedelsbehandling avtjänar fången straffet normalt i fängelse och blir villkorligt frigiven. Det är inte heller uteslutet att en fånge som dömts för sexualbrott försätts i övervakad frihet på prov även om fången inte förbinder sig till läkemedelsbehandling. Detta förutsätter att alla andra villkor för övervakad frihet på prov enligt la-

gen är uppfyllda. Den föreslagna regleringen kan således anses överensstämma med grundlagsutskottets riktlinjer.

Centrala bestämmelser när man dryftar de allmänna förutsättningarna att inskränka grundläggande fri- och rättigheter är i förslaget till lag om övervakad frihet på prov 4 § (läkemedelsbehandling och psykosocial behandling som villkor för frihet på prov), 20 § (övervakning av läkemedelsbehandling), 23 § (återkallelse av samtycke till läkemedelsbehandling), 26 § (påföljder av brott mot skyldigheterna), 27 § (utredning av brott mot skyldigheterna) och 35 § (läkarens informationsskyldighet) samt i lagen om villkorlig frihet 6 § 3 mom. (skyldighet att ge urin- eller blodprov), 6 a § (läkarens informations-skyldighet) och 10 a § (brott mot förordnanden om läkemedelsbehandling eller annan behandling och stöd under villkorlig frihet).

Läkemedelsbehandling som villkor för frihet på prov innebär ett på personens samtycke grundat ingripande i den personliga integriteten, varför bestämmelsen måste bedömas i ljuset av inte bara de allmänna förutsättningarna att inskränka grundläggande fri- och rättigheter utan också i ljuset av den lagreservation som avses i 7 § 3 mom. i grundlagen. Kravet på att det ska föreskrivas i lag om de allmänna förutsättningarna att inskränka grundläggande fri- och rättigheter liksom kraven på att bestämmelserna ska vara exakta och noga avgränsade uppfylls i förslaget. Läkemedelsbehandlingens längd anges inte exakt i lagen, eftersom den alltid ska prövas utgående från medicinska kriterier i den enskilda situationen. Taket utgörs av den villkorliga frihetens totala längd, som är lika med det icke avtjänade reststraffet. Enligt den gällande lagen är den maximala längden tre år. I den övergripande regleringen av övervakad frihet på prov ska en förbindelse till läkemedelsbehandling vara ett specialvillkor vid sidan av de övriga villkor för frihet på prov som redan nämns i lagen.

Syftet med läkemedelsbehandlingen och det eventuellt tillhörande annan behandling och stöd ska vara att förebygga nya sexualbrott. Ovan har det konstaterats att sexualbrott ofta orsakar offren stort och långvarigt lidande. Syftet med reformen är att trygga andra personers personliga integritet. Läke-

medelsbehandling ska ordineras fångar som bedöms löpa åtminstone medelstor risk att återfalla i sexualbrott. I fråga om fångar som löper sådan risk att återfalla i brott kan det anses att läkemedelsbehandling är påkallad av ett vägande samhällsbehov, så inskränkingsgrunden uppfyller också kravet på godtagbarhet. En viktig omständighet när godtagbarheten bedöms är också den grundläggande egenskapen i övervakad frihet på prov att den vanligen innebär att straffet avtjänas i frihet i stället för fängelse.

Läkemedelsbehandling och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd är ofta även nödvändiga för att en fånge som dömts för sexualbrott ska kunna försättas i övervakad frihet på prov. Att en fånge försätts i övervakad frihet på prov betyder i praktiken att frigivningen av fången tidigareläggs. Läkemedelsbehandling i kombination med annan psykosocial behandling och psykosocialt stöd hjälper den övervakade att klara sig i frihet utan brott. Dessutom bör det påpekas att läkemedelsbehandlingen vanligen inte har några bestående verkningar. Även om läkemedelsbehandlingen påverkar personens sexualdrift är dessa verkningar vanligen inte bestående utan den normala sexualdriften återkommer enligt undersökningar vanligen inom ungefär ett halvt år efter att läkemedelsbehandlingen avbrutits. På dessa grunder kan det anses att även proportionalitetskravet är uppfyllt när det gäller förutsättningarna för att inskränka grundläggande fri- och rättigheter.

Bestämmelserna om övervakning av läkemedelsbehandlingen är nödvändiga för att följa läkemedelsbehandlingen och verkningarna av den. Lämnandet av blod- och urinprov innebär ett litet ingrepp i den personliga integriteten. För att övervaka den övervakades hälsotillstånd och att läkemedelsbehandlingen följs ska prov tas med jämna mellanrum utan att någon misstanke föreligger i ett

enskilt fall. En läkare vid Brottsförmyndigheten beslutar hur övervakningen ska genomföras. En sådan skyldighet betyder endast ett ringa ingrepp i skyddet för den övervakades privatliv. Skyldighet att lämna urin- eller blodprov är även annars vanligt vid samhällspåföljder, och den har inte betraktats som problematisk med avseende på grundlagen. Exempelvis vid samhällstjänst och övervakning av villkorlig frihet är den dömd skyldig att samtycka till att lämna urin- eller blodprov för övervakningen av att han eller hon är drogfri.

Påföljderna av försummad läkemedelsbehandling har i förslaget byggts upp så att underlåtenhet att följa förordnandena om läkemedelsbehandling och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd i den första fasen leder till en varning (vid övervakad frihet på prov) eller en uppmaning att följa förordnandena (vid villkorlig frihet). Först efter uppsåtligt eller grovt brott ska den övervakade friheten på prov kunna återkallas. Samma princip följs i regel även vid villkorlig frihet. Övervakad frihet på prov ska kunna återkallas för en tid som motsvarar högst den återstående övervakade friheten på prov. Den övervakades rättsskydd stärks av möjligheten att söka ändring i återkallandet av övervakad frihet på prov. I fråga om villkorlig frihet vore påföljderna de samma som vid andra grova brott mot skyldigheterna. En domstol kunde utmäta ett reststraff som ska avtjänas minst fyra och högst 14 dagar.

Enligt regeringens uppfattning kan lagförslagen av ovan nämnda orsaker behandlas i vanlig lagstiftningsordning. En del av frågorna som gäller lagstiftningsordningen är flertydiga, och därför är det önskvärt att ett utlåtande om lagstiftningsordningen inhämtas hos grundlagsutskottet.

Med stöd av vad som anförts ovan föreligger riksdagen följande lagförslag:

## 1.

**Lag****om ändring av 2 c kap. strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut  
*upphävs* i strafflagen (39/1889) 2 c kap. 12 § 3 mom., sådant det lyder i lag 780/2005, samt  
*ändras* 2 c kap. 8 §, 10 § 2 och 3 mom. och 12 § 1 och 2 mom., sådana de lyder, 8 § och 12  
 § 1 mom. i lag 780/2005 och 10 § 2 och 3 mom. samt 12 § 2 mom. i lag 1099/2010, som föl-  
 jer:

2 c kap.

**Om fängelse**

8 §

*Övervakad frihet på prov*

En fånge kan placeras i med tekniska an-  
 ordningar och på annat sätt särskilt överva-  
 kad frihet på prov utanför fängelset tidigast  
 sex månader före den villkorliga frigivningen  
 eller frigivningen efter avtjänande av hela  
 straffet.

10 §

*Villkorlig frigivning från fängelse på livstid*

När frågan om villkorlig frigivning prövas,  
 ska vikt fästas vid arten av det eller de brott  
 som ledde till fängelse på livstid, vid övriga  
 straff som fängelsestraffet på livstid omfattar  
 eller som har avtjänats under den i 10 a § av-  
 sedda fängelsetiden, vid den dömdes övriga  
 eventuella senare brottslighet samt vid de  
 omständigheter som avses i 9 § 2 mom. Ge-  
 nomförandet av den plan för strafftiden som  
 avses i 4 kap. 6 § i fängelselagen och fångens

uppförande under fängelsetiden också i öv-  
 rigt ska beaktas när frigivning prövas. Vid  
 prövningen kan hänsyn också tas till huruvi-  
 da fången förbinder sig att iaktta villkoren  
 för sådan läkemedelsbehandling och eventu-  
 ellt tillhörande annan behandling och stöd  
 som avses i 4 § i lagen om övervakad frihet  
 på prov ( / ).

Innan en fånge frigives villkorligt från fäng-  
 else på livstid, kan han eller hon placeras i  
 övervakad frihet på prov. Om Brottspå-  
 följdsmyndighetens centralförvaltningsenhet  
 anser att villkorlig frigivning måste omprö-  
 vas på grund av ett brott som uppdragats före  
 den villkorliga frigivningen, sådan återkallel-  
 se av samtycke som avses i 23 § 1 mom. i la-  
 gen om övervakad frihet på prov eller sådan  
 återkallelse av frihet på prov som avses i 26  
 § 1 mom. i den lagen, ska myndigheten föra  
 ärendet till Helsingfors hovrätt för ny be-  
 handling. Förfarandet är detsamma i ärenden  
 som gäller inräkning i strafftiden enligt 28 § i  
 lagen om övervakad frihet på prov och 3 kap.  
 7 § i fängelselagen.

12 §

*Ny domstolsbehandling*

Den som förordnats att avtjäna hela straff-  
 tiden ska frigives villkorligt efter att ha avtjä-  
 nat fem sjättedelar av straffet, om han eller  
 hon inte längre ska anses vara synnerligen

farlig för någon annans liv, hälsa eller frihet. Vid prövningen kan hänsyn också tas till hurvida fången förbinder sig att iaktta villkoren för sådan läkemedelsbehandling och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd som avses i 4 § i lagen om övervakad frihet på prov. Villkorlig frigivning enligt detta moment kan ske tidigast när det förflutit tre år av fängelsestiden.

Före den villkorliga frigivningen kan fången placeras i övervakad frihet på prov. Om Brottspåföljdsmyndigheten anser att frigivning som avses i 1 mom. måste omprövas på grund av ett brott som uppdagats före den villkorliga frigivningen, sådan återkallelse av samtycke som avses i 23 § 1 mom. i lagen

om övervakad frihet på prov eller sådan återkallelse av frihet på prov som avses i 26 § 1 mom. i den lagen, ska myndigheten föra ärendet till Helsingfors hovrätt för ny behandling. Förfarandet är detsamma i ärenden som gäller inräkning i strafftiden enligt 28 § i lagen om övervakad frihet på prov och 3 kap. 7 § i fängelselagen.

-----  
-----  
Denna lag träder i kraft den 20 .  
Åtgärder som krävs för verkställigheten av denna lag får vidtas innan lagen träder i kraft.

## 2.

**Lag****om övervakad frihet på prov**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

## 1 kap.

**Allmänna bestämmelser**

## 1 §

*Lagens tillämpningsområde*

Denna lag innehåller bestämmelser om övervakad frihet på prov. Bestämmelser om övervakad frihet på prov finns också i 2 c kap. 8 § i strafflagen (39/1889).

## 2 §

*Syftet med och innebörden av övervakad frihet på prov*

Syftet med övervakad frihet på prov är att genom en planmässig och gradvis frigivning upprätthålla och främja fångens färdigheter för anpassning i samhället.

Övervakad frihet på prov innebär en i verkställighetsplanen angiven skyldighet för den som har placerats i frihet på prov att stanna i sin bostad, delta i verksamhet som anvisas honom eller henne och iaktta andra skyldigheter som föreskrivs i denna lag. Övervakad frihet på prov kan också verkställas på ett annat lämpligt ställe där den som placerats i frihet på prov tas in för vård eller rehabilitering eller av någon annan motsvarande orsak, varvid det som föreskrivs om bostad i denna lag ska iakttas i tillämpliga delar.

Verkställigheten av frihet på prov övervakas på det sätt som föreskrivs i denna lag.

## 3 §

*Förutsättningar för placering i övervakad frihet på prov*

Utöver det som föreskrivs i 2 c kap. 8 § i strafflagen, är förutsättningarna för att en fånge ska placeras i frihet på prov att

1) friheten på prov främjar genomförandet av planen för strafftiden enligt 4 kap. 6 § i fängelselagen (767/2005) och fången samtycker till den övervakning som avses i 7 § i denna lag,

2) det utifrån uppgifterna om fångens beteende under strafftiden samt hans eller hennes person och kriminalitet kan anses vara sannolikt att villkoren för frihet på prov iakttas,

3) fången till sitt förfogande har en bostad eller något annat ställe som avses i 2 § som lämpar sig för verkställigheten av friheten på prov,

4) fången förbinder sig att iaktta förordnanden enligt 4 § om läkemedelsbehandling och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd om detta ställs som villkor för friheten på prov,

5) fången ger sitt skriftliga samtycke till att Brottsförhållningsmyndigheten i frågor som gäller utredning av förutsättningarna för friheten på prov eller iakttagandet av villkoren, efter behov står i kontakt med de myndigheter, privata sammanslutningar och enskilda personer som berörs av verkställigheten av friheten på prov, samt att dessa trots sekretess-

bestämmelserna kan underrätta Brottspåföljdsmyndigheten om brott mot villkoren,

6) fången förbinder sig att iaktta vad som bestämts om att hålla kontakt och andra nödvändiga skriftliga villkor som hänför sig till vistelse utanför den bostad som avses i 2 § och till verksamheten,

7) fången förbinder sig att under friheten på prov avhålla sig från berusningsmedel och sådana dopningsmedel som avses i 44 kap. 16 § i strafflagen samt förbinder sig till kontroll av drogfrihet enligt denna lag, och

8) fången samtycker till att Brottspåföljdsmyndigheten reder ut om den bostad som avses i 2 § och det ställe för deltagande i verksamhet som avses i 7 § 3 mom. lämpar sig för verkställigheten av friheten på prov.

En placering i frihet på prov förutsätter dessutom att de i samma bostad som fången boende personer som uppnått myndighetsåldern av sin egen bestämda vilja har samtyckt till att friheten på prov verkställs i bostaden. Samtycket ska ges skriftligen. Bestämmelser om utredning av en minderårig persons åsikt och hörande av denna finns i 9 §.

#### 4 §

##### *Läkemedelsbehandling och psykosocial behandling som villkor för friheten på prov*

Som villkor för övervakad frihet på prov kan ställas att fången förbinder sig att iaktta sådan läkemedelsbehandling för förebyggande av återfall i sexualbrott som en läkare vid Brottspåföljdsmyndigheten har förordnat för fången och till övervakningen av denna läkemedelsbehandling. Förutom iakttagande av förordnanden om läkemedelsbehandling kan det också som villkor ställas att fången förbinder sig att iaktta förordnanden om psykosocial behandling och psykosocialt stöd. Som villkor ställs i detta fall också att fången förbinder sig att fortsätta iaktta läkemedelsbehandlingen och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd och samtycker till övervakningen av att förordnandena iaktas också under villkorlig frigivning.

Fången ska ge en läkare vid Brottspåföljdsmyndigheten sitt skriftliga samtycke till läkemedelsbehandlingen. Innan samtycket

ges ska läkaren klargöra verkningarna av läkemedelsbehandlingen för fången.

Före placeringen i frihet på prov ska Brottspåföljdsmyndigheten för fången klargöra de påföljder som ett upphörande med läkemedelsbehandlingen leder till. Bestämmelser om påföljderna finns i 26 § och i 10 a § i lagen om övervakning av villkorlig frihet (782/2005).

#### 5 §

##### *Verksamhetsskyldighet*

Den som har placerats i frihet på prov ska delta i övervakarmöten, utföra arbete eller delta i utbildning, rehabilitering, verksamhetsprogram eller i annan motsvarande verksamhet som upprätthåller eller främjar hans eller hennes handlingsförmåga och sociala färdigheter. Till sin natur ska verksamheten vara sådan att den på ett tillförlitligt sätt kan övervakas.

Minst fem timmar arbete eller annan verksamhet per vecka ska ingå på det sätt som bestäms i verkställighetsplanen enligt 14 §.

Arbetet eller den övriga verksamheten ska förläggas till en tid som inte infaller mellan klockan 21 och 6, om inget annat bestäms i verkställighetsplanen av orsaker som beror på arbetet eller verksamheten.

#### 6 §

##### *Skyldighet att stanna i bostaden*

Den som har placerats i frihet på prov är skyldig att stanna i den bostad som avses i 2 § under den tid som anges i den verkställighetsplan och det veckoschema som avses i 14 §. Den som har placerats i frihet på prov ska stanna i bostaden mellan klockan 21 och 6, om inget annat följer av arbete eller verksamhet som avses i 5 § 3 mom. eller av 21 §.

#### 7 §

##### *Övervakning*

Den som har placerats i frihet på prov och iakttagandet av verkställighetsplanen övervakas med hjälp av tekniska anordningar som

installeras i den bostad som avses i 2 §, ges till honom eller henne eller fästs vid hans eller hennes handled, vrist eller midja, eller med en kombination av sådana anordningar. De tekniska anordningarna får inte möjliggöra sådan teknisk avlyssning eller optisk övervakning som avses i 5 a kap. 1 § i tvångsmedslagen (450/1987) inom ett område som omfattas av hemfriden.

Det tekniska genomförandet av övervakningen och innehållet i övervakningen fastställs individuellt utifrån det uppskattade behovet av övervakning av den som placeras i frihet på prov. Kraven på övervakning och kontakt ska dimensioneras så att de är tillräckliga för övervakningen av att villkoren iakttas.

Brottspåföljdsmyndigheten ska hålla tillräcklig kontakt med den som har placerats i frihet på prov och med det ställe där han eller hon deltar i anvisad verksamhet, samt göra övervakningsbesök i hans eller hennes bostad och på det ställe där han eller hon deltar i verksamhet. En tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten och en biträdande övervakare enligt 29 § i dennes sällskap har rätt att oanmäld få tillträde till den i 2 § avsedda bostad där den som placerats i frihet på prov vistas för att övervaka iakttagandet av skyldigheten att stanna i bostaden och drogfriheten. En tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten har rätt att få tillträde till bostaden också för att installera, reparera och avlägsna tekniska övervakningsanordningar.

Den som gör övervakningsbesök ska undvika att väcka onödig uppmärksamhet. Övervakningen ska genomföras så att den inte ingriper i någons rättigheter i större omfattning eller orsakar större olägenhet än vad som är nödvändigt och försvarbart för att uppgiften ska kunna skötas.

## 8 §

*Ordnande av den centrala övervakningen*

På den centrala övervakningen av övervakad frihet på prov tillämpas 33 § i lagen om övervakningsstraff (330/2011).

## 2 kap.

**Utredning av förutsättningarna för övervakad frihet på prov och beredning**

## 9 §

*Utredning av förutsättningarna för övervakad frihet på prov*

I fängelset ska fångens förutsättningar för övervakad frihet på prov redas ut i tillräckligt god tid före den eventuella placeringen i övervakad frihet på prov, om det inte med tanke på straffets kortvarighet är uppenbart onödigt. Det bör i synnerhet bedömas hur fången förbinder sig att iaktta bestämmelser och begränsningar som ställs för verksamhet, kontakter, drogfrihet och vistelse utanför bostaden.

Om fången har förutsättningar för att bli placerad i övervakad frihet på prov, utreds om fångens boendeförhållanden och stället där fångens ska delta i verksamhet enligt 5 § är lämpliga för verkställighet av övervakad frihet på prov. När verkställigheten planeras utreds dessutom om de i samma bostad boende personer som uppnått myndighetsåldern samtycker till att friheten på prov verkställs och till att övervakningsbesök i anslutning till verkställigheten görs i bostaden. Samtycket ska innehålla en försäkran om att det har getts av egen bestämd vilja. Personer under 18 år ska tillfrågas om sin åsikt. Den minderåriga ska vid behov höras i samarbete med barnskyddsmyndigheterna på det sätt som föreskrivs i 20 § i barnskyddslagen (417/2007). Övervakad frihet på prov får inte börja verkställas i bostaden, om en minderårig av grundad anledning motsätter sig verkställigheten och med hänsyn till sin ålder och utvecklingsnivå är mogen att bedöma saken.

## 10 §

*Fångens samtycke*

Fången ska ges en noggrann utredning av betydelsen av bestämmelserna och begränsningarna i anslutning till övervakad frihet på prov samt påföljderna av brott mot dessa.

Fången ska för beredningen och verkställigheten av den övervakade friheten på prov skriftligen lämna de utfästelser och samtycken som avses i 3 §.

## 11 §

*Utredning av förutsättningarna för frihet på prov på fångens initiativ*

Brottspåföljdsmyndigheten ska behandla en fånges ansökan om placering i frihet på prov, även om placeringen inte ingår i planen för strafftiden. Fångens ansökan behöver inte behandlas på nytt förrän två månader har flutit sedan föregående beslut, om inte någon väsentlig förändring har skett i fångens arbets-, bostads- eller familjeförhållanden eller i andra motsvarande förhållanden.

## 12 §

*Beredning av övervakad frihet på prov*

Om förutsättningarna för frihet på prov uppfylls, bereds i fängelset och i samarbete med fången verksamhetsskyldigheten enligt planen för strafftiden, utreds behovet av stödåtgärder och övervakning samt uppgörs en verkställighetsplan enligt 14 § för friheten på prov.

Vid beredningen ska de myndigheter, privata sammanslutningar och enskilda personer som berörs av verkställigheten av friheten på prov kontaktas i behövlig utsträckning.

## 13 §

*Beredning av övervakad frihet på prov för långtidsfångar*

Vid beredningen av frihet på prov för fångar som avtjänar fängelsestraff på livstid eller hela straffet, ska fängelset ge ett utlåtande om huruvida förutsättningarna för frihet på prov uppfylls. Till utlåtandet fogas ett förslag till verkställighetsplan för friheten på prov, en bedömning av genomförandet av planen för strafftiden samt andra handlingar som behövs. Förslaget till verkställighetsplan ska innehålla de uppgifter som avses i 14 §. Till

handlingarna fogas skriftliga samtycken av fången och den person eller de personer som avses i 3 § 2 mom. Förslaget till verkställighetsplan, de övriga behövliga handlingarna och fängelsets utlåtande sänds till bedömningscentrumet inom den brottspåföljdsregion som behandlar ärendet.

Bedömningscentrumet ska vid behov stå i kontakt med de myndigheter, inrättningar, sammanslutningar och enskilda personer som berörs av verkställigheten av friheten på prov samt vid behov personligen kalla fången till bedömningscentrumet för en bedömning. Bedömningscentrumet ger sitt utlåtande om huruvida den övervakade friheten i fråga om fången som avtjänar ett fängelsestraff på livstid eller hela straffet upprätthåller och främjar hans eller hennes färdigheter för anpassning i samhället samt reder ut huruvida de övriga förutsättningarna för övervakad frihet på prov uppfylls. Särskilda bestämmelser gäller för utlåtandet från Brottspåföljdsmyndighetens hälsovårdsenhet.

Bedömningscentrumet ska utan dröjsmål sända sitt förslag till verkställighetsplan, de övriga behövliga handlingarna och sitt utlåtande till Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet.

## 14 §

*Verkställighetsplan*

I verkställighetsplanen för friheten på prov antecknas det datum då friheten på prov börjar och det datum den slutar. Verkställighetsplanen ska innehålla bestämmelser som gäller

- 1) den bostad där den som placeras i frihet på prov ska vistas,
- 2) innehållet i verksamhetsskyldigheten, antalet timmar per vecka och behövliga restider,
- 3) övervakningen av friheten på prov, de tekniska övervakningsanordningar som krävs och övervakarmötena,
- 4) den tid som den som har placerats i frihet på prov är skyldig att stanna i sin bostad,
- 5) eventuella begränsningar när det gäller att vistas inom ett visst område eller att träffa en brottspartner eller annan namngiven person,

6) kontakter mellan den som har placerats i frihet på prov och Brottspåföljdsmyndigheten,

7) stödåtgärder som främjar en ändamålsenlig verkställighet av friheten på prov,

8) den tid som reserveras för att den som har placerats i frihet på prov ska kunna sköta sina personliga ärenden,

9) andra motsvarande villkor som är nödvändiga för verkställigheten av övervakad frihet på prov.

Verkställighetsplanen ska innehålla uppgifter om hur den som placerats i frihet på prov försörjer sig ekonomisk under frihet på prov,

Om sådan läkemedelsbehandling och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd som avses i 4 § har ställts som villkor för övervakad frihet på prov, ska verkställighetsplanen dessutom innehålla nödvändiga bestämmelser om behandlingen och stödet och om övervakningen av att villkoren iakttas.

Till verkställighetsplanen fogas de skriftliga samtycken enligt 3 § genom vilka de i bostaden boende personer som uppnått myndighetsåldern samtycker till att friheten på prov verkställs och övervakningsbesök i anslutning till verkställigheten görs i bostaden.

Brottspåföljdsmyndigheten sammanställer ett separat veckoschema för genomförandet av den övervakade friheten på prov.

#### 15 §

##### *Fastställande av verkställighetsplanen*

Fängelsedirektören eller i det fall som avses i 13 § Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet fastställer verkställighetsplanen, och till den fogas fångens skriftliga samtycke enligt 10 §. Verkställighetsplanen ska ges till fången i skriftlig form.

#### 16 §

##### *Ändring av verkställighetsplanen*

Verkställighetsplanen kan ändras om förhållandena förändras eller det finns någon annan jämförbar grundad anledning.

När planen ändras ska den som har placerats i frihet på prov höras.

#### 3 kap.

### **Skyldigheter för den som har placerats i frihet på prov och övervakning av att skyldigheterna fullgörs**

#### 17 §

##### *Allmänna skyldigheter för den som har placerats i frihet på prov*

Den som har placerats i frihet på prov är skyldig att

1) delta i den verksamhet som avses i 5 § och stanna i den bostad som avses i 2 § på det sätt som bestäms i verkställighetsplanen,

2) iaktta den verkställighetsplan och det veckoschema som avses i 14 §,

3) hålla kontakt med Brottspåföljdsmyndigheten på det sätt som bestäms i verkställighetsplanen samt anmäla sig hos en enhet vid Brottspåföljdsmyndigheten eller en polis-inrättning på det sätt som Brottspåföljdsmyndigheten bestämmer,

4) till Brottspåföljdsmyndigheten lämna de uppgifter om läkemedel som han eller hon använder vilka är nödvändiga med avseende på verkställigheten av friheten på prov,

5) hantera de övervakningsanordningar som avses i 7 § 1 mom. med omsorg och följa anvisningarna om hur de ska användas, samt

6) ge en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten som utför ett övervakningsuppdrag och en biträdande övervakare i dennes sällskap tillträde till sin bostad.

Om sådan läkemedelsbehandling och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd som avses i 4 § har ställts som villkor för den övervakade friheten på prov, är den som har placerats i övervakad frihet på prov dessutom skyldig att följa de bestämmelser som gäller detta och som fastställts i verkställighetsplanen.

#### 18 §

##### *Drogfrihet*

Under den övervakade friheten på prov får den som har placerats i frihet på prov inte använda narkotika som avses i 3 § 1 mom. i

narkotikalagen (373/2008), alkohol eller andra berusningsmedel eller sådana dopningsmedel som avses i 44 kap. 16 § i strafflagen eller vara påverkad av ett berusningsmedel.

## 19 §

*Kontroll av drogfrihet*

Den som har placerats i frihet på prov är för kontroll av drogfriheten skyldig att på uppmaning lämna urin-, saliv- eller utandningsprov. Den som har placerats i frihet på prov kan också förpliktas att infinna sig vid en enhet vid Brottspåföljdsmyndigheten, en hälsovårdscentral eller en enhet enligt lagen om missbrukarvård (41/1986) för att lämna urinprov.

Om den som har placerats i frihet på prov under ett övervakningsbesök eller annars i samband med övervakningen eller verksamhet enligt 5 § av yttre tecken att döma sannolikt är påverkad av alkohol eller något annat berusningsmedel, ska en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten anteckna observationerna om berusningstillståndet. Om berusningstillståndet av yttre tecken att döma är uppenbart, behöver något prov inte tas, om inte den placerats i frihet på prov kräver det. Det kan bestämmas att blodprov ska tas på den som har placerats i frihet på prov, om han eller hon utan giltig orsak vägrar lämna utandnings-, urin- eller salivprov.

Om den som har placerats i frihet på prov på basis av ett utandningsprov konstateras vara alkoholpåverkad, ska Brottspåföljdsmyndigheten vidta de åtgärder som avses i 26 eller 27 §. Om den som har placerats i frihet på prov på basis av urin- eller salivprov konstateras ha använt berusningsmedel, ska resultatet verifieras av ett laboratorium som uppfyller kvalitetskraven för narkotikatest. Förfarandet är detsamma även om resultatet av snabbtestet är negativt, om det finns grundad anledning att misstänka berusningstillstånd. Om det verifierade resultatet visar att den som placerats i frihet på prov har använt narkotika som avses i 3 § i narkotikalagen eller läkemedel som han eller hon inte har rätt att använda, ska Brottspåföljdsmyndigheten vidta de åtgärder som avses i 26 §.

## 20 §

*Övervakning av läkemedelsbehandling*

En fånge som har förbundit sig till läkemedelsbehandling som avses i 4 § ska lämna de urin- eller blodprov som är nödvändiga för övervakningen av läkemedelsanvändningen och fastställandet av behandlingens säkerhet. Den som har placerats i frihet på prov är skyldig att infinna sig vid Brottspåföljdsmyndighetens hälsovårdsenhet eller ett universitetssjukhus eller en enhet inom den specialiserade sjukvården som anges separat för att lämna prov.

Brottspåföljdsmyndigheten avtalar om övervakningen av den läkemedelsbehandlingen med universitetssjukhuset eller enheten inom den specialiserade sjukvården.

## 21 §

*Tillstånd att tillfälligt låta bli att följa verkställighetsplanen*

Den som har placerats i frihet på prov kan i ett enskilt fall få tillstånd att låta bli att följa en bestämmelse i den verkställighetsplan som avses i 14 §, om det behövs av en orsak som hänför sig till hans eller hennes familj, hälsovård, försörjning eller skötsel av arbets-, utbildnings-, social- eller bostadsärenden eller någon annan godtagbar orsak. Den som har placerats i frihet på prov är skyldig att i god tid på förhand ansöka om tillstånd att låta bli att följa planen hos Brottspåföljdsmyndigheten.

Den som har placerats i frihet på prov får utan föregående tillstånd låta bli att följa verkställighetsplanen, om det i ett enskilt fall är nödvändigt på grund av att han eller hon insjuknat eller på grund av någon annan oförutsedd och tvingande omständighet som påverkar verkställigheten av den övervakade friheten på prov. I dessa fall är den som har placerats i frihet på prov skyldig att utan dröjsmål anmäla detta till Brottspåföljdsmyndigheten. Bestämmelser om det beslut som ska fattas med anledning av anmälan finns i 32 §.

## 22 §

*Hinder för verkställighet av frihet på prov*

Om den som placerats i frihet på prov byter i 2 § avsedd bostad eller om förhållandena ändras så att friheten på prov inte längre kan verkställas där, ska Brottspåföljdsmyndigheten reda ut huruvida friheten på prov kan verkställas någon annanstans.

Om verkställigheten av friheten på prov inte kan fortsätta eller om tillräcklig övervakning inte kan ordnas på grund av ett hinder som avses i 1 mom. eller på grund av att den som placerats i frihet på prov drabbas av en sjukdom eller en olycka som kräver institutionsvård eller något annat liknande hinder, ska friheten på prov återkallas och Brottspåföljdsmyndigheten förpassa den som har placerats i frihet på prov till fängelse för att där som fängelsestraff avtjäna den återstående delen av sin frihet på prov.

Övervakad frihet på prov kan återkallas, om den som har placerats i frihet på prov ska avtjäna ett nytt fängelsestraff ett förvandlingsstraff för böter som dömts ut för ett brott som begåtts före friheten på prov om det med beaktande av arten av brottet och förhållandena då brottet begicks inte längre kan anses sannolikt att villkoren för friheten på prov kommer att iakttas. Övervakad frihet på prov ska dock återkallas, om friheten på prov till följd av verkställandet av det nya fängelsestraffet skulle överskrida sex månader, om det inte är fråga om verkställighet av förvandlingsstraff för böter.

## 23 §

*Återkallelse av samtycke till läkemedelsbehandling*

Om den som har placerats i frihet på prov återkallar sitt samtycke till läkemedelsbehandling enligt 4 §, ska han eller hon anmäla detta till Brottspåföljdsmyndigheten. I dessa fall iakttas bestämmelserna om förpassning till fängelse i 27 § 3 mom. och om påföljder i 26 §.

Om den läkare vid en verksamhetsenhet för hälso- och sjukvård som avses i 20 § på medicinska grunder beslutar att avsluta läkeme-

delsbehandlingen för den som placerats i övervakad frihet på prov, återkallas inte friheten på prov enbart på grund av detta.

## 24 §

*Säkerhetskontroll*

Den som har placerats i frihet på prov får granskas för att säkerheten vid verkställigheten av friheten på prov ska kunna säkerställas och ordningen tryggas.

Vid säkerhetskontrollen har en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten rätt att med hjälp av en metalldetektor, någon annan motsvarande teknisk anordning eller en tränad hund, eller genom en ytlig undersökning av kläderna granska den som har placerats i frihet på prov för att säkerställa att han eller hon inte innehar några föremål eller ämnen som kan äventyra säkerheten eller vars innehav i övrigt har förbjudits i lag eller med stöd av lag.

Den tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten som genomför säkerhetskontrollen har rätt att frånta den som placerats i frihet på prov föremål eller ämnen som avses i 2 mom. och som påträffas vid säkerhetskontrollen eller på något annat sätt. Föremålen och ämnena ska lämnas till polisen eller, om det inte finns något hinder för det enligt lag, återlämnas till den som har placerats i frihet på prov.

Den som utför säkerhetskontrollen ska undvika att väcka onödigt uppmärksamhet. Kontrollen ska genomföras så att den inte ingriper i någons rättigheter i större omfattning eller orsakar större olägenhet än vad som är nödvändigt för att uppgiften ska kunna utföras.

## 25 §

*Återkallelse av övervakad frihet på prov på grund av återkallelse av samtycke eller avsaknad av förutsättningar*

Om en person som bor i samma bostad som den som har placerats i frihet på prov av grundad anledning skriftligen återkallar det samtycke som avses i 3 §, ska Brottspåföljdsmyndigheten reda ut huruvida friheten på prov kan verkställas i någon annan bostad eller om den måste återkallas.

Om de övriga förutsättningarna för frihet på prov inte längre uppfylls efter beslutet, återkallas friheten på prov för den tid som ännu inte har avtjänats.

## 26 §

*Påföljder av brott mot skyldigheterna*

Om den som har placerats i frihet på prov gör sig skyldig till ett brott eller grovt och uppsåtligt bryter mot skyldigheterna enligt denna lag, kan friheten på prov återkallas för viss tid eller helt och hållet, dock högst till den del den ännu inte har avtjänats. Personen i fråga ska i detta fall återförpassas till fängelse för att avtjäna den del av friheten på prov som har återkallats.

Om den som har placerats i frihet på prov begår ett brott, iakttas dessutom 2 kap. 13 § 2 mom. i strafflagen.

Om den som har placerats i frihet på prov handlar i strid med skyldigheterna enligt denna lag på något annat sätt än vad som avses i 1 mom., ska han eller hon ges en muntlig anmärkning, eller om en sådan inte anses tillräcklig, en skriftlig varning.

## 27 §

*Utredning av brott mot skyldigheterna*

Om den som har placerats i frihet på prov misstänks ha brutit mot sina skyldigheter, ska Brottspåföljdsmyndigheten reda ut frågan. Till utredningen fogas ett förslag till påföljder på grund av brottet mot villkoren. Vid utredningen ska den som har placerats i frihet på prov ges tillfälle att bli hörd.

Utredningen ska sändas till fängelsedirektören, den biträdande direktören enligt arbetsordningen eller brottspåföljdschefen.

Om den som har placerats i frihet på prov misstänks ha brutit mot sina skyldigheter på ett sådant grovt sätt som avses i 26 § 1 mom.

och frågan inte omedelbart kan redas ut, kan en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten förpassa den som har placerats i frihet på prov till fängelse för den tid som krävs för att reda ut brottet mot skyldigheterna och bestämma påföljden.

## 28 §

*Inräkning i strafftiden*

Om den som har placerats i frihet på prov avsiktligt bryter mot den skyldigheten enligt 17 § 1 mom. 1 punkten att stanna i sin bostad ska i strafftiden inte inräknas tiden från början av dygnet efter det att han eller hon brutit mot skyldigheten fram till slutet av det dygn då han eller hon återvänder till bostaden eller grips för att förpassas till fängelse.

Om den som placerats i frihet på prov har avlägsnat sig från bostaden av ett sådant tvingande skäl som avses i 21 § 2 mom. ska tiden dock inräknas i strafftiden.

## 4 kap.

**Brottspåföljdsmyndighetens tjänstemans uppgifter, biträdande övervakare samt beslutsprocessen**

## 29 §

*Utseende av tjänsteman och förordnande till biträdande övervakare*

För verkställigheten av övervakad frihet på prov svarar en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten som utsetts för uppgiften. De stöd- och övervakningsuppgifter som anknyter till verkställigheten av övervakad frihet på prov kan också tilldelas någon annan tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten. I syfte att främja en ändamålsenlig verkställighet av övervakad frihet på prov kan det för att bistå Brottspåföljdsmyndighetens tjänsteman förordnas en person som samtycker till uppgiften (*biträdande övervakare*). Den biträdande övervakaren ska ha för skötsel av uppdraget lämplig utbildning inom brottspåföljds-, social- eller hälsovårdsområdet eller pedagogik samt arbetserfarenhet.

Också någon annan lämplig person kan förordnas till biträdande övervakare, om det behövs för att säkerställa övervakningen.

Brottspåföljdsmyndigheten ingår ett avtal med den biträdande övervakaren om utförandet av uppdraget och beslutar om det arvode och de kostnadsersättningar som ska betalas till honom eller henne med statliga medel. Mellan Brottspåföljdsmyndigheten och den biträdande övervakaren uppkommer inte någon tjänste- eller arbetsavtalsförhållande.

Språklagen (423/2003) och bestämmelserna om straffrättsligt tjänsteansvar tillämpas på den biträdande övervakaren när han eller hon utför sitt uppdrag. Bestämmelser om skadeståndsansvar finns i skadeståndslagen (412/1974).

### 30 §

#### *Uppgifter för tjänstemannen vid Brottspåföljdsmyndigheten och den biträdande övervakaren*

Tjänstemannen vid Brottspåföljdsmyndigheten har till uppgift att

- 1) stödja och handleda den som har placerats i frihet på prov,
- 2) hålla kontakt med den som har placerats i frihet på prov och i tillräcklig utsträckning göra såväl på förhand anmälda som oanmälda övervakningsbesök i hans eller hennes bostad,
- 3) hålla kontakt med det ställe där den som har placerats i frihet på prov deltar i verksamhet som avses i 5 § och vid behov göra övervakningsbesök där,
- 4) vid behov hålla kontakt med dem som bor i samma bostad som den som har placerats i frihet på prov eller med vårdnadshavaren, intressebevakaren eller någon annan laglig företrädare för en person under 18 år som har placerats i frihet på prov,
- 5) övervaka att den som har placerats i frihet på prov fullgör sina skyldigheter enligt denna lag,
- 6) till Brottspåföljdsmyndigheten anmäla brott mot skyldigheter som föreskrivs i denna lag samt utreda saken,
- 7) vidta andra åtgärder som verkställigheten av övervakad frihet på prov kräver.

Den biträdande övervakaren ska bistå tjänstemannen vid Brottspåföljdsmyndigheten i de uppgifter som föreskrivs i 1 mom. Den biträdande övervakaren har rätt att göra övervakningsbesök i bostad endast i sällskap av en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten. Den biträdande övervakaren ska dessutom följa de direktiv om verkställigheten av övervakad frihet på prov som en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten ger honom eller henne samt underrätta tjänstemannen om den som placerats i frihet på prov inte fullgör sina skyldigheter.

Tjänstemannen vid Brottspåföljdsmyndigheten och den biträdande övervakaren ska bemöta den som placerats i frihet på prov korrekt och inte orsaka onödiga olägenheter för honom eller henne och de personer som bor i samma bostad.

### 31 §

#### *Användning av maktmedel*

Vid utförandet av ett tjänsteuppdrag i anslutning till övervakningen av övervakad frihet på prov har en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten rätt att använda maktmedel i syfte att avvärja brott mot liv och hälsa eller en gärning eller en händelse som äventyrar någon annans hälsa, eller i syfte att gripa den som har placerats i frihet på prov, förpassa honom eller henne till fängelse, utföra övervaknings- och kontrolluppdrag samt avlägsna övervakningsanordningar.

Maktmedlen ska vara behövliga och försvarbara med tanke på omständigheterna. Vid bedömningen av försvarbarheten ska hänsyn tas till hur viktigt och brådskande uppdraget är, hur farligt motståndet är, vilka resurser som står till buds samt andra faktorer som påverkar helhetsbedömningen av situationen.

Maktmedelsredskap får användas endast av en tjänsteman som har fått lämplig utbildning.

Bestämmelser om excess i samband med användning av maktmedel finns i 4 kap. 6 § 3 mom. och 7 § i strafflagen.

## 32 §

*Beslutanderätt*

Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet fattar beslut om placering i övervakad frihet på prov av en fånge som avtjänar fängelse på livstid eller en fånge som avtjänar hela straffet. Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet fattar beslut om tillstånd enligt 21 § 1 mom. att tillfälligt låta bli att följa verkställighetsplanen om tillståndet förutsätter att personen i fråga avlägsnar sig från Finlands territorium.

Fängelsedirektören fattar beslut om övervakad frihet på prov för andra fångar än de som avses i 1 mom. Fängelsedirektören fattar också beslut om de verkningar som ett i 22 § 3 mom. avsett nytt straff som ska verkställas har på fortsatt verkställighet av frihet på prov, om återkallelse av övervakad frihet på prov för viss tid eller helt och hållet och om återförpassning till fängelset enligt 26 §.

En läkare vid Brottspåföljdsmyndigheten fattar beslut om påbörjande och upphörande av sådan läkemedelsbehandling och annan behandling och stöd som avses i 4 §. I brådsakande fall kan också en läkare vid ett sjukhus eller en enhet inom den specialiserade sjukvården som avses i 20 § avbryta läkemedelsbehandlingen tillfälligt. En läkare vid Brottspåföljdsmyndigheten ska omedelbart informeras om att läkemedelsbehandlingen avbrutits tillfälligt. Denna läkare fattar det slutliga beslutet om läkemedelsbehandlingen.

Fängelsedirektören, den biträdande direktören enligt arbetsordningen eller brottspåföljdschefen fattar beslut om ändring av verkställighetsplanen enligt 16 §, tagande av blodprov enligt 19 §, tillstånd enligt 21 § 1 mom. att tillfälligt låta bli att iakttä verkställighetsplanen, följderna av återkallelse av samtycke enligt 23 §, givande av varning enligt 26 § och ersättning av resekostnader enligt 33 §.

Verkställighetschefen eller någon annan tjänsteman som bestäms i arbetsordningen fattar beslut om beräkningen av strafftiden och om inräkningen i strafftiden enligt 28 §.

En tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten fattar beslut om annan kontroll av drogfrihet enligt 19 § än tagande av blodprov,

tillstånd enligt 21 § 2 mom. att tillfälligt låta bli att följa verkställighetsplanen, säkerhetskontroll enligt 24 § och frångående av föremål och ämnen som påträffats vid säkerhetskontroll enligt 24 §, en muntlig anmärkning enligt 26 § 3 mom. samt förpassning till fängelse enligt 22 § 2 mom. och 27 § 3 mom.

## 5 kap.

**Särskilda bestämmelser**

## 33 §

*Resekostnader*

Till den som har placerats i frihet på prov betalas med statliga medel behövliga resekostnader i anslutning till övervakningen av verkställigheten av friheten på prov.

Även resekostnader i anslutning till verksamhet enligt 5 § kan ersättas med statliga medel, om det i ett enskilt fall är motiverat med hänsyn till att den som har placerats i frihet på prov är medellös eller med hänsyn till grunden för resekostnaderna.

Kostnaderna betalas enligt kostnaderna för användning av det billigaste allmänna fortskaffningsmedlet.

## 34 §

*Kostnader för läkemedelsbehandling och annan behandling och stöd*

Kostnaderna för den läkemedelsbehandling och annan behandling och stöd som avses i 4 § samt den övervakning av läkemedelsbehandlingen som avses i 20 § betalas med statliga medel.

## 35 §

*Läkarens informationsskyldighet*

En läkare vid det sjukhus eller den enhet inom den specialiserade sjukvården som av-

ses i 20 § är trots tystnadsplikten skyldig att till Brottspåföljdsmyndigheten lämna de uppgifter som behövs för bedömningen av om den som har placerats i frihet på prov iakttagit förordnandena om läkemedelsbehandling och eventuell annan behandling och stöd enligt 4 §.

## 36 §

*Upphörande av frihet på prov*

Övervakad frihet på prov upphör när den som har placerats i frihet på prov frigges villkorligt eller när fängelsestraffet har avtjänats i sin helhet.

När den övervakade friheten på prov upphör vid den tidpunkt som anges närmare i verkställighetsplanen, ska den som har placerats i övervakad frihet på prov infinna sig vid en enhet vid Brottspåföljdsmyndigheten för att lämna tillbaka de tekniska övervakningsanordningar som har använts under friheten på prov och för andra åtgärder i anslutning till frigivningen. Övervakad frihet på prov kan också avslutas genom att en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten tar ur bruk och omhändertar de tekniska anordningar som har använts vid verkställigheten av den övervakade friheten på prov samt överlämnar handlingarna i anslutning till den villkorliga frigivningen i den bostad som har använts under verkställigheten av friheten på prov.

## 37 §

*Efterlysning*

Om den som har placerats i frihet på prov inte anträffas och det inte går att få reda på var han eller hon vistas, ska Brottspåföljdsmyndigheten utfärda en efterlysning av personen i fråga.

## 38 §

*Handräckning*

En tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten har rätt att för utförandet av ett tjänste-

uppdrag få handräckning enligt polislagen av polisen.

## 39 §

*Anmälan till polisen*

Placeringen av en fånge i övervakad frihet på prov ska anmälas till polisen.

## 40 §

*Ändringssökande*

Omprövning får begäras hos regiondirektören vid Brottspåföljdsmyndigheten i fråga om beslut som gäller

- 1) en fånges ansökan om placering i frihet på prov enligt 11 §,
- 2) tillstånd enligt 21 § att tillfälligt låta bli att följa verkställighetsplanen,
- 3) varning som avses i 26 § 3 mom.,
- 4) återkallelse av frihet på prov enligt 25 § och 26 § 2 mom.,
- 5) inräkning i strafftiden enligt 28 §, samt
- 6) ersättning av resekostnader enligt 33 §.

Vid behandlingen av begäran om omprövning och besvär iakttas i övrigt 20 kap. 10–15 § i fängelselagen.

## 42 §

*Närmare bestämmelser och föreskrifter*

Genom förordning av statsrådet får närmare bestämmelser utfärdas om

- 1) övervakningen av hur förordnanden om läkemedelsbehandlingen iakttas,
- 2) förfarandet när biträdande övervakare utses,
- 3) utarbetandet och hanteringen av samt innehållet i handlingarna i anslutning till övervakad frihet på prov,
- 4) säkerhetskontroll och registrering av den,
- 5) konstaterande av och anteckningar som gäller misstänkt berusningstillstånd hos den som har placerats i frihet på prov,
- 6) utredning och registrering av brott mot villkoren för övervakad frihet på prov,

7) verksamhet som kan godkännas som verksamhetsskyldighet enligt 5 §,

8) maktmedelsredskap,

9) ersättning av resekostnader som uppkommit för den som har placerats i frihet på prov.

Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet får meddela närmare föreskrifter om

1) beredningen av övervakad frihet på prov,

2) förfarandet vid utredande av ett minderårigt barns åsikt,

3) situationer som avses i 9 § där placering i övervakad frihet på prov är uppenbart onödig,

4) genomförandet av övervakningen,

5) grunderna för avvikelser från verksamhetsskyldigheten,

6) tvingande och oförutsedda situationer som avses i 28 § 2 mom.,

7) innehållet i den anmälan som avses i 39 §.

43 §

#### *Ikraftträdande*

Denna lag träder i kraft den 20 .

Åtgärder som krävs för verkställigheten av denna lag får vidtas innan lagen träder i kraft.

44 §

#### *Övergångsbestämmelser*

På verkställigheten av sådan frihet på prov vars verkställighetsplan har fastställts före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

## 3.

**Lag****om ändring av lagen om övervakning av villkorlig frihet**

I enlighet med riksdagens beslut  
ändras i lagen om övervakning av villkorlig frihet (782/2005) 4 § 1 mom., 5 § 3 mom., 6 § 2 mom. och 13 §, av dem 5 § 3 mom. sådant det lyder i lag 738/2011, samt fogas till lagen nya 6 a, 10 a, 12 b och 12 c § som följer:

## 4 §

*Ställande under övervakning*

En fånge som frigges villkorligt ställs under övervakning, om

- 1) prövotiden är längre än ett år,
- 2) brottet har begåtts före 21 års ålder,
- 3) fången själv begär det, eller
- 4) fången har förbundit sig att iaktta villkoren för sådan läkemedelsbehandling och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd som avses i 4 § i lagen om övervakad frihet på prov ( / ).

## 5 §

*Övervakningens innebörd*

Det närmare innehållet i övervakningen framgår av en övervakningsplan som Brottspåföljdsmyndigheten ska utarbeta i enlighet med den övervakades behov innan den som ställts under övervakning frigges, så att planen kan tas i bruk när övervakningen inleds. Om en fånge ställs under övervakning med stöd av 4 § 1 mom. 4 punkten, ska det i övervakningsplanen också bestämmas om läkemedelsbehandlingen och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd samt om övervakningen av att dessa iakttas. Övervak-

ningsplanen kan vid behov ändras eller kompletteras.

## 6 §

*Den övervakades skyldigheter*

Den övervakade ska under sammanträffandena med övervakaren och även i övrigt på begäran av övervakaren lämna denne nödvändiga kontaktuppgifter liksom även uppgifter om arbete, boende, utbildning, studier och den ekonomiska situationen samt andra motsvarande, för övervakningen nödvändiga uppgifter om sina förhållanden. Den övervakade ska på eget initiativ underrätta övervakaren om väsentliga förändringar i sina förhållanden. Om den övervakade förbundit sig till sådan läkemedelsbehandling som avses i 4 § 1 mom. 4 punkten, ska han eller hon lämna urin- eller blodprov som är nödvändiga för att övervaka att läkemedlen används och säkerställa av att behandlingen är säker. Den övervakade är skyldig att infinna sig vid ett universitetssjukhus eller en enhet inom den specialiserade sjukvården som bestämts separat för att lämna proven.

## 6 a §

*Läkarens informationsskyldighet*

En läkare vid ett sjukhus eller en enhet inom den specialiserade sjukvården som avses i 12 c § 1 mom. är trots tystnadsplikten skyldig att till Brottspåföljdsmyndigheten lämna uppgifter för bedömningen av om den övervakade har iakttagit de förordnanden som har samband med den läkemedelsbehandling och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd som avses i 4 § 1 mom. 4 punkten.

## 10 a §

*Brott mot förordnanden om läkemedelsbehandling eller annan behandling och stöd under villkorlig frihet*

Om den som ställts under övervakning med stöd av 4 § 1 mom. 4 punkten underlåter att iaktta sådana förordnanden om läkemedelsbehandling eller annan behandling och stöd som har antecknats i övervakningsplanen, ska Brottspåföljdsmyndigheten skriftligen uppmana den övervakade att iaktta övervakningsplanen.

Om den övervakade trots uppmaning upphör eller underlåter att iaktta förordnandena om läkemedelsbehandling eller annan behandling och stöd i övervakningsplanen, eller avslutar läkemedelsbehandlingen ska bestämmelserna i 10 § 2–4 mom. iakttas.

## 12 b §

*Kostnader*

De kostnader som orsakas av den läkemedelsbehandling och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd som avses i 4 § 1 mom. 4 punkten samt av övervakningen av dem betalas av statens medel.

## 12 c §

*Omprövning och övervakning av förordnanden om läkemedelsbehandling och annan behandling och stöd*

Brottspåföljdsmyndigheten avtalar om övervakningen av en läkemedelsbehandling med ett universitetssjukhus eller en enhet inom den specialiserade sjukvården.

Ett förordnande om läkemedelsbehandling och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd ska omprövas med högst tre månaders intervall.

En läkare vid Brottspåföljdsmyndigheten fattar beslut om att läkemedelsbehandling och annan behandling och stöd ska upphöra. I brådskande fall kan också en läkare vid det sjukhus eller den enhet inom den specialiserade sjukvården som avses i 1 mom. avbryta läkemedelsbehandlingen tillfälligt. En läkare vid Brottspåföljdsmyndigheten ska omedelbart informeras om att läkemedelsbehandlingen avbrutits tillfälligt. Denna läkare fattar det slutliga beslutet om läkemedelsbehandlingen.

## 13 §

*Närmare bestämmelser*

Närmare bestämmelser om ordnande av övervakning på det sätt som avses i 3 § 2 mom., de handlingar som hänför sig till övervakningen, förfarandet vid bestämmande av de påföljder för den övervakade som avses i 10 §, ersättning för resekostnader och innehållet i övervakningsplanen för den som har ställts under övervakning med stöd av 4 § 1 mom. 4 punkten utfärdas genom förordning av statsrådet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Åtgärder som krävs för verkställigheten av denna lag får vidtas innan lagen träder i kraft.

## 4.

**Lag****om ändring av fängelselagen**

I enlighet med riksdagens beslut  
*upphävs* i fängelselagen (767/2005) 20 kap. 9 § 1 mom. 11 punkten, och  
*ändras* 8 kap. 10 § 1 mom. 3 punkten, 20 kap. 9 § 1 mom. 10 punkten samt 21 kap. 2 och 3  
 §, av dem 21 kap. 3 § sådan den lyder i lag 735/2011, som följer:

<p>8 kap.</p> <p><b>Sysselsättning</b></p> <p>10 §</p> <p><i>Förutsättningar för tillstånd</i></p> <p>Det tillstånd som avses i 6 § kan ges och beslut enligt 9 § kan fattas om</p> <p>-----</p> <p>3) det på lämpligt sätt med hjälp av tekniska anordningar som installeras i förläggningsplatsens utrymmen, ges till fången, fästs vid fångens handled, vrist eller midja, eller med en kombination av sådana anordningar kan övervakas att de tillstånds- eller placeringsvillkor som avses i 3 mom. iakttas, och</p> <p>-----</p> <p>20 kap.</p> <p><b>Ändringssökande</b></p> <p>9 §</p> <p><b>Ärenden som kan vara föremål för ändringssökande</b></p> <p>Omprövning kan begäras hos regiondirektören och besvär anförs hos en förvaltningsdomstol i följande beslut:</p> <p>-----</p> <p>10) avskildhet enligt 18 kap. 5 §.</p> <p>-----</p>	<p>21 kap.</p> <p><b>Frigivning</b></p> <p>2 §</p> <p><i>Beslutanderätt</i></p> <p>Fängelsedirektören beslutar om villkorlig frigivning enligt 2 c kap. 5 § i strafflagen, om uppskov med villkorlig frigivning enligt 9 § 1 mom. i samma kapitel och om ställande under övervakning enligt 4 § i lagen om övervakning av villkorlig frihet.</p> <p>Brottspåföljdsmyndigheten svarar för utarbetandet av den övervakningsplan som avses i 5 § i lagen om övervakning av villkorlig frihet.</p> <p>-----</p> <p>3 §</p> <p><i>Närmare bestämmelser och föreskrifter</i></p> <p>Närmare bestämmelser om tillsyn över och verkställighet av villkorlig frigivning samt bestämmande av fängelsetiden och tidpunkten för frigivning utfärdas genom förordning av statsrådet. Närmare föreskrifter om frigivning av fångar meddelas av Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet.</p> <p>-----</p> <p>Denna lag träder i kraft den 20 .        Åtgärder som krävs för verkställigheten av denna lag får vidtas innan lagen träder i kraft.</p>
------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

---

Helsingfors den 25 oktober 2012

**Statsminister**

**JYRKI KATAINEN**

Justitieminister *Anna-Maja Henriksson*

## 1.

Bilaga  
Parallelltext

## Lag

### om ändring av 2 kap. i strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut upphävs i strafflagen (39/1889) 2 c kap. 12 § 3 mom., sådant det lyder i lag 780/2005, samt ändras 2 c kap. 8 §, 10 § 2 och 3 mom. och 12 § 1 och 2 mom., sådana de lyder, 8 § och 12 § 1 mom. i lag 780/2005 och 10 § 2 och 3 mom. samt 12 § 2 mom. i lag 1099/2010, som följer:

#### Gällande lydelse

2 c kap

#### Fängelse

8 §

#### Övervakad frihet på prov

I syfte att främja en fånges placering i samhället kan han eller hon på högst sex månader före villkorlig frigivning utanför fängelset placeras i frihet på prov som övervakas med hjälp av tekniska anordningar eller på något annat särskilt sätt.

Övervakad frihet på prov förutsätter att

1) friheten på prov främjar avtjänandet av strafftiden i enlighet med 4 kap. 6 § i fängelselagen,

2) det utifrån uppgifterna om fångens beteende under strafftiden samt hans eller hennes person och kriminalitet kan anses vara sannolikt att villkoren för frihet på prov iakttas,

3) fången förbinder sig att inte använda berusningsmedel och de dopningsmedel som avses i 44 kap. 16 § i strafflagen och till kontroll av drogfrihet som avses i 16 kap. 7 § 3 mom. i fängelselagen,

4) fången förbinder sig att iaktta kontaktskyldigheten och andra nödvändiga skriftliga villkor i anslutning till vistelse och verksamhet utanför anstalten,

5) iakttagandet av villkoren för friheten på prov på tillämpliga sätt kan övervakas, och

#### Föreslagen lydelse

2 c kap

#### Fängelse

8 §

#### Övervakad frihet på prov

*En fånge kan placeras i med tekniska anordningar och på annat sätt särskilt övervakad frihet på prov utanför fängelset tidigast sex månader före den villkorliga frigivningen eller frigivningen efter avtjänande av hela straffet..*

(upphävs)

6) fången samtycker till att fångvårdsmyndigheterna i nödvändig utsträckning håller kontakt med myndigheter, privata samfund och personer i frågor som gäller utredning av förutsättningarna för frihet på prov eller iakttagande av villkoren.

Om de övriga förutsättningarna för den övervakades frihet på prov inte längre efter beslutet om frihet på prov uppfylls, ska friheten på prov återkallas. Om fången bryter mot villkoren i 2 mom. 2 eller 4 punkten, tilldelas fången en varning eller återkallas friheten på prov på högst sex månader eller helt och hållet. Detta är förfarandet också i den situation som avses i 5 mom.

Som strafftid räknas inte tiden från början av det dygn då fången bryter mot kontaktskyldigheten som ställts enligt 2 mom. 4 punkten fram till slutet av det dygn då kontakten fortsätter eller fången grips för förpassning tillbaka till fängelset.

Om en fånge begår ett brott utanför fängelset, iakttas föreskrifterna i 2 kap. 13 § 2 mom. i strafflagen.

Föreskrifter om sökande av ändring i ett beslut som avses i 3 mom. finns i 20 kap. i fängelselagen och om beslutanderätt i fråga om övervakad frihet på prov i 21 kap. i den nämnda lagen.

## 10 §

*Villkorlig frigivning från fängelse på livstid*

När frågan om villkorlig frigivning prövas, ska vikt fästas vid arten av det eller de brott som ledde till fängelse på livstid, vid övriga straff som fängelsestraffet på livstid omfattar eller som har avtjänats under den i 10 a § avsedda fängelsetiden, vid den dömdes övriga eventuella senare brottslighet samt vid de omständigheter som avses i 9 § 2 mom. Genomförandet av den plan för strafftiden som avses i 4 kap. 6 § i fängelselagen och fångens uppförande under fängelsetiden också i övrigt ska beaktas när frigivning prövas.

## 10 §

*Villkorlig frigivning från fängelse på livstid*

När frågan om villkorlig frigivning prövas, ska vikt fästas vid arten av det eller de brott som ledde till fängelse på livstid, vid övriga straff som fängelsestraffet på livstid omfattar eller som har avtjänats under den i 10 a § avsedda fängelsetiden, vid den dömdes övriga eventuella senare brottslighet samt vid de omständigheter som avses i 9 § 2 mom. Genomförandet av den plan för strafftiden som avses i 4 kap. 6 § i fängelselagen och fångens uppförande under fängelsetiden också i övrigt ska beaktas när frigivning prövas. Vid prövningen kan hänsyn också tas till huruvida fången förbinder sig att iaktta villkoren för sådan läkemedelsbehandling och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd som avses i 4 § i lagen om övervakad frihet

Innan en fånge frigges villkorligt från fängelse på livstid, kan han eller hon försättas i övervakad frihet på prov. Om Brottspåföljdsmyndigheten anser att frigivning som avses i 2 mom. måste omprövas på grund av ett brott som uppdragats före den villkorliga frigivningen, ska myndigheten föra ärendet till Helsingfors hovrätt för ny behandling. På samma sätt ska det förfaras i ärenden som gäller inräkning i strafftiden och som avses i 8 § 4 mom. och i 3 kap. 7 § i fängelselagen.

## 12 §

*Ny domstolsbehandling*

Den som förordnats att avtjäna hela strafftiden skall frigges villkorligt efter att ha avtjänat fem sjättedelar av straffet, om han eller hon inte längre skall anses vara synnerligen farlig för någon annans liv, hälsa eller frihet. Villkorlig frigivning *enligt detta moment* kan ske tidigast när det förflutit tre år av fängelsetiden.

Innan en fånge frigges villkorligt kan fången försättas i övervakad frihet på prov. Om Brottspåföljdsmyndigheten anser att frigivning som avses i 1 mom. måste omprövas på grund av ett brott som uppdragats före den villkorliga frigivningen, ska myndigheten föra ärendet till Helsingfors hovrätt för ny behandling.

Om den som förordnats att avtjäna hela strafftiden inte frigges villkorligt, skall han eller hon försättas i övervakad frihet på prov tre

på prov ( / ).

Innan en fånge frigges villkorligt från fängelse på livstid, kan han eller hon placeras i övervakad frihet på prov. Om Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet anser att *villkorlig frigivning måste omprövas på grund av ett brott som uppdragats före den villkorliga frigivningen, sådan återkallelse av samtycke som avses i 23 § 1 mom. i lagen om övervakad frihet på prov eller sådan återkallelse av frihet på prov som avses i 26 § 1 mom. i den lagen, ska myndigheten föra ärendet till Helsingfors hovrätt för ny behandling. Förfarandet är detsamma i ärenden som gäller inräkning i strafftiden enligt 28 § i lagen om övervakad frihet på prov och 3 kap. 7 § i fängelselagen.*

## 12 §

*Ny domstolsbehandling*

Den som förordnats att avtjäna hela strafftiden ska frigges villkorligt efter att ha avtjänat fem sjättedelar av straffet, om han eller hon inte längre ska anses vara synnerligen farlig för någon annans liv, hälsa eller frihet. *Vid prövningen kan hänsyn också tas till huruvida fången förbinder sig att iaktta villkoren för sådan läkemedelsbehandling och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd som avses i 4 § i lagen om övervakad frihet på prov.* Villkorlig frigivning kan ske tidigast när det förflutit tre år av fängelsetiden.

*Före den villkorliga frigivningen kan fången placeras i övervakad frihet på prov.* Om Brottspåföljdsmyndigheten anser att frigivning som avses i 1 mom. måste omprövas på grund av ett brott som uppdragats före den villkorliga frigivningen, *sådan återkallelse av samtycke som avses i 23 § 1 mom. i lagen om övervakad frihet på prov eller sådan återkallelse av frihet på prov som avses i 26 § 1 mom. i den lagen, ska myndigheten föra ärendet till Helsingfors hovrätt för ny behandling. Förfarandet är detsamma i ärenden som gäller inräkning i strafftiden enligt 29 § i lagen om övervakad frihet på prov och 3 kap. 7 § i fängelselagen.*

(upphävs)

*Gällande lydelse*

*Förslagen lydelse*

månader före frigivningen.

-----  
*Denna lag träder i kraft den 20 .  
Innan lagen träder i kraft kan de åtgärder  
som krävs för verkställigheten av lagen vid-  
tas.*

## 3.

**Lag****om ändring av lagen om övervakning av villkorlig frigivning**

I enlighet med riksdagens beslut  
ändras i lagen om övervakning av villkorlig frihet (782/2005) 4 § 1 mom., 5 § 3 mom., 6 § 2 mom. och 13 §, av dem 5 § 3 mom. sådant det lyder i lag 738/2011, samt fogas till lagen nya 6 a, 10 a, 12 b och 12 c § som följer:

*Gällande lydelse*

4 §

*Ställande under övervakning*

En fånge som frigges villkorligt ställs under övervakning, om

- 1) prøvotiden är längre än ett år,
- 2) brottet har begåtts före 21 års ålder, *eller*
- 3) fången själv begär det.

5 §

*Övervakningens innebörd*

Det närmare innehållet i övervakningen framgår av en övervakningsplan som Brottspåföljdsmyndigheten ska utarbeta i enlighet med den övervakades behov innan den som ställts under övervakning frigges, så att planen kan tas i bruk när övervakningen inleds. Övervakningsplanen kan vid behov ändras eller kompletteras.

*Förslagen lydelse*

4 §

*Ställande under övervakning*

En fånge som frigges villkorligt ställs under övervakning, om

- 1) prøvotiden är längre än ett år,
- 2) brottet har begåtts före 21 års ålder,
- 3) fången själv begär det, *eller*
- 4) *fången har förbundit sig att iaktta villkoren för läkemedelsbehandling och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd som avses i 4 § i lagen om övervakad frihet på prov ( / ).*

5 §

*Övervakningens innebörd*

Det närmare innehållet i övervakningen framgår av en övervakningsplan som Brottspåföljdsmyndigheten ska utarbeta i enlighet med den övervakades behov innan den som ställts under övervakning frigges, så att planen kan tas i bruk när övervakningen inleds. *Om en fånge ställs under övervakning med stöd av 4 § 1 mom. 4 punkten, ska det i övervakningsplanen också bestämmas om läkemedelsbehandlingen och om eventuellt tillhörande annan behandling och stöd samt om övervakningen av att dessa iakttas.* Övervakningsplanen kan vid behov ändras eller kompletteras.

## 6 §

*Den övervakades skyldigheter*

Den övervakade ska under sammanträffandena med övervakaren och även i övrigt på begäran av övervakaren lämna denne nödvändiga kontaktuppgifter liksom även uppgifter om arbete, boende, utbildning, studier och den ekonomiska situationen samt andra motsvarande, för övervakningen nödvändiga uppgifter om sina förhållanden. Den övervakade ska på eget initiativ anmäla väsentliga förändringar i de nämnda förhållandena till övervakaren.

## 6 §

*Den övervakades skyldigheter*

Den övervakade ska under sammanträffandena med övervakaren och även i övrigt på begäran av övervakaren lämna denne nödvändiga kontaktuppgifter liksom även uppgifter om arbete, boende, utbildning, studier och den ekonomiska situationen samt andra motsvarande, för övervakningen nödvändiga uppgifter om sina förhållanden. Den övervakade ska på eget initiativ underrätta övervakaren om väsentliga förändringar i sina förhållanden. *Om den övervakade förbundit sig till sådan läkemedelsbehandling som avses i 4 § 1 mom. 4 punkten, ska han eller hon lämna urin- eller blodprov som är nödvändiga för att övervaka att läkemedlen används och säkerställa att behandlingen är säker. Den övervakade är skyldig att infinna sig vid ett universitetssjukhus eller en enhet inom den specialiserade sjukvården som bestämts separat för att lämna proven.*

## 6 a §

**Läkarens informationsskyldighet**

*En läkare vid ett sjukhus eller en enhet inom den specialiserade sjukvården som avses i 12 c § 1 mom. är trots tystnadsplikten skyldig att till Brottsförhållandenmyndigheten lämna uppgifter för bedömningen av om den övervakade har iakttagit de förordnanden som har samband med den läkemedelsbehandling och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd som avses i 4 § 1 mom. 4 punkten.*

## 10 a §

**Brott mot förordnanden om läkemedelsbehandling och annan behandling och stöd under villkorlig frihet**

*Om den som ställts under övervakning med stöd av 4 § 1 mom. 4 punkten underlåter att iaktta sådana förordnanden om läkemedels-*

*behandling eller annan behandling och stöd har antecknats i övervakningsplanen,, ska Brottspåföljdsmyndigheten skriftligen uppmana den övervakade att iaktta övervakningsplanen.*

*Om den övervakade trots uppmaning underlåter att iaktta förordnanden om läkemedelsbehandling eller annan vård och stöd i övervakningsplanen eller avslutar läkemedelsbehandlingen, ska bestämmelserna i 10 § 2–4 mom. iakttas.*

12 b §

**Kostnader**

*De kostnader som orsakas av den läkemedelsbehandling och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd som avses i 4 § 1 mom. 4 punkten samt av övervakningen av dem betalas av statens medel.*

12 c §

**Omprövning och övervakning av förordnanden om läkemedelsbehandling och annan vård och stöd**

*Brottspåföljdsmyndigheten avtalar om övervakningen av en läkemedelsbehandling med ett universitetssjukhus eller en enhet inom den specialiserade sjukvården.*

*Ett förordnande om läkemedelsbehandling och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd ska omprövas med högst tre månaders intervall.*

*En läkare vid Brottspåföljdsmyndigheten fattar beslut om att läkemedelsbehandling och annan behandling och stöd ska upphöra. I brådskande fall kan också en läkare vid det sjukhus eller den enhet inom den specialiserade sjukvården som avses i 1 mom. avbryta läkemedelsbehandlingen tillfälligt. En läkare vid Brottspåföljdsmyndigheten ska omedelbart informeras om att läkemedelsbehandlingen avbrutits tillfälligt. Denna läkare fattar det slutliga beslutet om läkemedelsbehandlingen.*

Gällande lydelse

Förslagen lydelse

13 §

13 §

*Närmare bestämmelser och föreskrifter**Närmare bestämmelser*

Närmare bestämmelser om ordnande av övervakning på det sätt som avses i 3 § 2 mom., de handlingar som hänför sig till övervakningen, förfarandet vid bestämmande av i 10 § avsedda påföljder för den övervakade och ersättning för resekostnader utfärdas genom förordning av statsrådet.

Närmare bestämmelser om ordnande av övervakning på det sätt som avses i 3 § 2 mom., de handlingar som hänför sig till övervakningen, förfarandet vid bestämmande av de påföljder för den övervakade som avses i 10 §, ersättning för resekostnader *och innehållet i övervakningsplanen för den som har ställts under övervakning med stöd av 4 § 1 mom. 4 punkten* utfärdas genom förordning av statsrådet.

Denna lag träder i kraft den \_\_\_\_\_ 20 .  
Åtgärder som krävs för verkställigheten av denna lag får vidtas innan lagen träder i kraft

## 4.

**Lag****om ändring av fängelselagen**

I enlighet med riksdagens beslut  
*upphävs* i fängelselagen (767/2005) 20 kap. 9 § 1 mom. 11 punkten, och  
*ändras* 8 kap. 10 § 1 mom. 3 punkten, 20 kap. 9 § 1 mom. 10 punkten samt 21 kap. 2 och 3  
 §, av dem 21 kap. 3 § sådan den lyder i lag 735/2011, som följer:

*Gällande lydelse*

8 kap.

**Sysselsättning**

10 §

*Förutsättningar för tillståndet*

Det tillstånd som avses ovan i 6 § kan beviljas eller ett beslut enligt 9 § fattas, om

3) det på lämpligt sätt kan utövas tillsyn över att de tillstånds- eller placeringsvillkor som avses i 3 mom. kommer att iakttas, och

20 kap.

**Ändringssökande**

9 §

*Ärenden som kan vara föremål för ändringssökande*

Omprövning kan begäras hos regiondirektören och besvär anförs hos en förvaltningsdomstol i följande beslut:

10) avskildhet enligt 18 kap. 5 §, och  
 11) återkallande av övervakad frihet på prov enligt 2 c kap. 8 § i strafflagen

*Förslagen lydelse*

8 kap.

**Sysselsättning**

10 §

*Förutsättningar för tillstånd*

Det tillstånd som avses i 6 § kan ges och beslut enligt 9 § kan fattas om

3) det på lämpligt sätt *med hjälp av tekniska anordningar som installeras i förläggningsplatsens utrymmen och ges till fången, fästs vid fångens handled, vrist eller midja, eller med en kombination av sådana anordningar kan övervakas att de tillstånds- eller placeringsvillkor som avses i 3 mom. iakttas, och*

20 kap.

**Ändringssökande**

9 §

*Ärenden som kan vara föremål för ändringssökande*

Omprövning kan begäras hos regiondirektören och besvär anförs hos en förvaltningsdomstol i följande beslut:

10) avskildhet enligt 18 kap. 5 §.  
 (upphävs)

## Gällande lydelse

## Förslagen lydelse

21 kap.

21 kap.

**Frigivning****Frigivning**

2 §

2 §

*Beslutanderätt**Beslutanderätt*

Fängelsedirektören beslutar om villkorlig frigivning enligt 2 c kap. 5 § i strafflagen, om uppskov med villkorlig frigivning enligt 9 § 1 mom. i samma kapitel och om ställande under övervakning enligt 4 § i lagen om övervakning av villkorlig frihet *samt om påföljderna för brott mot övervakad frihet på prov.*

Fängelsedirektören beslutar om villkorlig frigivning enligt 2 c kap. 5 § i strafflagen, om uppskov med villkorlig frigivning enligt 9 § 1 mom. i samma kapitel och om ställande under övervakning enligt 4 § i lagen om övervakning av villkorlig frihet.

Direktören för en placeringsenhet beslutar om placering i övervakad frihet på prov enligt 2 c kap. 8 § i strafflagen och om återkallande av frihet på prov.

(upphävs)

Brottspåföljdsverket beslutar om uppskov med villkorlig frigivning utan en fånges samtycke enligt 2 c kap. 9 § 2 mom. i strafflagen. Brottspåföljdsverket beslutar också om placering i övervakad frihet på prov enligt 8 § i samma kapitel samt om återkallande av övervakad frihet på prov och om övriga påföljder av att den övervakade friheten på prov överträds när det är fråga om livstids fängelse enligt 10 § 3 mom. i samma kapitel eller om avtjänande av hela strafftiden i fängelse enligt 11 och 12 § i samma kapitel.

*Kriminalvårdsväsendet* svarar för utarbetandet av den övervakningsplan som avses i 5 § i lagen om övervakning av villkorlig frihet.

*Brottspåföljdsmyndigheten* svarar för utarbetandet av den övervakningsplan som avses i 5 § i lagen om övervakning av villkorlig frihet.

3 §

3 §

*Närmare bestämmelser och föreskrifter**Närmare bestämmelser och föreskrifter*

Närmare bestämmelser om tillsyn över och verkställighet av *övervakad frihet på prov* och villkorlig frigivning samt bestämmande av fängelsetiden och tidpunkten för frigivning enligt 2 c kap. i strafflagen utfärdas genom förordning av statsrådet. Närmare föreskrifter och bestämmelser om frigivning av en fånge meddelas av *Brottspåföljdsverkets centrala förvaltningsenhet.*

Närmare bestämmelser om tillsyn över och verkställighet av villkorlig frigivning samt bestämmande av fängelsetiden och tidpunkten för frigivning utfärdas genom förordning av statsrådet. Närmare föreskrifter om frigivning av fångar meddelas av Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet.

Denna lag träder i kraft den 20 .  
Innan lagen träder i kraft kan de åtgärder

80  
*Gällande lydelse*

**RP 140/2012 rd**  
*Förslagen lydelse*

*som krävs för verkställigheten av lagen vid-  
tas.*